

Hahn, Scott, *El sopar de l'Anyell*

(resum)

Introducció

- El llibre és una interpretació escatològica de l'Eucaristia dels Pares orientals del s. II al VI. Aquí l'Eucaristia és el culte celestial del que en parla l'Apocalipsi. La Missa que celebrem a la terra és la presentació de les noces de l'Anyell. (pròleg, 12)

*Mira, sóc a la porta i truco. Si algú escolta la meua veu i obre la porta, entraré a casa seva i soparé amb ell, i ell amb mi. (...)
Després d'això, vaig veure una porta oberta en el cel. (Ap 3,20; 4,1)*

PRIMERA PART

EL DO DE LA MISSA

INTRODUCCIÓ

CRIST ÉS A LA PORTA

LA MISSA REVELADA

De totes les realitats catòliques, no n'hi ha cap de tan familiar com la Missa. Amb les seves pregàries de sempre, els seus cants i gestos, la Missa és com casa nostra. Però la majoria dels catòlics passaran la vida sense veure més enllà de la superfície d'unes pregàries apreses de memòria. Pocs entrellucaran el poderós drama sobrenatural que viuen cada diumenge. Joan Pau II digué que la missa és *veritablement una esclatxa del cel que s'obre sobre la terra*, explicant que *mentre nosaltres celebrem el sacrifici de l'Anyell, ens unim a la litúrgia celestial*.²

¹ *La cena del cordero*, Rialp, 8ª ed., 2005

² Joan Pau II, Lit. Enc. *Ecclesia de Eucharistia*, 7/4/2003, n. 19; ja abans, Joan Pau II havia fet afirmacions semblants: Discurs en l'Àngelus (3 de novembre de 1996); i en el «Discurs sobre la Litúrgia» als Bisbes dels USA en la visita ad limina de 1998, on diu: «el desafiament ara rau [...] en assolir el punt exacte d'equilibri, en especial entrant més profundament en la dimensió contemplativa del culte [...]. Això passarà només si reconeixem que la litúrgia té dimensions tant locals como universals, tant temporals como eternes, tant horitzontals como verticals, tant subjectives como objectives. Precisament aquestes tensions donen al culte catòlic el seu caràcter distintiu. L'Església universal esta unida en un gran acte de lloança, però és sempre el culte d'una comunitat particular en una cultura particular. Es l'etern culte del cel, però alhora esta immersit en el temps». Y conclou: «en el centre d'aquesta experiència de peregrinació esta el nostre viatge de pecadors a la profunditat insondable de la litúrgia de l'Església, la litúrgia de la creació, la litúrgia del cel que, en definitiva, son totes culte de Jesucrist, l'etern Sacerdot, en qui l'Església i tota la creació s'ordenen a la vida de la Santíssima Trinitat, la nostra veritable casa» (9 d'octubre de 1998). Cf. Joan Pau II, Springtime of

La missa és una realitat propera i estimada. En canvi, el llibre de l'Apocalipsi sembla llunyà i desconcertant. Pàgina rere pàgina ens enlluerna amb imatges estranyes i aterridores: guerres i plagues, bèsties i àngels, rius de sang, granotes demoníaqes i dracs de set caps. I el personatge que desperta més simpatia és un anyell de set banyes i set ulls. «Si això és només la superfície, diuen alguns catòlics, no crec que m'agradés gaire aprofundir».

El meu propòsit aquí és demostrar que la clau per comprendre la Missa és l'Apocalipsi, i, que la Missa és l'únic camí pel qual un cristià pot trobar veritablement sentit a l'Apocalipsi.

Si et costa creure't-ho, no ets l'únic: quan li vaig dir a una amiga que estava escrivint sobre la Missa com una clau del llibre de l'Apocalipsi, es va posar a riure i va dir «l'Apocalipsi?, No és allò tan estrany?».

Als catòlics ens sembla estrany, perquè sempre l'hem llegit al marge de la tradició cristiana. Les interpretacions que la majoria de la gent coneix avui són les que han fet els diaris o les llistes de llibres més venuts, i han estat majoritàriament protestants. Ho sé per experiència. Porto estudiant el llibre de l'Apocalipsi més de vint anys. Fins al 1985 el vaig estudiar com a ministre protestant i en tots aquests anys em vaig trobar immers, una per una, en la majoria de les teories interpretatives que estaven en voga o que ja estaven passades de moda. Vaig provar amb cada clau, però cap va poder obrir la porta. De tant en tant sentia un clic que em donava esperances. Però només quan vaig començar a contemplar la Missa, vaig sentir que la porta començava a cedir, a poc a poc. Gradualment em vaig trobar atrapat per la gran tradició cristiana i el 1986 vaig ser rebut en plena comunió amb l'Església catòlica. Després d'això, les coses es van anar aclarint al meu estudi del llibre de l'Apocalipsi. *Després d'això, vaig veure una porta oberta en el cel.* (Ap 4, 1). I la porta donava a ... la Missa del diumenge a la teva parròquia.

Podries dir que la teva experiència setmanal de la Missa és qualsevol cosa menys celestial. De fet, es tracta d'una hora incòmoda, interrompuda per nadons que criden, insípidos cants desafinats, homilies que divaguen sinuosament i sense sentit, i gent al teu voltant va vestida com per anar a un partit de futbol, a la platja o d'excursió.

Tot i així, insisteixo que realment estem en el cel quan anem a Missa, i això és veritat en cada Missa a la qual assistim, amb independència de la qualitat de la música o el fervor de la predicació. No es tracta d'aprendre a «veure la part bona» de litúrgies descurades. Ni de desenvolupar una actitud més caritativa cap als que canten sense to. Es tracta d'una cosa tan real com el cor que batega dins teu. La Missa i em refereixo a cadascuna de les misses és el cel a la terra.

Puc ben assegurar-te que no es tracta d'una idea meua, és la de l'Església. Tampoc és una idea nova; existeix aproximadament des del dia en què Sant Joan va tenir la seva visió de l'Apocalipsi. Però és una idea que no l'han entès els catòlics

Evangelization, Basilica Press, San Diego 1999, pp. 130, 135. Joan Pau II desenvolupa més a fons aquesta visió en la seva Carta Apostòlica de 1995 *Orientalis lumen* («La Llum de l'Orient»).

dels últims segles. La majoria de nosaltres reconeixem voler «treure'n més» de la Missa. Doncs bé, no hi ha res més gran que el cel mateix.

Aquest llibre no és un «tractat bíblic». Està orientat a l'aplicació pràctica d'un únic aspecte de l'Apocalipsi, i el nostre estudi està lluny de ser exhaustiu. Els escripturistes discuteixen sobre qui va escriure el llibre de l'Apocalipsi, quan, on i per què, i en quin tipus de pergamí. Aquest llibre tractarà d'aquestes qüestions amb gran detall. Tampoc és un manual de rúbriques de la litúrgia. L'Apocalipsi és un llibre místic, no un vídeo d'entrenament o un manual de “faci-ho vostè mateix”.

En aquest llibre t'aproparàs a la Missa per nous camins, camins diferents dels que estàs acostumat a recórrer. Encara que el cel baixi a la terra cada vegada que l'Església celebra l'Eucaristia, la Missa sembla diferent d'un lloc a un altre i d'un temps a un altre. Allà on visc, la majoria dels catòlics estan acostumats a la litúrgia de ritu llatí (de fet, la paraula «Missa» pròpiament es refereix només a la litúrgia eucarística de ritu llatí). Però hi ha moltes litúrgies eucarístiques en l'Església catòlica: ambrosiana, armènia, bizantina, caldea, copta, malabar, malankar, maronita, melquita i rutena, i d'altres. Cadascuna té la seva pròpia bellesa, totes tenen la seva pròpia saviesa; cadascuna ens mostra un racó diferent del cel a la terra.

Investigar *El sopar de l'Anyell* m'ha donat nous ulls per veure la Missa. Prego perquè la lectura d'aquest llibre et doni el mateix do. Junts, demanem també un cor nou perquè, a través de l'estudi i l'oració, creixem més i més en amor als misteris cristians que ens ha donat el Pare.

El llibre de l'Apocalipsi ens mostrarà la Missa com el cel a la terra. Ara, seguim endavant, sense dilació, perquè *el cel no pot esperar*³.

CAPÍTOL I

AL CEL ARA MATEIX

EL QUE VAIG TROBAR A LA MEVA PRIMERA MISSA

Allà estava jo, d'incògnit: un ministre protestant de paísà, lliscant al fons d'una capella catòlica de Milwaukee per presenciar la meva primera Missa. Hi havia anat per curiositat, i encara no estava segur que fos una curiositat sana. Estudiant els escrits dels primers cristians havia trobat incomputables referències a «la litúrgia», «l'Eucaristia», «el sacrifici». Per a aquells primers cristians, la Bíblia el llibre que jo estimava per sobre de tot era incompreensible si la separava de

³ *Heaven Can Wait* és una pel·lícula dels Estats Units de Warren Beatty i Buck Henry estrenada el 1978. Nominada nou vegades als Oscars, el film es va emportar una estatueta per la direcció artística. Als Globus d'Or, la pel·lícula va rebre tres premis. És un remake del film *Here Comes Mr. Jordan* (1941). Va ser doblada al català.

l'esdeveniment que els catòlics d'avui anomenaven «la Missa».

Volia entendre als primers cristians, però no tenia cap experiència de la litúrgia. Així que em vaig convèncer per anar i veure, com si es tractés d'un exercici acadèmic, però prometent contínuament que ni m'agenollaria, ni prendria part en cap idolatria.

Em vaig asseure a la penombra, en un banc del darrere d'aquella cripta. Davant meu hi havia un bon nombre de fidels, homes i dones de totes les edats. Em van impressionar les seves genuflexions i l'aparent concentració en la pregària. Llavors va sonar una campana i tots es van posar drets mentre el sacerdot apareixia per una porta al costat de l'altar.

No gaire segur de mi mateix, em vaig quedar assegut. Com evangèlic calvinista, se m'havia preparat durant anys per creure que la Missa era el més gran sacrilegi que un home podria cometre. La Missa, m'havien ensenyat, era un ritual que pretenia «tornar a sacrificar Jesucrist». Així doncs romandria només com a observador. Em quedaria assegut, amb la meva Bíblia oberta al costat.

AMARAT D'ESCRITURA

Malgrat això, a mesura que avançava la Missa, alguna cosa m'anava colpint. La Bíblia ja no estava al meu costat. Estava davant meu: en les paraules de la Missa! Una línia era d'Isaïes, una altra dels Salms, una altra de Pau. L'experiència va ser colpidora. Volia interrompre a cada moment i cridar: «Ei, puc explicar en quin lloc de l'Escriptura surt això? Això és fantàstic!» Encara mantenia la meva posició d'observador. Romania al marge fins que vaig sentir el sacerdot pronunciar les paraules de la consagració: *Això és el meu cos ... aquest és el calze de la meva Sang.*

Vaig sentir llavors que tota el meu dubte s'esfumava. Mentre veia el sacerdot alçar la blanca hòstia, vaig sentir que sorgia del meu cor una pregària com un murmuri: «Senyor meu i Déu meu. Realment ets tu!»

Des d'aquest moment, era el que es podria anomenar un cas perdut. No podia imaginar una emoció més gran que la que havien obrat en mi aquestes paraules. L'experiència es va intensificar un moment després, quan vaig sentir a la comunitat recitar: «Anyell de Déu ... Anyell de Déu ... Anyell de Déu », i al sacerdot respondre: *Mireu l'anyell de Déu ...*, mentre aixecava l'hòstia.

En menys d'un minut, la frase «Anyell de Déu» havia sonat quatre vegades. Amb molts anys d'estudi de la Bíblia, sabia immediatament on em trobava. Estava en el llibre de l'Apocalipsi, a on Jesús se l'anomena Anyell no menys de vint vegades en vint capítols. Era a la festa de nocces que descriu Sant Joan al final de l'últim llibre de la Bíblia. Estava davant el tron celestial, on Jesús és aclamat eternament com l'Anyell. No estava preparat per això, però ...: estava a la Missa!

FUM SANT!⁴

Tornaria a Missa a l'endemà i al següent, i al següent, i al següent. Cada vegada que tornava, «descobria» que es complien davant els meus ulls més Escriptures. No obstant això, cap llibre em feia tan visible en aquella fosca capella com el llibre de la Revelació, l'Apocalipsi, que descriu el culte dels àngels i els sants al cel. Com en aquest llibre, també en aquesta capella veia sacerdots revestits, un altar, una comunitat que cantava: «Sant, sant, sant». Veia el fum de l'encens, sentia la invocació d'àngels i sants; jo mateix cantava els al·leluies, ja que cada vegada em sentia més atret cap a aquest culte. Seguia asseient-me al darrer banc amb la meua Bíblia, i amb prou feines sabia cap a on girar-me, si cap a l'acció descrita en l'Apocalipsi o cap a la que es desenvolupava a l'altar. Cada vegada més, semblaven ser la mateixa acció.

Amb renovat vigor em vaig sumir en l'estudi de la primitiva cristiandat i vaig trobar que els primers bisbes, els Pares de l'Església, havien fet el mateix «descobriment» que jo estava fent cada matí. Consideraven el llibre de l'Apocalipsi com la clau de la litúrgia, i la litúrgia, la clau de l'Apocalipsi. Alguna cosa terrible m'estava passant com a estudiós i com a creient. El llibre de la Bíblia que havia trobat més desconcertant l'Apocalipsi, estava il·luminant ara les idees que eren més fonamentals per la meua fe: la idea de l'aliança com llaç sagrat de la família de Déu. Encara més, l'acció que jo havia considerat com la suprema blasfèmia la Missa es presentava ara com l'esdeveniment que segellava l'Aliança de Déu. *Aquest és el calze de la meua sang, la sang de l'aliança nova i eterna.*

Estava engrescat amb la novetat de tot això. Durant anys, havia intentat trobar el sentit de l'Apocalipsi com una mena de missatge codificat sobre la fi del món, del culte a uns remots cels, d'alguna cosa que la majoria dels cristians no podrien experimentar mentre estiguessin encara a la terra. Ara, després de dues setmanes d'assistir a Missa cada dia, em trobava a mi mateix volent aixecar durant la litúrgia i dir: «Ei, vosaltres! Deixeu-me ensenyar en quin lloc de l'Apocalipsi esteu! Aneu al capítol quatre, versicle vuit. Esteu al cel, justament ara».

EM ROBEN LA IDEA

¡Al cel, justament ara! Els Pares de l'Església em mostraven que aquest no era el meu descobriment. Ells l'havien predicat fa més de mil anys. Amb tot, estava convençut que tenia el mèrit de tornar a descobrir la relació entre la Missa i el llibre de l'Apocalipsi. Llavors vaig descobrir que el Concili Vaticà II m'havia pres la davantera. Fixa't en les següents paraules de la Constitució sobre la Sagrada Litúrgia:

⁴ *Holy Smoke!* és una pel·lícula de 1999, drama australià dirigit per Jane Campion. Una jove viatja a la Índia i es captada per una secta. Quan torna a Austràlia, el seus pares contracten un desprogramador que acaba seduït per la noia. Gens adient.

A la litúrgia terrena tastem i participem a litúrgia celestial que se celebra a la ciutat Santa ... (Sacrosantum concilium, 8)

Un moment! Això és el cel. No, es tracta de la Missa. No, és el llibre de l'Apocalipsi. Un moment!: És tot l'anterior.

Em vaig trobar fent esforços per avançar a poc a poc, amb cautela, atent a evitar els perills que aguaiten als conversos, ja que m'estava convertint ràpidament en un convers a la fe catòlica. Però aquest descobriment no era producte d'una imaginació exaltada, era l'ensenyament solemne d'un concili de l'Església catòlica. Alhora, descobriria que era també la conclusió inevitable dels estudiosos protestants més rigorosos i honestos. Un d'ells, Leonard Thompson, havia escrit que *fins i tot una lectura superficial de l'Apocalipsi mostra la presència del llenguatge litúrgic relatiu al culte [...]. El llenguatge cultural juga un paper important donant unitat al llibre*⁵. Les imatges de la litúrgia, per si soles, poden fer que aquest estrany llibre tingui sentit. Les figures litúrgiques són centrals en el seu missatge, que revela, escriu Thompson, *alguna cosa més que visions de "coses que vindran"*.

¡PROPERAMENT ... !

El llibre de l'Apocalipsi tractava d'Algú que havia de venir. De Jesucrist i la seva «segona vinguda», que és la manera com els cristians han traduït normalment la paraula grega *parousía*. Hora rere hora en aquella capella de Milwaukee el 1985, vaig arribar a conèixer que aquest Algú era el mateix Jesucrist, a qui el sacerdot catòlic s'alçava en l'Hòstia. Si els primers cristians tenien raó, jo sabia que, just en aquest moment, el cel baixava a la terra. «Senyor meu i Déu meu. Realment ets tu!».

Encara hi havien en el meu cap i en el meu cor serioses preguntes, sobre la naturalesa del sacrifici, dels fonaments bíblics de la Missa, de la continuïtat de la tradició catòlica, de molts dels petits detalls del culte litúrgic. Aquestes qüestions havien de definir les meves investigacions en els mesos preparatoris a la meva recepció a l'Església catòlica. D'alguna manera, continuen avui definint la meva feina. No obstant això, ja no pregunto com un acusador o un cercador de curiositats, sinó com un fill que s'acosta al seu pare demanant l'impossible, demanant agafar amb la mà una brillant i llunyana estrella.

No crec que el nostre Pare Déu ens negui la saviesa que busquem referent a la seva Missa. Després de tot, és l'esdeveniment amb el qual segella la seva Aliança amb nosaltres i ens fa fills seus. Aquest llibre és més o menys un informe del que he trobat mentre investigava les riqueses de la nostra tradició catòlica. La nostra herència inclou la totalitat de la Bíblia, el testimoni ininterromput de la Missa, la constant ensenyament dels sants, la investigació de les escoles, els mètodes de

⁵ Leonard L. Thompson, *The Book of Revelation: Apocalypse and Empire*, Oxford University Press, Nueva York 1990, p. 53.

l'oració contemplativa, i la cura pastoral de papes i bisbes. A la Missa, tu i jo tenim el cel a la terra. L'evidència és aclaparadora. L'experiència és una revelació.

CAPÍTOL II

ENTREGAT PER VOSALTRES

LA HISTÒRIA DEL SACRIFICI

La frase de la Missa que m'havia deixat fora de combat era el «Anyell de Déu», perquè sabia que aquest Anyell era Jesucrist mateix.

Tu també ho saps. Potser hagis cantat o recitat un miler de vegades les paraules: *Anyell de Déu, que lleveu el pecat del món, tingueu pietat de nosaltres*. Igual que hauràs vist moltes vegades al sacerdot aixecar l'hòstia partida i proclamar: *Mireu l'anyell de Déu ...*. L'Anyell és Jesús. No és una novetat, és la típica frase que no crida l'atenció. Al cap i a la fi, Jesús és moltes coses: és Senyor, Déu, Salvador, Messies, Rei, Sacerdot, Profeta i ... Anyell.

Si realment estiguéssim pensant el que diem, no passaríem per alt aquest últim títol. Mira de nou la llista: Senyor, Déu, Salvador, Messies, Rei, Sacerdot, Profeta i ... Anyell. Els set primers són títols amb els que ens podríem adreçar còmodament a un Déu Home. Són títols amb dignitat, que impliquen saviesa, poder i estatus social. Però ... Anyell? Un cop més, et demano que prescindeixis de dos mil anys de sentit simbòlic. Imagina't per un moment que mai haguessis cantat «l'Anyell de Déu».

SOBRE L'ANYELL

En aquest cas, el títol és tan inadequat que sembla gairebé còmic. L'anyell no ocupa un lloc molt alt en la llista dels animals més admirats. No és particularment fort, llest, ràpid ni bonic. Altres animals ens semblarien més nobles. Per exemple, ens podem imaginar fàcilment a Jesús com el Lleó de Judà (Ap 5, 5). El lleó és regi, és fort i àgil, ningú s'atreveix amb el rei dels animals. Però el Lleó de Judà tot just té una fugaç aparició en el llibre de l'Apocalipsi. Mentrestant, l'Anyell domina, apareixent no menys de vint vegades; governa, ocupant el tron del cel (Ap 22, 3). És l'Anyell qui dirigeix un exèrcit de centenars de milers d'homes i àngels, omplint de basarda els cors dels malvats (Ap 6, 15-16). Aquesta última imatge, la de l'anyell feréstec i aterridor, és tan incongruent que resulta difícil imaginar-se'l sense riure.

Tanmateix, per Sant Joan, el tema de l'anyell és molt seriós. El títols «Anyell» i «Anyell de Déu» s'apliquen a Jesús gairebé exclusivament en els llibres del Nou Testament que s'atribueixen a Joan: el Quart Evangeli i l'Apocalipsi.

Encara que altres llibres del Nou Testament (cf. Ac 8, 32-35; 1 Pe 1, 19) diuen que Jesús és com un anyell en certs aspectes, només Joan s'atreveix a cridar a Jesús «l'Anyell» (cf. Jn 1, 36 i en tot l'Apocalipsi).

Sabem que l'Anyell és central tant per a la Missa com per al llibre de l'Apocalipsi. I sabem qui és l'Anyell. No obstant això, si volem experimentar la Missa com el cel a la terra, necessitem saber més. Necessitem saber què és l'Anyell i per què li diem Anyell. Per esbrinar-ho, hem de tornar en el temps, gairebé fins al començament mateix.

BON PA⁶

Per l'antic Israel, l'anyell s'identificava amb el sacrifici, i el sacrifici és una de les formes primordials de culte. Ja al principi, en la segona generació descrita en el Gènesi, trobem, en el relat de Caïn i Abel, el primer exemple conservat d'un sacrifici. *Caïn va presentar al Senyor una ofrena dels fruits de la terra. Abel va oferir també les primeres cries del ramat amb el greix de les víctimes.* (Gn 4, 3-4). Trobem similars holocaustos fets per Noè (Gn 8, 20-21), Abraham (Gn 15, 8-10, 22, 13), Jacob (Gn 46, 1), i altres. Al Gènesi, els patriarques estaven sempre aixecant altars, i els altars servien principalment com a llocs de sacrifici. A més de cremar víctimes, els antics vessaven «libacions», o ofrenes de vi.

Dels sacrificis del Gènesi, hi ha dos que mereixen la nostra atenció més acurada: el de Melquisedec (Gn 14, 18-20) i el d'Abraham i Isaac de Gènesi 22.

Melquisedec apareix com el primer sacerdot esmentat a la Bíblia, i molts cristians (seguint la Carta als Hebreus 7, 1-17) l'han vist com un anunci entelat de Jesucrist. Melquisedec era sacerdot i rei, combinació rara en l'Antic Testament, però que seria aplicada més tard a Jesucrist. El Gènesi descriu a Melquisedec com a rei de Salem, una terra que arribaria a ser més endavant «Jerusalem», que significa «Ciutat de la Pau» (cf. Sl 76, 2). Jesús s'alçaria un dia com Rei de la Jerusalem celestial i, de nou com Melquisedec, «Príncep de la Pau». Finalment, el sacrifici de Melquisedec és extraordinari en tant que no implicava animals. Va oferir pa i vi, com faria Jesús en l'últim sopar, quan va constituir l'Eucaristia. El sacrifici de Melquisedec acabar amb una benedicció sobre Abraham.

LA CÀRREGA DE MÒRIA⁷

El mateix Abraham tornaria a visitar Salem, uns anys després, quan Déu li va demanar que fes un últim sacrifici. En Gènesi 22, Déu diu a Abraham: *Pren*

6 «Well bread» (bon pa) sona com «well-bred»: having a good pedigree (de bona família). Fa esment dels antecedents sacrificials.

7 Sona l'expressió «Moriah Carry» com el nom de la cantant Mariah Carey.

Isaac, el teu fill únic, que tant estimes, i vés-te'n al país de Mòria. Allà, a dalt de la muntanya que jo t'indicaré, ofereix-me'l en holocaust (v. 2). La tradició israelita, recollida en 2 Cròniques 3, 1, identifica Moria amb el futur Temple situat a Jerusalem. Abraham va viatjar allà amb el seu fill Isaac, que portava a la seva esquena la llenya de l'holocaust (Gn 22, 6). Quan Isaac va preguntar on era la víctima, Abraham va replicar: *Déu mateix es proveirà de l'anyell per a l'holocaust, fill meu.* (v. 8). Al final, l'àngel de Déu va apartar la mà d'Abraham perquè no sacrificés al seu fill, i va proveir un moltó perquè fos sacrificat.

En aquest relat, Israel discernirà el compromís diví de fer dels descendents d'Abraham una nació poderosa: «*Ho dic jo, el Senyor: [...] ja que no m'has refusat el teu fill únic, [...] farà que la teva descendència sigui tan nombrosa com les estrelles del cel [...] Tots els pobles de la terra es valdran del nom de la teva descendència per a beneir-se.* (Gn 22, 16-17). Aquest va ser el pagaré de Déu a Abraham, que hauria de servir també com a pòlissa d'assegurança de vida d'Israel. Al desert del Sinaí, quan el poble elegit es va merèixer la mort per adorar el vedell d'or, Moisès va invocar el jurament de Déu a Abraham per salvar-los de la ira divina (cf. Ex 32, 13-14).

Més endavant, els cristians consideren el relat d'Abraham i Isaac com una profunda al·legoria del sacrifici de Jesús a la creu. Hi ha moltes semblances. En primer lloc, Jesús, com Isaac, era el fidel fill únic, estimat del pare. A més, com Isaac, Jesús va portar a coll la fusta per al seu propi sacrifici, que consumaria en una muntanya de Jerusalem. De fet, el lloc on va morir Jesús, el Calvari, era un dels promontoris de la cadena muntanyosa de Moria. Més encara, la primera línia del Nou Testament identifica Jesús amb Isaac com a *fill d'Abraham* (Mt 1,1). Per als lectors cristians, fins i tot les paraules d'Abraham resultaren profètiques. Recorda que en l'original hebreu no hi havia signes de puntuació, i considera una lectura alternativa del verset 8: *Déu es proveirà, l'Anyell, per al sacrifici.* L'anyell anunciat entre ombres, és clar, era Jesucrist, Déu mateix: *ja que en Crist Jesús la benedicció d'Abraham recauria sobre els pagans* (Ga 3, 14; cf. També Gn 22, 16-18).

MAGNETISME ANIMAL

En temps de l'esclavitud d'Israel a Egipte, és clar que el sacrifici ocupa una part essencial i central de la religió d'Israel. Els supervisors del Faraó els retreuen que els freqüents sacrificis dels israelites no eren més que una excusa per deixar de treballar (cf. Ex 10, 25). Més tard, quan Moisès fa la seva petició al faraó, una de les seves demandes és el dret dels israelites a oferir sacrificis a Déu (cf. Ex 10, 25).

¿Què significaven totes aquestes ofrenes? El sacrifici d'un animal significava moltes coses per als antics israelites.

- Era un reconeixement de la sobirania de Déu sobre la creació: *la terra és*

del Senyor (Sl 24, 1). L'home reconeixia aquest fet tornant a Déu el que en última instància és seu. Així, el sacrifici era una lloança a Déu, de qui prové tota benedicció.

- El sacrifici podia ser un acte d'agraïment. La creació se li ha donat a l'home com un do, però què pot tornar l'home a Déu (cf. Sl 116, 12)? Només podem tornar el que hem rebut.

- Algunes vegades, el sacrifici era una manera solemne de segellar un acord o jurament, una aliança davant Déu (cf. Gn 21, 22-32).

- El sacrifici podia ser també un acte de renúncia i dolor pels pecats. La persona que oferia un sacrifici reconeixia que els seus pecats mereixien la mort, oferia la vida d'un animal en lloc de la seva pròpia.

COMPTANT OVELLES

Però el sacrifici central de la història d'Israel va ser la Pasqua, que va precipitar la sortida d'Egipte dels israelites. Per a la Pasqua, Déu va ordenar que cada família israelita prengués un anyell sense taca i sense cap os trencat, el matés, i ruixés amb la sang els brancals de la porta. Aquesta nit, els israelites havien de menjar el xai. Si ho feien, es perdonaria la vida del hereu. Si no ho feien, el seu primogènit moriria aquella nit, juntament amb tots els primogènits dels seus ramats (cf. Ex 12, 1-23). El xai sacrificat moria com a rescat, en lloc del primogènit de la casa. La Pasqua, per tant, era un acte de redempció, un *tornar a comprar*.

Déu no només va rescatar als fills primogènits d'Israel, també els va consagrar com un *regne de sacerdots, una nació santa* (Ex 19, 6): una nació a la qual Ell anomenava el seu *fill primogènit* (Ex 4, 22) .

El Senyor va dir als israelites, doncs, que commemoressin la Pasqua cada any, i fins i tot els va donar les paraules que haurien de fer servir per explicar el ritual a les futures generacions: *quan els vostres fills us preguntin, "què vol dir per a vosaltres aquest ritu?", direu: "és el sacrifici de la Pasqua del Senyor, que va passar de llarg de les cases del poble d'Israel a Egipte, quan va colpejar als egipcis"* (Ex 12, 26-27).

En entrar a la Terra promesa, els israelites van continuar amb els seus sacrificis diaris a Déu, guiats ara per les nombroses prescripcions de la Llei, que veiem enumerades en el Levític, Nombres i Deuteronomi. (Cf. per exemple, Lv 79, Nm 28; Dt 16).

TRON I ALTAR: JERUSALEM COM A CAPITAL REAL

Amb l'establiment del Temple de Jerusalem cap a l'any 960 aC, Israel va

oferir els seus sacrificis diaris a Déu totpoderós amb un majestuós cerimonial. Cada dia els sacerdots sacrificaven dos bous, un al matí i un altre a la tarda, per expiar pels pecats de la nació. Aquests eren els sacrificis essencials, però, al llarg del dia, s'elevava el fum de molts altres sacrificis privats. Bocs, toros, tórtors, coloms i xais s'oferien en l'enorme altar de bronze que s'aixecava a l'aire lliure a l'entrada de l'atri interior del Temple. El *lloc Sant* del Temple es trobava darrere d'aquest altar, i el *Sant dels sants* el lloc de l'estada de Déu estava més enrere. L'*altar de l'encens* es trobava just davant del Sant dels sants. Només els sacerdots podien accedir a l'atri interior del temple, només el gran sacerdot podia entrar al Sant dels sants, i tan sols podia fer-ho breument i una sola vegada a l'any, en el Dia de l'Expiació, Yom Kippur. Perquè també el gran sacerdot era un pecador i per tant no era digne d'estar en la presència de Déu.

El Temple de Jerusalem aplegava tots els tipus de sacrifici que hi havia hagut abans. Construït en el lloc on Melquisedec havia ofert pa i vi, i on Abraham havia ofert al seu fill, i on Déu havia fet el seu jurament de salvar totes les nacions, el Temple servia com a lloc permanent dels sacrificis, el principal dels quals era idèntic al més antic sacrifici, el d'Abel: el xai.

El dia gran del sacrifici seguia sent la festa de Pasqua, quan gairebé dos milions i mig de pelegrins abarrotaven Jerusalem procedents dels racons més llunyans del món conegut. L'historiador jueu del segle I, Josep, fa constar que, en la Pasqua de l'any 70 dC només uns mesos abans que els romans destruïssin el temple, i uns quaranta anys després de l'Ascensió de Jesús els sacerdots van oferir més d'un quart de milió de bous a l'altar del Temple: 256.500, per ser precisos⁸.

PER DINS I PER FORA

Eren tots aquests sacrificis únicament un ritual buit? No, encara que el sacrifici, per si mateix, era clarament insuficient. Déu demanava també un sacrifici interior. El salmista declarava que *La víctima que ofereixo és un cor penedit; un esperit que es penedeix, tu, Déu meu, no el menysprees*. (Sl 51, 19). El profeta Osees parlava de part de Déu, dient: *el que jo vull és amor i no sacrificis, coneixement de Déu i no pas holocaustos*. (Os 6, 6).

Però persistia l'obligació d'oferir sacrificis. Sabem que Jesús va observar les lleis jueves relatives al sacrifici. Va celebrar la Pasqua cada any a Jerusalem, i presumiblement va menjar el xai sacrificat, al principi amb la seva família i després amb els seus Apòstols. Al cap i a la fi, no era una qüestió opcional. Consumir el xai era l'única manera per la qual un fidel jueu podia renovar la seva Aliança amb Déu, i Jesús era un fidel jueu.

Però la Pasqua tenia, a la vida de Jesús, una importància més gran del normal, era central per la seva missió, era un moment definitiu. Jesús és l'Anyell.

⁸ Sobre el nombre de bous sacrificats a *La guerra dels jueus*, de Flavi Josep, del segle I en grec, el títol original seria Ιστορία Ιουδαϊκού πολέμου προς Ρωμαίους, VI.9.424.

Quan Jesús era davant Pilat, Sant Joan anota que *era el dia de la preparació de la Pasqua, cap al migdia* (l'hora sisena). (19, 14) Joan sabia que l'hora sisena era l'hora en què els sacerdots estaven començant a sacrificar els bous pasquals. Aquest, llavors, és el moment del sacrifici de l'Anyell de Déu.

A continuació, Joan diu *tot això va succeir perquè s'havia de complir allò que diu l'Esclusiva: No li han de trencar cap os* (19, 36). Quina Esclusiva era aquesta? Èxode 12, 46, que estipula que a l'anyell pasqual *no li heu de trencar cap os*. Veiem llavors que l'Anyell de Déu, com l'anyell pasqual, és una ofrena com cal, un compliment perfecte.

En el mateix passatge, Sant Joan relata que els qui estaven mirant serveixen a Jesús vinagre amb una esponja en una branca d'hisop (cf. Jn 19, 29; Ex 12, 22). El hisop era la branca prescrita per la llei per ruixar la sang de l'anyell. Així doncs, aquesta simple acció marcava el compliment de la nova i perfecta redempció. I Jesús va cridar: *Tot s'ha complert*.

Finalment, en parlar del vestit de Jesús a l'hora de la crucifixió, Joan usa el terme precís per designar les vestidures que portava el gran sacerdot quan oferia sacrificis com el del xai pasqual.

RITUAL DE LA VÍCTIMA

Què podem concloure de tot això? Sant Joan ens aclareix que, en el nou i definitiu sacrifici pasqual, Jesús és al mateix temps Sacerdot i víctima. Això queda confirmat pels relats de l'últim Sopar dels altres tres Evangelis, en què Jesús fa servir clarament el llenguatge sacerdotal dels sacrificis i libacions, fins i tot quan es descriu a si mateix com la víctima. *Això és el meu cos, entregat per vosaltres... Aquest és el calze de la nova aliança segellada amb la meua sang, vessada per vosaltres*. (Lc 22, 19-20).

El sacrifici de Jesús durà a terme el que la sang de milions de xais, bous i bocs mai podria fer. *És impossible que la sang dels vedells i dels bocs esborri els pecats*. (He 10, 4). Si la sang d'un quart de milió de bous no va poder salvar la nació d'Israel, què direm del món sencer. Per expiar les ofenses contra Déu, que és tot bondat infinita i eterna, la humanitat necessitava un sacrifici perfecte: un sacrifici tan bo, sense taca i il·limitat com Déu mateix. I aquest era Jesús, l'únic que podia *abolir el pecat mitjançant el seu sacrifici* (He 9, 26).

Mireu l'anyell de Déu! (Jn 1, 36). ¿Per què Jesús havia de ser un xai i no un cavall, o un tigre, o un toro?, per què l'Apocalipsi descriu Jesús com un *anyell dret, com degollat* (Ap 5, 6)?, per què la Missa ha de proclamar com l'*Anyell de Déu*? Perquè només un xai sacrificial quadra amb el disseny diví de la nostra salvació.

I encara més, Jesucrist era Sacerdot alhora que víctima, i com Sacerdot podia fer el que cap altre gran sacerdot. Perquè el gran sacerdot entrava *cada any al santuari amb una sang que no era la seva* (He 9, 25), i fins i tot llavors entrava

només un moment, abans que la seva indignitat el tragués fora. Però Jesús va entrar al Sant dels sants del cel d'una vegada per totes, per oferir-se a si mateix com el nostre sacrifici. I el que és més, per la nova Pasqua de Jesús, nosaltres, també, hem estat fets un regne de sacerdots i l'Església del primogènit (cf. Ap 1, 6; He 12, 23, i compara-ho amb Ex 4, 22 i 19, 6), i amb Ell entrem al santuari del cel, cada vegada que anem a Missa. Tornarem a tractar totes aquestes imatges més endavant, quan veiem aquest Sant dels sants en el llibre de l'Apocalipsi, amb el seu altar i el seu Temple, el seu encens i l'Anyell omnipresent.

NO PASSIS D'AQUEST BANQUET

Però què significa això per a nosaltres avui en dia? Com podem celebrar la nostra Pasqua? Sant Pau ens dóna una pista: *Crist, el nostre anyell pasqual, ha estat immolat. Per això, celebrem la Pasqua, [...] amb els pans sense llevat de la sinceritat i la veritat.* (1Co 5, 7-8). El nostre anyell pasqual és, doncs, pa àzim. La nostra festa és la Missa (cf. 1Co 10, 15-21, 11, 23-32).

A la clara llum de la Nova Aliança, els sacrificis de l'Antiga Aliança troben sentit com a preparació per a l'únic sacrifici de Jesucrist, el nostre Rei i Summe Sacerdot al santuari del cel. I és aquest únic sacrifici el que oferim, amb Jesús, en la Missa. Amb aquesta llum, veiem amb nova claredat les pregàries de la Missa.

Us oferim el seu Cos i la seva Sang, com a sacrifici digne de vós, l'únic que salva el món. Mireu l'ofrena que vós mateix heu preparat per a la vostra Església. [...] (Pregària Eucarística IV)

Oferim a la vostra majestat, dels béns que vós mateix ens doneu, la víctima pura, santa i immaculada [...] Digneu-vos a mirar complagut aquesta ofrena; i accepteu-la, com us dignàreu a acceptar els presents d'Abel, el just, el sacrifici d'Abraham, el nostre pare en la fe, i l'oblació pura que us oferí Melquisedec [...] Us supliquem humilment, Déu totpoderós, que feu portar la nostra ofrena per mans del vostre àngel a l'altar del cel. (Pregària Eucarística I)

No n'hi ha prou amb que Crist vessés la seva sang i morís per nosaltres. Ara ens toca complir la nostra part. Com en l'Antiga Aliança, així en la Nova. Si vols segellar teva aliança amb Déu, renovar la teva aliança amb Déu, has de menjar el Xai: l'anyell pasqual que és el nostre pa sense llevat. Comença a sonar familiar. *Si no mengeu la carn del Fill de l'home i no beveu la seva sang, no teniu vida en vosaltres* (Jn 6, 53).

RENDIBILITZAR LA INVERSIÓ

La necessitat primària que té l'home de donar culte a Déu s'ha expressat

sempre en el sacrifici: culte que és alhora un acte de lloança, expiació, lliurament, aliança i acció de gràcies (en grec, *eucharistia*). Les diverses formes de sacrifici tenen un significat comú, positiu: es lliura la vida per ser transformada i compartida. Així, quan Jesús va parlar de la seva vida com un sacrifici, va destapar un corrent que fluïa en la pregonesa de les ànimes dels Apòstols, dels israelites, i de cada ésser humà. Al segle XX, Mahatma Gandhi, que era hindú, va dir que un *culte sense sacrifici* és una de les absurdes pretensions de l'edat moderna. Però per als catòlics el culte no és així. El nostre acte suprem de culte és un acte suprem de sacrifici: el sopar de l'Anyell, la Missa.

El sacrifici és una necessitat del cor humà. Però, fins Jesús, cap sacrifici podria ser suficient. Recorda el Salm 116, 12: *Com podria retornar al Senyor tot el bé que m'ha fet? Com? Déu sabia perfectament quina havia de ser la nostra resposta: Invocant el seu nom, alçaré el calze per celebrar la salvació* (Sl 116, 13).

CAPÍTOL III

DES DEL PRINCIPI

LA MISSA DELS PRIMERS CRISTIANS

Canibalisme i sacrificis humans eren acusacions que es deien sovint contra les primeres generacions cristianes. Els primers apologistes cristians les van recollir per tal de rebutjar com a xafarderies. Però a través de les lents distorsionades de les enraonies paganes, podem veure quin era l'element més identificable de la vida i del culte cristians.

Era l'Eucaristia: la representació del sacrifici de Jesucrist, el menjar sacramental en què els cristians consumien el Cos i la Sang de Jesús. La distorsió d'aquests fets de fe era duia les calúmnies paganes contra l'Església: encara que és fàcil de veure per què els pagans malinterpretaven aquests fets. A la primitiva Església es permetia assistir als sagraments únicament als batejats, i als cristians se'ls dissuadia fins de parlar d'aquests misteris centrals amb els no cristians. Per això, la imaginació pagana es va disparar, alimentada per petites brins de realitat: «això és el meu cos ... aquest és el calze de la meva Sang ... Si no mengeu la carn del Fill de l'home i no beveu la seva sang ... » Els pagans sabien que ser cristià era participar en uns ritus estranys i secrets.

Ser cristià era anar a Missa. Això era veritat des del primer dia de la Nova Aliança. Tot just unes hores després que Jesús ressuscités d'entre els morts, es va encaminar a compartir la taula amb dos deixebles. *Prengué el pa, digué la benedicció, el partí i els el donava. Llavors se'ls obriren els ulls i el van reconèixer [...] l'havien reconegut quan partia el pa* (Lc 24, 30-31.35). La centralitat de l'Eucaristia és evident també en la descripció sumària de la vida de la primitiva Església que fan els Fets dels Apòstols: *Tots eren constants a escoltar*

l'ensenyament dels apòstols i a viure en comunió fraterna, a partir el pa i a assistir a les pregàries (Ac 2, 42). La primera carta de Sant Pau als cristians de Corint (cap. 11) conté un veritable manual de teoria i pràctica litúrgica. La carta de Pau revela la seva preocupació per transmetre la manera precisa de la litúrgia, en les paraules de la institució preses de la Santa Sopar de Jesús. La tradició que jo he rebut i que us he transmès a vosaltres ve del Senyor. Jesús, el Senyor, la nit que havia de ser entregat, prengué el pa, digué l'acció de gràcies, el partí i digué: «Això és el meu cos, ofert per vosaltres. Feu això, que és el meu memorial.» I havent sopat féu igualment amb el calze, tot dient: «Aquest calze és la nova aliança segellada amb la meva sang. Cada vegada que en beureu, feu això, que és el meu memorial. (1Co 11, 23-25). Sant Pau subratlla la importància de la doctrina de la presència real i veu terribles conseqüències en no creure: perquè qui menja i beu sense tenir present que es tracta del cos del Senyor, menja i beu la pròpia condemna (1Co 11, 29).

UNA GUIA PER A LA MISSA

Apreciem els mateixos temes segons passem dels llibres del Nou Testament a altres fonts cristianes de l'època apostòlica i immediatament posteriors. El contingut doctrinal és idèntic, i el vocabulari roman sorprenentment similar, fins i tot quan la fe s'estén a altres llocs i altres llengües. Clergat, mestres i defensors de l'Església primitiva estaven units en la seva preocupació per preservar la doctrina eucarística: la presència real del cos i la sang de Jesús sota les aparences de pa i vi, la naturalesa sacrificial de la litúrgia, la necessitat d'un clergat degudament ordenat, la importància de la forma ritual. D'aquí que el testimoni de la doctrina eucarística de l'Església es mantingui intacte des del temps dels Evangelis fins avui.

A banda dels llibres del Nou Testament, l'escrit cristià més antic que ens ha arribat és un manual litúrgic podríem anomenar-lo un missal contingut en un document anomenat la *Didaché* (en grec: «Ensenyaments»). La *Didaché* pretén ser la col·lecció d'*Ensenyaments dels Apòstols* i es va compilar probablement a Antioquia, Síria (cf. Ac 11, 26), en algun moment entre els anys 50-110 dC. La *Didaché* utilitza quatre vegades la paraula «sacrifici» per descriure l'Eucaristia i en una d'elles declara obertament que *aquest és el sacrifici del qual va parlar el Senyor*⁹. De la *Didaché* aprenem també que el dia habitual de la litúrgia era «el dia del Senyor» i que era costum penedir-se dels propis pecats abans de rebre l'Eucaristia: *pel que fa al diumenge del Senyor, un cop reunits, partiu el pa i doneu gràcies després de haver confessat els vostres pecats perquè el vostre sacrifici sigui pur*¹⁰. Sobre la manera de realitzar el sacrifici, la *Didaché* ofereix una pregària eucarística que és sorprenent per la seva poesia. Podem trobar els seus ecos en litúrgies i cants cristians actuals, tant d'Orient com d'Occident:

Així com aquest bocí estava dispers per les muntanyes i aplegat se n'ha fet un, així també reuneix la vostra Església dels confins de la terra en

⁹ *Didaché* 14, 3 (*Didaké* o *Didajé* (en grec Διδαχή)).

¹⁰ *Didaché* 14, 1.

el vostre Regne. Perquè vostra és la glòria i el poder pels segles per mitjà de Jesucrist. Ningú no mengi ni begui d'aquesta eucaristia, si no és dels batejats en el nom del Senyor [...].

Vós, Senyor omnipotent, heu creat l'univers a causa del vostre nom, heu donat als homes aliment i beguda per al seu gaudi, a fi que us donin gràcies i, a més, a nosaltres ens heu concedit la gràcia d'un aliment i beguda espirituals i de la vida eterna per mitjà del vostre servent [...].

Recordeu-vos, Senyor, de la vostra Església per a alliberar-la de tot mal i perfeccionar-la en el vostre amor, i a ella, un cop santificada, aplegueu-la dels quatre vents en el regne vostre que li heu preparat.¹¹

ARRELS A ISRAEL

La litúrgia primitiva brollava pregonament dels ritus i les Escriptures del antic Israel; així ho fa la nostra. Jesús institueix la missa en la Pasqua. La seva acció de gràcies perfeccionarà el sacrifici pasqual. Molts dels primers cristians eren jueus devots; així les pregàries de la Pasqua penetraren la litúrgia cristiana.

Parem atenció en les oracions sobre el vi i el pa àzim del menjar pasqual: *Beneït siguis, Senyor Déu nostre, creador del fruit de la vinya [...]. Beneït siguis, Senyor Déu nostre, Rei de l'univers, que segueixes donant pa de la terra. La frase Sant, sant, sant és el Senyor dels exèrcits! La terra és plena de la seva glòria* (Is 6, 3) era utilitzada sovint en el culte jueu, i es va incorporar ràpidament als ritus cristians. La trobarem al llibre de l'Apocalipsi, però apareix també en una carta del quart Papa, Sant Climent de Roma, cap a l'any 96 d. C.

RECORD DE LA TODÁH¹²

L'«avantpassat» litúrgic de la Missa més significatiu és la todáh de l'antic Israel. El terme hebreu todáh, com el grec «eucaristia», significa «donació de gràcies» o «acció de gràcies». És un àpat sacrificial compartit amb amics per tal de celebrar l'agraïment a Déu. Una todáh comença amb la súplica davant el perill imminent, i a continuació celebra l'alliberació de l'amenaça. És una poderosa manifestació de confiança en la sobirania i compassió de Déu.

El Salm 69 n'és un bon exemple. Una súplica urgent d'alliberament (*Salva'm, Déu meu; l'aigua m'arriba al coll.*) És al mateix temps la celebració de l'eventual alliberament (*Els meus càntics lloaran el nom de Déu, [...] perquè El*

¹¹ *Didaché* 9, 45; 10, 3; 10, 5.

¹² És un jocs de paraules *Todah recall* («Record de la todáh»), que evoca la pel·lícula *total recall; Desafiament total* (dirigida per Paul Verhoeven del 1990 i protagonitzada per Arnold Schwarzenegger. Va guanyar l'Oscar als millors efectes visuals.)

Senyor escolta els pobres).

L'exemple més clàssic és el Salm 22 que comença amb *Déu meu, Déu meu, perquè m'heu abandonat?*, que diu Jesús clavat a la creu. Els que l'escoltaven van reconèixer el salm, i devien saber que començava amb un clam d'abandó i acaba amb un to triomfant de salvació. Així, citant la *todah* demostrava l'absoluta confiança en Déu.

Les semblances entre la *todáh* i l'Eucaristia van més enllà de la seva comuna significat d'acció de gràcies. El cardenal Joseph Ratzinger ha escrit: *Estructuralment parlant, tota la cristologia, tota la cristologia eucarística, està present en l'espiritualitat de la todáh l'Antic Testament*¹³. Tant la *todáh* com l'Eucaristia presenten el seu culte mitjançant la paraula i el menjar. Encara més, la *todáh*, com la Missa, inclou un oferiment incruent de pa àzim i vi.

Els antics rabins feien una significativa predicció en relació amb la *todáh*. *Quan arribi l'era [messiànica], cessaran tots els sacrificis, menys el sacrifici todáh. Aquest no cessarà per tota l'eternitat.* (Pesiqta, I, p. 159)¹⁴

NO S'ACCEPTEN SUBSTITUTS

El nostre següent testimoni de la doctrina eucarística de la nounada Església ve també d'Antioquia de Síria. Cap a l'any 107 d. C., Sant Ignasi, bisbe d'Antioquia, va escriure sovint de l'Eucaristia mentre viatjava cap a Occident camí del seu martiri. Parla de l'Església com *el lloc del sacrifici*¹⁵. I als de Filadèlfia escrivia: *«aneu amb compte, llavors, de tenir només una Eucaristia. Doncs només hi ha una Carn de nostre Senyor Jesucrist, i un calze per mostrar en endavant la unitat de la seva Sang, un únic altar, com hi ha un sol bisbe juntament amb els sacerdots i diaques, els meus conservents*¹⁶. En la seva carta a l'Església de Esmirna, Ignasi blasma contra els heretges que, ja en aquella primerenca data, estaven negant la doctrina veritable: *es mantenen allunyats de l'Eucaristia i de la pregària, perquè no confessen que l'Eucaristia és la Carn de nostre Salvador Jesucrist*¹⁷. I diu als lectors quina serà la veritable litúrgia: *Serà una Eucaristia adient l'administrada pel bisbe o per un que l'hi hagi estat confiada*¹⁸.

Ignasi parlava del sagrament amb un realisme que hauria d'impressionar els qui no ho haguessin sentit mai. Paraules com les seves alimentarien les acusacions de canibalisme. En les dècades següents, la defensa de l'Església va recaure en un

13 Joseph Ratzinger, *La fiesta de la fe: ensayo de teología litúrgica*, Desclée de Brouwer, Bilbao 1999, p. 78; cf. pp. 71-82.

14 Cf. Hartmut Gese, *Essays on Biblical Theology*, Augsburg, Minneapolis 1981, pp. 128-133.

15 CL Cartes als efesis (5, 2), tral·lians (7, 2) i filadelfians (4), esmentades en Johannes Quasten, *Patrologia*, vol. 1, Edica, Madrid 1968, 2a ed.

16 Sant Ignasi d'Antioquia, Carta als filadelfians, 4.

17 Sant Ignasi d'Antioquia, Carta als d'Esmirna, 7.

18 *Ibid.*, 8, 1.

professor convers de Samaria anomenat Justí. Va ser Justí qui va aixecar el vel de secret que cobria l'antiga litúrgia. L'any 155 d. C. escriu a l'emperador de Roma descrivint el que, encara ara, podem reconèixer com la Missa. Val la pena citar-lo pel extens:

El dia anomenat del sol, se celebra una reunió en el mateix lloc de tots els que viuen a les ciutats o al camp, i s'hi llegeixen, en la mesura que el temps ho permet, les memòries dels apòstols i els escrits dels profetes.

Després que el lector ha acabat, el president pren la paraula i ens exhorta i invita a imitar aquests bells exemples. Tot seguit ens aixequem plegats i elevem les nostres pregàries per nosaltres mateixos (...) i per tots els altres, dispersos per tot el món, a fi que siguem trobats justos per la nostra vida i les nostres accions i fidels als manaments, i obtinguem així la salvació eterna. Un cop acabades les pregàries, ens donem mútuament un bes.

Tot seguit, es presenta al qui presideix els germans pa i una copa amb aigua i vi barrejats. Ell els pren i fa pujar lloances i glòria al Pare de l'univers, pel nom del Fill i de l'Esperit Sant i fa una llarga acció de gràcies (en grec: eucharistian) per haver-nos considerat dignes d'aquests dons.

Quan el president ha acabat les pregàries i l'acció de gràcies, tot el poble present aclama dient: Amén. I un cop el president ha fet l'acció de gràcies i el poble ha fet l'aclamació, els qui entre nosaltres s'anomenen diaques distribueixen a cada un dels assistents part del pa i del vi i de l'aigua «eucaristitzats» i també en porten als absents¹⁹.

Justí comença la seva descripció situant directament en *el dia del sol*: Sunday, diumenge, el què Jesús va ressuscitar de la mort. La identificació del *dia del Senyor* amb el diumenge és testimoni universal dels primers cristians. En tant que dia principal de culte, el diumenge ha portat a compliment i reemplaçat al setè dia, el dissabte dels jueus. Va ser el dia del Senyor, per exemple, quan Joan, celebrant el culte *en l'Esperit*, va tenir la seva visió de l'Apocalipsi (Ap 1, 10).

TEXT I GRÀFICS

Justí explica el sacrifici i el sagrament de l'Església. Però no menysté la presència real. Utilitza el mateix realisme gràfic que el seu predecessor Ignasi: *l'aliment que s'ha fet Eucaristia per la pregària de la seva Paraula, i que nodreix la nostra carn i sang per assimilació, és la Carn i la Sang de aquell Jesús que es va fer carn²⁰.*

Quan es va dirigir als jueus, Justí va anar més enllà i va explicar que el sacrifici pasqual i els sacrificis del Temple eren ombres de l'únic sacrifici de

¹⁹ Sant Justí màrtir, Apologia, 1, 65-67. Cf. CEC, n. 1345.

²⁰ Sant Justí màrtir, Apologia, 1, 66

Jesucrist i de la seva representació en la litúrgia: *i l'ofrena de flor de farina [...] que estava manat que es presentés en nom dels purificats de la lepra, era tipus del pa de l'Eucaristia, la celebració va prescriure nostre Senyor Jesucrist*²¹.

Tal era l'experiència catòlica, o universal, de l'Eucaristia. Però, mentre la doctrina romania idèntica arreu del món, la litúrgia era, en gran mesura, un assumpte local. Cada bisbe era responsable de la celebració de l'Eucaristia en el seu territori i, gradualment, diferents regions desenvoluparen el seu propi estil de pràctica litúrgica: siríaca, romana, gal·licana, etcètera. Tanmateix totes tenien molt en comú: ritus penitencial, lectures de la Sagrada Escriptura, cant o recitació de salms, homilia, «himne angèlic», pregària eucarística i Comunió. Les esglésies segueixen Sant Pau a l'hora de transmetre amb una cura especial les paraules de la institució, les paraules que transformen el pa i el vi en el Cos i la Sang de Crist: «això és el meu cos ... aquest és el calze de la meva Sang».

AQUELLA VELLA DITA FAMILIAR

Des de començament del segle II en endavant, el reguitzell de papirs mostra una creixent preocupació per conservar les paraules precises de les litúrgies atribuïdes als Apòstols. A principis dels 300 d. C., es publica, al nord de Síria, una altra recopilació de la tradició rebuda: la *Didascàlia Apostolorum* («Ensenyament dels Apòstols»). La Didascàlia inclou pàgines amb el text d'oracions, alhora que detallades instruccions per a les funcions litúrgiques i la manera de comportar-se de bisbes, sacerdots, diaques, dones, nens, joves, vídues, orfes i transeünts.

Cap al 215, Hipòlit de Roma va compondre la seva gran obra, la Tradició Apostòlica²², en què va establir els ensenyaments litúrgiques i teològiques que l'Església romana havia conservat des dels temps dels Apòstols, una de les seccions proposa un ajustat guió de la litúrgia per a l'ordenació de sacerdots. Mentre que en la descripció de Justí podem veure la nostra Missa, en l'obra d'Hipòlit podem sentir-la.

COMUNITAT: ÉS JUST I NECESSARI.

Des del mateix període, trobem els textos més antics de les litúrgies que reivindicaven un llinatge apostòlic, les litúrgies de Sant Marc, Jaume i Sant Pere: litúrgies que encara s'usen en molts llocs de tot el món. La litúrgia de Santiago va ser el ritu preferit de l'antiga Església de Jerusalem, que reclamava Jaume com el seu primer bisbe. Les litúrgies de Jaume, Marc i Pere són teològicament denses, riques en poesia, riques en cites de les Escriptures. Recorda que, quan poca gent

21 Sant Justí màrtir, Diàleg amb Trifó, 41.

22 Per a una bona traducció del text litúrgic d'Hipòlit, Johannes Quasten, *Patrologia. vol I: Hasta el concilio de Nicea*, BAC, Madrid 2004

sabia llegir, i menys gent encara podia permetre's el luxe de tenir còpies de llibres, la litúrgia era el lloc on els cristians assimilaven la Bíblia. Per això, des dels primers dies de l'Església, la Missa ha estat amarada de la Sagrada Escripura.

Tot i que les seves paraules parlen eloqüentment del sacrifici de Crist, les antigues litúrgies ressonen també en els seus silencis:

Que tota carn mortal guardi silenci, i resti dempeus amb temor i tremolor, i no mediti res terreny al seu interior. Perquè el Rei de reis i Senyor de senyors, Crist nostre Déu, s'avança per a ser sacrificat, i per ser donat com a aliment per al creient. I multitud d'àngels van davant d'Ell amb totes les potestats i dominacions, els querubins de molts ulls, i els serafins de sis ales, que es cobreixen la cara, i criden en veu alta el cant: Al·leluia, Al·leluia, Al·leluia.

Guarda tot això a la memòria: els sons i els silencis de les primeres Misses de l'Església. Els trobaràs de nou en el cel, quan examinem amb més deteniment el llibre de l'Apocalipsi. Els trobaràs de nou en el cel, quan vagis a missa el diumenge.

CAPÍTOL IV

ASSABOREIX I MIRA (I ESCOLTA I TOCA) L'EVANGELI

COMPENDRE LES PARTS DE LA MISSA

Als romàntics de cor, els agrada pensar que el culte dels primers cristians era purament espontani i improvisat. Els agrada imaginar els primers creients amb un entusiasme tan desbordant que la lloança i l'acció de gràcies es traduïa en una profunda pregària en tant que l'Església es reunia per partir el pa. Al capdavant, qui necessita un missal per cridar «t'estimo»?

Fa temps, jo també ho creia. Tanmateix, l'estudi de les Sagrades Escripures i la Tradició em va portar a veure el bon sentit de l'ordenació del culte. Gradualment em vaig trobar (sent encara protestant) atret per la litúrgia i volent construir una litúrgia al marge de les paraules de l'Escripura. No sabia que ja estava feta.

Des dels temps de Sant Pau, veiem l'Església interessar-se per la precisió ritual i l'etiqueta litúrgica. Crec que hi ha una bona raó per a això. Suplico paciència als meus amics romàntics quan dic que l'ordre i la rutina no són necessàriament coses dolentes. De fet, són indispensables per a una vida bona, piadosa i pacífica. Sense programacions i rutines, poques coses podríem dur a terme en la nostra tasca diària. Sense frases fetes, com serien les nostres relacions humanes? Encara no he trobat pares que es cansin d'escoltar als seus fills repetir la vella frase «gràcies». Encara no he trobat una dona que estigui tipa d'escoltar «t'estimo».

La fidelitat a les nostres rutines és una manera de mostrar l'amor. No treballem, o agraiïm, o trobem afecte només quan realment ens ve de gust. L'amor veritable és l'amor que vivim amb constància i aquesta constància es manifesta en rutines.

LA LITÚRGIA ÉS FORMADORA D'HÀBITS

Les rutines no són una bona teoria. Funcionen en la pràctica. L'ordre fa que la vida sigui més pacífica, més eficient i més eficaç. De fet, com més rutines desenvolupem, més eficaços som. Les rutines ens lliuren de la necessitat de ponderar contínuament els petits detalls, les rutines permeten adquirir bons hàbits, alliberant la ment i el cor perquè puguin expandir-se.

Els ritus de la litúrgia cristiana són les frases fetes que han passat la prova del temps: el «gràcies» dels fills de Déu, el «t'estimo» de l'Església, Esposa de Crist. La litúrgia és l'hàbit que ens fa altament eficients, no només en la «vida espiritual», sinó en la vida en general, ja que la vida s'ha de viure en un món que ha estat fet i redimit per Déu.

La litúrgia compromet tota la persona: cos, ànima i esperit. Recordo la primera vegada que vaig assistir a un acte litúrgic catòlic, un celebració dels Vespres en un seminari bizantí. El meu passat i formació calvinistes no m'havien preparat per a l'experiència: l'encens i les icones, les postracions, inclinacions, el cant i les campanes. Tots els meus sentits estaven elevats. Després, un seminarista em va preguntar: «¿Què et sembla?» Tot el que vaig poder dir va ser: «Ara sé perquè Déu em va donar un cos: per donar culte al Senyor con el seu poble a la litúrgia». Els catòlics no només senten l'Evangeli. A la litúrgia, l'escoltem, el veiem, l'olorem i l'assaborim.

PARTIR EN DOS UNA BONA ESTONA

Ecoltem la crida de la Missa més clarament potser en una frase que es repeteix al llarg de la majoria de les litúrgies del món, a través de tota la història de l'Església: *amunt els cors!* Cap a on s'aixequen els nostres cors? Al cel, perquè la Missa és el cel a la terra. Però, abans de poder veure això clarament (i aquí t'avanço un secret: abans de poder entendre el llibre de l'Apocalipsi), hem de comprendre les parts de la Missa.

En aquest capítol, avançarem pas a pas a través de la litúrgia per veure com «funciona» cada element: d'on ve i per què hi és. Encara que només tenim espai per tractar algun dels detalls més rellevants, serà suficient per ajudar-nos a començar a contemplar la Missa, i a començar a descobrir la seva lògica interna. Perquè, llevat que entenguem les dues parts com un tot, la Missa pot convertir-se en rutina sense sentit, sense participació de cor, i aquest és el tipus de rutina que li

dóna la seva mala fama.

En primer lloc, hem d'entendre que la Missa està realment dividida en dues: la «litúrgia de la Paraula» i la «litúrgia eucarística». Aquestes meitats estan al seu torn dividides en ritus específics. A l'Església llatina, la litúrgia de la paraula inclou l'entrada, els ritus introductoris, el ritu penitencial i les lectures de la Sagrada Escripura. La litúrgia eucarística podria subdividir-se en quatre seccions: ofertori, pregària eucarística, ritu de Comunió, i ritu de conclusió. Tot i que les accions són moltes, la Missa és un únic oferiment: el sacrifici de Jesucrist, que renova la nostra aliança amb Déu Pare.

CRUÏLLA

Entre els primers cristians, el senyal de la creu era probablement l'expressió de fe més universal. Apareix sovint en els documents d'aquest període. En la majoria dels llocs, el costum era senzillament traçar la creu sobre el front. Alguns escriptors (com Sant Jeroni i Sant Agustí) descriuen als cristians fent la creu al front, seguit als llavis i després al cor, tal com ho fan els catòlics occidentals d'avui abans de llegir l'Evangelí. Grans sants testimonien també el poder astorador del senyal de la creu. Sant Cebrià de Cartago, al segle II, escrivia que «en el [...] senyal de la creu està tota força i poder [...] En aquest senyal de la creu, hi ha la salvació per a tots els qui estan marcats amb ella al front» (referint-se, dit sigui de passada, a l'Apocalipsi 7, 3 i 14, 1). Un segle després, Sant Atanasi declarava que «pel senyal de la creu tota màgia s'atura i tot encanteri s'esvaeix». Satanàs és impotent davant la creu de Jesucrist.

El senyal de la creu és el gest més profund que podem fer. És el misteri de l'Evangelí condensat en un moment. És la fe cristiana resumida en un únic gest. Quan fem el senyal de la creu, renovem l'aliança que va començar amb el nostre baptisme. Amb les nostres paraules, proclamem la fe trinitària en què vam ser batejats («en el nom del Pare, i del Fill i de l'Esperit Sant»). Amb la mà, proclamem la nostra redempció per la creu de Jesucrist. El major pecat de la història humana la crucifixió del Fill de Déu es converteix en el major acte d'amor misericordiós i de poder diví. La creu és el mitjà pel qual som salvats, pel qual arribem a ser partícips de la naturalesa divina (cf. 2 Pe 1, 4).

Trinitat, encarnació, redempció: tot el Credo espuneja en aquest breu moment. A Orient, el gest és encara més ric, ja que els cristians tracen el senyal de la creu ajuntant els tres primers dits (polze, índex i cor) separats dels altres dos (anular i petit): els tres dits units representen la unitat de la Trinitat, els altres dos representen la unió de les dues naturaleses de Crist, la humana i la divina.

Això no és només un acte de culte. És també un recordatori de qui som. «Pare, Fill i Esperit Sant» reflecteix una relació de família, la vida íntima de Déu i la seva eterna comunió. La nostra és l'única religió en que Déu és una família. Déu mateix és una «família eterna», però pel Baptisme, Ell és també la nostra família.

El Baptisme és un sagrament, que ve de la paraula llatina que significa jurament (*sacramentum*), i per aquest jurament som lligats a la família de Déu. En fer el senyal de la creu, comencem la Missa amb un recordatori que som fills de Déu.

Renovem també el jurament solemne del nostre Baptisme. Fer el senyal de la creu, doncs, és com jurar sobre la Bíblia en un judici. Prometem que hem vingut a Missa a donar testimoni. Per tant, no som espectadors d'un acte de culte; som participants actius, som testimonis, i jurem dir la veritat, tota la veritat i res més que la veritat. Amb l'ajuda de Déu.

UN RITU PELS ERRORS

Si estem a la tribuna dels testimonis, llavors qui és l'acusat? El ritu penitencial ho posa de manifest: nosaltres. Les ordenacions litúrgiques més antigues que tenim, la Didaché, diuen que a la nostra participació en l'Eucaristia ha de precedir un acte de confessió. El més bonic de la Missa, però, és que ningú més que nosaltres s'aixeca per acusar. *Jo confesso a Déu totpoderós [...] que he pecat.*

Hem pecat. No podem negar-ho. *Si afirmàvem que no tenim pecat, ens enganyaríem a nosaltres mateixos, i la veritat no estaria en nosaltres.* (1Jn 1, 8). Més encara, diu el Llibre Sant, fins i tot el just cau set vegades al dia (cf. Pr 24, 16). Nosaltres no som una excepció, i l'honradesa demanda que reconeguem la nostra culpa. Fins i tot els nostres petits pecats són una cosa seriosa, perquè cada un d'ells és una ofensa contra un Déu de grandesa és incommensurable. Per això, en la Missa ens declarem culpables i seguidament confiem en la clemència de la cort celestial. En el *Kyrie*, demanem misericòrdia a cadascuna de les tres divines Persones de la Trinitat: *Senyor, tingueu pietat. Crist, tingueu pietat. Senyor, tingueu pietat.* No ens excusem ni racionalitzem. Demanem perdó i sentim el missatge de clemència. Si una paraula tanca el significat de la Missa, és «misericòrdia».

La frase *Senyor, tingueu pietat* apareix sovint a la Sagrada Escripura, en un i altre Testament (cf. per exemple, Sl 6, 2; 31, 9; Mt 15, 22, 17, 15, 20, 30). L'Antic Testament ensenya una i altra vegada que la misericòrdia és un dels grans atributs de Déu (cf. Ex 34, 6; Jon 4, 2).

El *Senyor, tingueu pietat* ha perdurat des de les litúrgies cristianes més antigues. De fet, fins i tot en l'Occident llatí s'ha conservat sovint en la forma grega més primitiva: *Kyrie, eleáson*. En algunes litúrgies d'Orient, la comunitat repeteix el *Kyrie* com a resposta a una llarga lletania que suplica els favors divins. Entre els bizantins, aquestes peticions demanen sobretot la pau: *En pau, preguem al Senyor [...]. Per la pau que ve de dalt [...]. Per la pau a tot el món [...].*

GLÒRIA

Demaneu per la pau i al cap d'uns segons proclamem el compliment del nostre prec: *Glòria a Déu a dalt del cel, i a la terra pau als homes que estima el Senyor*. Aquesta pregària es remunta almenys al segle II. L'aclamació inicial ve del cant que van entonar els àngels en el naixement de Jesús (Lc 2, 14), i les línies següents es fan ressò de les lloances del poder de Déu que fan els àngels en l'Apocalipsi (especialment Ap 15, 34).

Immediatament lloem Déu per les benediccions que li acabem de demanar. Aquest és el nostre testimoni del seu poder. Aquesta és la seva Glòria. Va dir Jesús: *tot allò que demanareu al Pare en nom meu, jo ho faré; així el Pare serà glorificat en el Fill. Sempre que demaneu alguna cosa en nom meu, jo la faré.* (Jn 14, 13-14). El Gloria crida amb l'alegria, la confiança i l'esperança que sempre ha caracteritzat els creients. En el Gloria, la Missa és una reminiscència de la todàh de l'Antiga Aliança, que hem tractat abans. El nostre sacrifici és una súplica urgent d'alliberament, però al mateix temps és una celebració i agraïment per aquest alliberament. Aquesta és la fe de tot el que coneix la cura providencial de Déu. Això és el Gloria.

L'ESGLÉSIA DE L'EVANGELI COMPLET

El moment culminant de la litúrgia de la Paraula és, per descomptat, la proclamació de la Paraula de Déu. En diumenge, normalment inclourà una lectura de l'Antic Testament, el cant o recitació de un Salm i una lectura de les cartes del Nou Testament, la qual cosa prepara per a la lectura de l'Evangelí. (A la Vetlla Pasqual, tenim fins a deu extenses lectures de la Bíblia). En conjunt, és un acumulador d'Esriptura. Els catòlics que assisteixen a Missa cada dia senten gairebé tota la Bíblia, llegida per a ells en el curs de dos anys, a part de les vetes d'or bíblic barrejades en les altres oracions de la Missa ... no deixis que la gent et segueixi dient que l'Església no ens convida als catòlics a ser «cristians bíblics».

De fet, l'*hàbitat natural* de la Bíblia està en la litúrgia. *La fe ve de sentir la predicació*, deia Sant Pau (Rm 10, 17). Adona't que no diu *la fe ve per la lectura*. En els primers segles de l'Església, no hi havia impremta. La majoria de la gent no es podia permetre el luxe de tenir els Evangelis manuscrits i, total, molta gent no sabia llegir. Així doncs, on rebien els cristians l'Evangelí? A la Missa: i llavors, com ara, tenien l'Evangelí complet.

Les lectures que sents a la Missa del diumenge estan programades per a un cicle de tres anys en un llibre anomenat leccionari. Aquest llibre és un antídoto eficaç contra la tendència que jo tenia, quan era predicador protestant, a concentrar-me en els meus textos favorits i predicar sobre ells una vegada i una altra. Podia estar anys sense tocar algun dels llibres de l'Antic Testament. Els catòlics que assisteixin regularment a Missa no tindran mai aquest problema.

Durant les lectures, la nostra atenció mai no podrà ser excessiva. Són la preparació normal i essencial per a la nostra Sagrada Comunió amb Jesús. Un dels grans escripturistes de l'Església antiga, Orígenes (segle III), urgia als cristians a respectar la presència de Crist en l'Evangelí, com respectaven la seva presència a l'hòstia.

*Tu, que estàs acostumat a prendre part en els divins misteris, saps, quan reps el Cos del Senyor, com protegir-lo amb tota cura i veneració, perquè ni una petita partícula caigui, perquè no es perdi res del do consagrat. Doncs saps, correctament, que ets responsable si cau alguna cosa per negligència. Però si ets tan acurat per conservar el seu cos, i amb tota raó, com penses que és menys culpable d'haver descuidat la Paraula de Déu que haver descuidat el seu cos?*²³

Disset segles després, el Concili Vaticà II es va fer ressò d'aquesta antic ensenyament proposant per al nostre temps: *L'Església ha venerat sempre les divines Escripures tal com el mateix Cos del Senyor pel fet que, sobretot en la sagrada litúrgia, no para d'agafar el pa de vida tant de la taula de la Paraula de Déu com de la del Cos de Crist i de distribuir-lo als fidels. (Dei Verbum, 21).*

«Ningú deia Orígenes entén amb el cor [...] a menys que tingui la ment oberta i totalment concentrada. Se'ns aplica aquesta descripció a tu i a mi quan escoltem les lectures de la Missa? Hem d'estar particularment amatents durant les lectures perquè, des del començament de la Missa, tu i jo estem sota jurament. Rebut la Paraula que, reconeixem, ve de Déu estem manifestant la nostra conformitat a estar lligats per la Paraula. En conseqüència, estem subjectes a judici sobre com complim amb les lectures de la Missa. En l'Antiga Aliança, escoltar la Llei era estar d'acord en viure segons la Llei, o rebre les malediccions que venien amb la desobediència. En la Nova Aliança també estem «obligats» pel que sentim, com veurem en el llibre de l'Apocalipsi.

LA NECESSITAT DE PARAR ATENCIÓ AL CREDO

Els diumenges la litúrgia de la Paraula prossegueix amb l'homilia (o sermó) i el Credo. En l'homilia, el sacerdot o el diaca ens ofereix un comentari sobre la paraula inspirada de Déu. L'homilia hauria de sortir de les Escripures del dia, il·luminant els passatges foscos i assenyalant aplicacions pràctiques per a la vida ordinària. L'homilia no té per què entretenir-nos. Igual que Jesús ve a nosaltres en humilitat, hòstia insípida, així l'Esperit Sant obra de vegades a través d'un predicador avorrit.

Després de l'homilia, recitem el Credo de Nicea, que és la fe destil·lada en unes poques línies. Les paraules del Credo són precises, amb claredat i talla diamantines. Comparat amb oracions com el Glòria, el Credo de Nicea apareix com desapassionat, però les aparences poden ser enganyoses. Com va dir la gran

23 Orígenes, *Sobre l'Èxode*, 13, 3.

Dorothy Sayers²⁴: el drama està en el dogma. Perquè aquí proclamem doctrines per les quals els cristians de l'Imperi romà van patir presó i mort. Al segle IV, l'Imperi gairebé esclata en una guerra civil per les doctrines relatives a la divinitat de Jesús i la seva igualtat amb el Pare. Sorgien noves heretgies i s'estenien per l'Església com un càncer, amenaçant la vida del cos.

Correspongué als grans concilis de Nicea (325) i Constantinoble (381), en què van prendre part algunes de les mentes i ànimes més grans de la història de l'Església, donar a la fe catòlica bàsica aquesta formulació definitiva, encara que la majoria de les línies del Credo havien estat d'ús comú almenys des del segle III. Després d'aquests concilis, moltes Esglésies d'Orient van establir que els fidels cantessin el Credo cada setmana, no només el recitessin perquè eren també bones notícies, notícies que salven vides.

El cardenal Joseph Ratzinger ha assenyalat succintament la connexió entre Evangeli i Credo: *el dogma no és res més, per definició, que interpretació de l'Escriptura [...] forjada en la fe de segles*²⁵. El Credo és la «fe dels nostres pares», que «viu encara». Així mateix, el document de 1989 de la Comissió Teològica Internacional, *La interpretació dels dogmes*, assenjala: *en el dogma de l'Església es tracta, per tant, de la recta interpretació de l'Escriptura [...]. Un temps posterior no pot retrocedir més enllà del que es va formular en el dogma amb assistència l'Esperit Sant com a clau de lectura de l'Escriptura*²⁶. Quan recitem el Credo els diumenges, acceptem públicament com, veritat objectiva aquesta fe basada en les Escriptures. Entrem en el drama del dogma, pel qual van estar disposats a morir els nostres avantpassats.

Ens unim a aquests avantpassats, quan recitem la «pregària dels fidels», les nostres peticions. El Credo ens habilita per entrar al ministeri intercessor dels sants. En aquest punt, la litúrgia de la Paraula arriba a la seva fi, i entrem en els misteris de l'Eucaristia.

OFEREIX-LI QUELCOM QUE NO PUGUI REBUTJAR²⁷

La litúrgia eucarística comença amb l'ofertori, i l'ofertori fa manifest el nostre compromís. Portem pa, vi i diners per sostenir l'obra de l'Església. A l'Església primitiva, els fidels mateixos feien el pa i premsaven el vi per a la celebració, en l'ofertori els presentaven. (En algunes Esglésies orientals, el pa i el vi són elaborats encara pels parroquians). El sentit és aquest: ens oferim a nosaltres

24 Dorothy L. Sayers, escriptora i guionista radiofònica anglicana, nascuda a Oxford en 1893 i morta el 1957.

25 Joseph Ratzinger, "Transmissió de la fe i fonts de la fe", *Scripta Theologica* 15 (1983), p. 12.

26 *La interpretación de los dogmas*, en Comisión Teológica Internacional, Documentos 1969-1996, Ediea, Madrid 1998, p. 441.

27 De la pel·lícula *El Padrí* («give him an offer he can't refuse»: «ofereix-li alguna cosa que no pugui rebutjar»).

mateixos i tot el que tenim. No perquè siguem molt especials, sinó perquè sabem que el Senyor pot prendre el que és temporal i fer-ho etern, el que és humà i fer-ho diví. El Concili Vaticà II va parlar amb força del oferiment dels laics: *totes les seves obres, pregàries i plans apostòlics, la vida conjugal i de família, el treball quotidià, el repòs de l'esperit i del cos [...] esdevenen sacrificis espirituals agradables a Déu per Jesucrist (cf. 1Pe 2,5), que ells piadosament ofereixen al Pare en la celebració de l'Eucaristia juntament amb l'ofrena del cos del Senyor. Així, en tant que adoradors que obren arreu d'una manera santa, els laics consagren a Déu el mateix món.* (Lumen gentium, 34).

Tot el que tenim es posa sobre l'altar, per fer-ho sant en Crist. El sacerdot fa explícita aquesta connexió, quan barreja l'aigua i el vi en el calze: *Que així com barregem aquesta aigua i aquest vi, participem també de la divinitat d'aquell que es dignà a compartir la nostra condició humana.* Aquesta barreja és un símbol ple de riquesa, que evoca la unió de la naturalesa divina de Crist amb la humana, la sang i l'aigua que ragen del seu costat a la creu, i la unió dels nostres propis dons amb el do perfecte que el Salvador fa de si mateix. És un oferiment que el Pare no pot rebutjar.

MOBILITAT ASCENDENT

Ara que el sacerdot ha aixecat els dons, ens convida que «aixequem els cors». Es una imatge plena de força, que es troba en litúrgies cristianes de tot el món i des dels temps més remots. Aixequem el nostre cor al cel. En paraules de l'Apocalipsi (cf. Ap 1, 10; 4, 12), som arrabassats en l'esperit ... al cel. D'ara endavant, diem, mirarem la realitat amb la fe i no amb la vista.

I què veiem en aquest cel? Ens adonem que al nostre voltant hi són els àngels i els sants. Cantem el càntic que canten els àngels i els sants davant el tron celestial (cf. Ap 4,8; Is 6, 23). A l'occident l'anomenem sanctus, a l'orient, és el trisagi o «Himne del tres vegades sant».

Ara arriba el clímax del sacrifici eucarístic, la gran pregària eucarística (anafora). Aquí és on queda clar que la Nova Aliança no és pas un llibre. És una acció, i aquesta acció és l'Eucaristia. Totes les pregàries eucarístiques tenen els mateixos elements:

- L'epiclesi, quan el sacerdot estén les mans sobre els dons tot invocant la vinguda de l'Esperit Sant. És una poderosa trobada amb el cel.

- La narració de la institució és el moment en que l'Esperit i la Paraula transformen els elements del pa i el vi en el Cos i la Sang ànima i divinitat de Jesucrist. Ara, el sacerdot relata el drama de l'últim sopar, quan Jesús manà la renovació de l'Aliança en tots els temps. Allò que Ex 12 era per a litúrgia de la Pasqua, ho són els evangelis per a la pregària eucarística, però amb una gran diferència. Les paraules de la nova Pasqua «realitzen el que signifiquen». Quan el

sacerdot pronuncia les paraules de la institució *això és el meu Cos... aquest és el calze de la meua Sang, Sang de l'aliança nova i eterna* no està simplement narrant, està parlant en la persona de Crist, que és el celebrant principal de la Missa. Per el sagrament de l'Orde, l'home és canviat en el seu ésser més profund; com sacerdot es converteix en un «altre Crist».

Jesús manà que els Apòstols i els seus successors celebressin la Missa quan digué: *feu això ... En memòria meua* (1Co 11,25). Jesús els manà «feu això» i no «escriuiu això» o «llegiu això».

- Record. Fem servir les paraules «record» o «memorial» per a descriure la següent secció de la pregària eucarística, però no són ben fidedignes a l'idioma original. A l'Antic Testament, per exemple, hi llegim sovint que *Déu se'n recordà de la seva Aliança*. No és que s'oblidés, sinó que hi ha moments que la renovava en benefici del seu Poble, la representava, l'actualitzava. Això és el que fa mitjançant el seu sacerdot, al memorial de la missa. Renova l'Aliança.

- Oblació. El «memorial» de la Missa no és imaginari. Té carn; és Jesús en la seva humanitat glorificada, i Ell és la nostra ofrena *Pare, celebrant el memorial de la passió salvadora del vostre Fill, [...] us oferim, en aquesta acció de gràcies, el sacrifici sant i vivent.*» (Pregària eucarística III)

- Intercessions. Amb Jesús mateix, preguem al Pare pels vius i difunts, per tota l'Església i pel món sencer.

- Doxologia. El final de la pregària és un moment dramàtic. L'anomenem doxologia, que en grec vol dir paraula de glòria. El sacerdot aixeca el calze i l'hòstia, referint-se a ells com a Ell. És Jesús i *Per ell, amb ell i en ell, vós Déu Pare omnipotent, en la unitat de l'Esperit Sant, rebeu tot honor i tota glòria pels segles dels segles*. Amén. En aquest moment, el nostre Amén hauria retrunyir; tradicionalment se li diu «el gran Amén». Al segle IV, Sant Jeroni diu que a Roma, quan es proclamava el gran Amén, tremolaven tots els temples pagans.

COSES DE FAMÍLIA

Acabada la pregària eucarística, continuem amb el Parenostre, la pregària que Crist ens ensenyà. El trobem a les antigues litúrgies, i hauria de tenir un significat més ric per a nosaltres en el context de la Missa: especialment com el cel a la terra. Hem renovat el nostre baptisme com a fills de Déu, a qui podem dir «Pare nostre». Som ara al cel amb Ell, aixecant els nostres cors. Hem santificat el seu nom celebrant la Missa. Ajuntant el nostre sacrifici al sacrifici etern de Jesús, hem vist la voluntat de Déu feta «així en la terra com en el cel». Tenim davant a Jesús, «el nostre pa de cada dia», i aquest pa perdonarà «les nostres culpes», perquè la Comunió neteja tots els pecats venials. Hem conegut, doncs, la misericòrdia i ens mostrarem misericordiosos, perdonant «als nostres deutors». I gràcies a la Comunió experimentarem nova força sobre les temptacions i el mal. La

Missa a compleix la pregària del Senyor, paraula per paraula.

No és una exageració subratllar la relació que existeix entre «el nostre pa de cada dia» i l'hòstia eucarística que és davant nostre. Raymond Brown al seu assaig sobre el Parenostre, demostrà que aquesta era l'aclaparadora creença dels primers cristians: «*hi havia una bona raó, aleshores, per connectar el manà de l'Antic Testament i el pa eucarístic del Nou amb la petició [...]. Per això, al demanar al Pare "el pa nostre de cada dia doneu-nos, Senyor", la comunitat feia servir paraules directament connectades amb l'Eucaristia. I per això, la nostra litúrgia romana no és molt lluny del sentit original de la petició al posar [el parenostre] com introducció a la Comunió de la missa*»²⁸

Comença doncs el ritus de la Comunió i no hauríem de perdre de vista la força original de la paraula Comunió. Als temps de Jesús, s'usava (*koinonia*) per descriure els lligams familiars. Amb la Comunió, renovem els lligams amb la família eterna, la família que és Déu, i amb la família de Déu a la terra, l'Església. Expressem la nostra comunió amb l'Església en el signe de la pau. Amb aquest antic signe, acomplim el manament de Jesús de fer les paus amb el veí abans d'apropar-nos a l'altar. (cf. Mt 5, 24)

La següent oració "*L'Anyell de Déu*" evoca el sacrifici pasqual i la "misericòrdia" i la "pau" de la nova Pasqua. El sacerdot parteix l'hòstia i l'aixeca com un *Anyell dret, que semblava com degollat* (Ap 5,6) i repeteix les paraules de Joan Baptista "*Mireu l'anyell de Déu!*" (cf. Jn 1, 36). Només podem respondre amb les paraules del centurió romà: "*Senyor, jo no sóc digne de que entreu a casa meva, digueu-ho només de paraula...*" (Mt 8, 8)

Llavors el rebem a la Comunió. El rebem... Al mateix qui hem lloat en el Glòria i confessat al Credo! El rebem... al mateix davant el qual hem pronunciat el nostre solemne jurament! El rebem... El mateix qui és la Nova Aliança esperada durant tota la història de la humanitat! Quan Crist vingui al final de la història no tindrà ni una mica més de glòria que la que té en aquest moment, i quan el consumim totalment! A l'Eucaristia rebem allò que serem per tota l'eternitat, quan serem enlairats cap el cel per unir-nos a la gernació celestial en el sopar de noces de l'Anyell. A la Comunió ja hi som. No és una metàfora. És la veritat freda, calculada, precisa, metafísica que va ensenyar Jesucrist.

ENVIATS DEL CEL

Després de tants i greus esdeveniments, sembla que la Missa acaba massa de sobte: amb una benedicció i "la missa s'acabat": "*Aneu-vos-en pau*". Sembla estrany que la paraula "Missa" vingui d'aquestes paraules apressades *Ite missa est*. (aneu, ha estat enviada). Però els antics creien que la Missa era un enviament. Aquesta darrera línia no és tant una dimissió, com una comissió. Ens hem unit al

²⁸ Raymond Brown, S.S., *New Testament Essays*, Doubleday, Nueva York 1968, p. 307.

sacrifici de Crist. Deixem la missa per tal de viure el misteri, el sacrifici, que acabem de celebrar, en mig de la vida ordinària a casa nostra i al món.

SEGONA PART

LA REVELACIÓ DEL CEL

CAPÍTOL I

«EM VAIG GIRAR PER MIRAR»

TROBAR SENTIT ENTRE LES COSES ESTRANYES

Els quatre capítols anteriors han estat la part més senzilla. La majoria dels catòlics tenen una lleugera idea de la missa. Es troben familiaritzats fins i tot mig adormits amb les oracions i gestos. En aquest capítol ens girem per mirar (Ap 1,12) allò del que molts catòlics s'han apartat: a vegades amb feredat, i a vegades amb frustració. L'Apocalipsi, el darrer llibre de la Bíblia, sembla realment estrany: ple de guerres esfereïdores i focs devoradors, rius de sang, i carrers pavimentats d'or. Per tot arreu sembla desafiar el sentit comú i el bon gust. Prenem només un exemple conegut, la plaga de llagostes. Joan anota que *«de dintre la fumarada, en van sortir unes llagostes que s'escamparen per tota la terra, [...] semblaven cavalls equipats per a la guerra; duïen al cap una mena de corones d'or i tenien la cara com de persones humanes, cabellera de dona i dents de lleó. Portaven unes cuirasses d'acer, i el brogit de les seves ales era com el d'una munió de carros de guerra llançant-se a la batalla. Com els escorpins, duïen cues amb fiblons, que havien rebut el poder de fer mal als homes durant cinc mesos.»* (Ap 9, 3.7-10).

No sabem si riure o cridar de por. Amb tot el respecte, ens agradaria dir a Sant Joan: «A veure si t'entenc. Dius que vas veure llagostes de cabell llarg, amb dents de lleó i rostre humà...? I que portaven corones d'or i armadures?» La gran temptació és defugir de llegir l'Apocalipsi, dient a Déu que tenim altres feines inajornables aquí a la terra. No negaré pas que els detalls del llibre de l'Apocalipsi són massa estranys. En comptes d'això t'invito a acompanyar-me en una investigació, de manera que puguis descobrir per tu mateix, com jo ho vaig fer, que s'amaga un sentit enmig de tantes coses estranyes.

TACA SENSE TINTA?

Quan vaig encetar el meu comentari de l'Apocalipsi, era protestant, evangèlic en la forma calvinista. Com molts altres evangèlics, trobava fascinant l'Apocalipsi. De entrada, forma part de la Sagrada Escripura, i jo defensava que la regla de fe era la «sola Escripura». Més encara, l'Apocalipsi ocupa una posició

especial per ser el darrer llibre de la Bíblia: com si fos la darrera paraula de Déu. A més, l'Apocalipsi em semblava el llibre més misteriós i críptic de la Bíblia, i per això era massa temptador no passar de llarg. El veia com un trencaclosques que Déu em donava per resoldre, un codi que demanava desxifrar-lo.

Tenia molta companyia. A mesura que s'apropava la fi del segon mil·lenni, entre els meus germans evangèlics es desfermà una producció en cadena d'interpretacions del llibre de l'Apocalipsi. En cada visita a la llibreria, descobria noves i més prometedores Revelacions de l'Apocalipsi.

No sempre ha estat així entre els comentaristes protestants. El primer protestant, Martí Luter, trobava l'Apocalipsi massa estrafolari de principi a fi. Durant un temps, fins i tot refusà el seu lloc a la Bíblia, perquè, deia, «una revelació ha de revelar»²⁹. Però l'Apocalipsi sempre està revelant, en la mesura en què desemmascara els prejudicis, inquietuds, i inclinacions ideològiques de cada exegeta. L'Apocalipsi és com una mena de test de Rorschach³⁰ per a cristians. Els predicadors intenten, primer, percebre un ordre en el text. Normalment, això suposa un esforç infructuós, doncs el llibre no té els principis ordenadors d'una obra literària; ni una línia narrativa o argument. Al no poder trobar un ordre, intenten imposar-lo. Aquest és l'esquema que vaig seguir els anys de seminarista i ministre protestant. El que passa habitualment és que un detall particular copsa la imaginació i es converteix en la clau interpretativa per llegir el llibre sencer. El «mil·lenni», per exemple, que és un concepte que apareix només al capítol 20, comença a acolorir tot el que hom veu als capítols 1 a 19 i 21 a 22.

EL VIRUS MILLENIUM

El mil·lenni és, avui, la clau d'interpretació preferida pels evangèlics i fonamentalistes³¹. El llibre de Hal Lindsey, *El gran planeta terra*, èxit de vendes al 1970, engegà tot un gènere, doncs es convertí en el segon llibre més venut dels darrers 30 anys. Les seves vendes han superat el 35 milions d'exemplars en 50 idiomes. Lindsey afirmava que les profecies de l'Apocalipsi eren una predicció precisa dels esdeveniments de futur, un futur que naixia cap els anys 70 del segle XX. Veia les estranyes imatges de l'Apocalipsi en correspondència exacta amb pobles, llocs i esdeveniments que aleshores eren notícia.

Per exemple, Rússia era la bèstia; i Gog i Magog s'aplicaven a la Unió Soviètica. Lindsey va predir que els soviètics caurien en picat sobre Palestina; però Jesús tornaria, els massacraria i establiria un regne de mil anys a Jerusalem. Lindsay no es trobava sol. De fet, durant uns anys, jo vaig estar amb ell, però amb

29 Citat per Roland H. Bainton, *Here I Stand: A Life of Martin Luther* Mentor, Nueva York 1950, p. 261

30 Test projectiu de personalitat que consisteix en un conjunt de làmines amb taques aleatòries de tinta, davant les quals l'entrevistat ha de dir el que veu o suggereix (n. del tr.)

31 Cf. Hal Lindsey, *The Late Great Planet Earth*, Zondervan, Grand Rapids 1970.

matisos diferents en la vessant futurista dels intèrprets de l'Apocalipsi. Dins d'aquest bàndol hi ha molt desacord sobre quan seran els esdeveniments i a quina bèstia de l'Apocalipsi correspon a cada líder mundial. Els futuristes tampoc estan d'acord si els cristians travessaran la *tribulació* i quan entrarà el món en el mil·lenari regnat del Crist. Uns han desenvolupat nous conceptes com el de *rapte* per descriure les miraculoses intervencions que prediuen per a la fi del temps. En el rapte, afirmen, Déu arrabassarà els seu elegits fins els núvols, per viure amb ells. (cf. 1Ts 4, 16-17).

Vaig sovintejar aquestes pastures uns anys, però sense trobar satisfacció. El que succeïa una vegada i un altre era que tal predicador es fixava en únic element – el nombre de la bèstia, per exemple – i tota la seva lectura de l'Apocalipsi girava al voltant de identificar aquest nombre amb algú que sortís a les notícies. Però als anys 70 i 80 els líders mundials pujaven i baixaven, els imperis s'ensorraven, i amb cada líder caigut i amb cada imperi esfondrat, veia com una altre gran teoria es fonia.

De mica en mica, vaig començar a veure una raó de més pes per a la meva desil·lusió. Podria Déu haver inspirat realment l'Apocalipsi de Joan de tal manera que estigués inactiu al final de la Bíblia, estrany i inexplicable, durant vint segles, fins que es complissin els temps i comencessin els cataclismes? No, l'Apocalipsi estava previst per a revelar, i les seves revelacions han de servir per als cristians de tots els temps, inclosos els lectors originals del segle I.

UN ESCLAT DEL PASSAT

Els futuristes, en totes les seves variants, no esgotaren les perspectives d'interpretació de l'Apocalipsi. Uns (anomenats idealistes) van pensar que el llibre era una metàfora de les lluites espirituals. Altres van pensar que l'Apocalipsi perfilava un pla per a la història de l'Església. Altres, en fi, deien que el llibre era simplement una descripció codificada de la situació política dels cristians del segle I: segons aquest punt de vista, la idea fonamental de l'Apocalipsi era exhortar els creients a romandre fermes en la fe i prometre la revenja divina contra els perseguïdors de l'Església. Hi trobava un cert valor en aquests arguments, especialment en la mesura en que es referien a versets concrets, però cap fou capaç de satisfer el meu desig d'abastar el conjunt de la narració de Joan.

Com més estudiava els comentaris sobre l'Apocalipsi, més arribava a entendre detalls concrets, però encara menys entenia la totalitat del llibre. Aleshores, mentre estava investigant altres matèries, vaig trobar-me un tresor amagat: amagat, és clar, per a qui estudiï l'Escriptura en una tradició de només quatre-cents anys.

Vaig començar a llegir els Pares de l'Església – escriptors i mestres cristians dels vuit primers segles – i especialment els seus comentaris sobre la Bíblia. Vaig ensopegar amb la meua pròpia ignorància a mesura que els Pares es referien sovint

a la litúrgia de la que no sabia res. Tanmateix, vaig descobrir que aquesta antiga litúrgia incorporava molts petits detalls de l'Apocalipsi ... I en un context en el que tenien sentit! Aleshores, al continuar llegint els estudis dels Pares sobre l'Apocalipsi, me'n vaig adonar, que molts ja havien connectat explícitament la Missa i l'Apocalipsi. De fet, pels primers cristians era una dada evident: el llibre era incompreensible separat de la litúrgia.

Com dic al Cap. I de la primera part, només quan vaig començar a assistir a Missa les moltes peces d'aquest llibre desconcertant es van anar posant al seu lloc. Aviat, vaig poder veure el sentit que tenen l'altar de l'Apocalipsi (Ap 8, 3), el seus sacerdots revestits (4, 4), espelmes (1, 12), encens (5, 8), manà (2, 17), calzes (cap. 16), culte dominical (1, 10), la importància de la Mare de Déu (12, 16), el «Sant, sant sant» (4, 8), el Glòria (15, 34), el senyal de la Creu (14, 1), l'Al·leluia (19, 1.3.6), les lectures de l'Esriptura (cap. 23), i «l'Anyell de Déu» (moltes, moltes vegades). No són interrupcions de la narració o detalls incidentals; són la veritable substància de l'Apocalipsi.

PERQUÈS

Per tant, l'Apocalipsi no era només una velada advertència sobre la geopolítica dels anys 70 del segle XX, o bé una història codificada del Imperi romà del segle I, o bé un llibre d'instruccions per a la fi dels temps. D'alguna manera, tractava sobre el mateix sagrament que estava començant a atreure a aquest «cristià bíblic» cap a la plenitud de la fe catòlica.

Tanmateix, sorgien noves qüestions. Si als textos de les antigues litúrgies vaig ensopegar-me amb el «què» de l'Apocalipsi, em restaven alguns enormes «perquè». Perquè una presentació tan rara?, perquè una visió i no un text litúrgic? Perquè, d'entre tots els possibles deixebles, l'Apocalipsi s'atribuïa a Joan?, perquè va ser escrit just quan va ser escrit?

A mesura que vaig estudiar els temps de l'Apocalipsi i la litúrgia dels temps aparegueren les respostes.

CEL I TERRA EN MINIATURA

Quan procurem apropar-nos al llibre com ho feu la seva audiència original, s'aclareixen molts petits detalls de la visió de Sant Joan. Si fóssim jueus cristians de parla grega d'aquell temps, i visquéssim a les ciutats de la província romana d'Àsia, probablement coneixeríem la topografia de Jerusalem per les peregrinacions regulars. Per als lectors de Joan Jerusalem era molt important. Era la capital i el centre econòmic de l'antic Israel, i l'eix cultural i acadèmic de la nació. Però, per sobre de tot, era el cor espiritual del poble. Imagina't una ciutat moderna que combinés Washington DC, Wall Street, Oxford i el Vaticà. Això era Jerusalem per a

un jueu del segle I.

Dins de Jerusalem, el nostre sentiment d'afecte més profund seria pel Temple, centre de la vida religiosa i cultural dels jueus de tot el món. Jerusalem més que una ciutat amb un Temple era un Temple amb una ciutat al seu voltant. Per als jueus pietosos, més que un lloc de culte, el Temple era com un model a escala de tota la creació. De la mateixa manera que l'univers fou creat per ser el santuari de Déu, amb Adam de sacerdot, el Temple existia per tal de restaurar aquest ordre amb els sacerdots d'Israel servint davant el Sant dels sants.

Com a jueus cristians, reconeixeríem immediatament el Temple en la descripció del cel que fa l'Apocalipsi³². Al Temple, com al cel de Joan, la *menorà* (set canelobres d'or, Ap 1, 12) i l'altar de l'encens (8, 35) estaven davant del Sant dels sants. Al Temple, guarnien les parets quatre querubins de talla, com les quatre criatures vivents serveixen davant el tron al Cel de Joan. El vint-i-quatre ancians (en grec *presbiteroi*) d'Apocalipsi 4,4, eren una rèplica de les vint-i-quatre divisions sacerdotals que oficiaven durant l'any al Temple. El mar «transparent com el vidre» (Ap 4,6) era la gran piscina de bronze esmolat del Temple, amb capacitat per a 50.000 litres d'aigua. Al centre del Temple de l'Apocalipsi com al Temple de Salomó, hi havia l'Arca de l'Aliança (Ap 11, 19).

L'Apocalipsi era una revelació del Temple, però per els jueus més pietosos i els convertits al cristianisme, revelava molt més. Doncs, el Temple i la seva ornamentació apuntava a realitats més altes. Com Moisès (cf. Ex 25, 9), el rei David havia rebut de Déu mateix el plànol del Temple: *Tot això, deia David, figura en un escrit que he rebut de mans del Senyor per a fer-me conèixer tots els detalls de l'obra representada en l'esbós* (1Cr 28, 19). El Temple havia de ser construït imitant la cort celestial: *Tu m'has ordenat que t'edifiqui un temple a la teva muntanya santa, un altar a la ciutat on has posat el teu tabernacle, fet segons el model del tabernacle sant que havies preparat des d'un principi* (Sv 9, 8).

D'IMITACIÓ A PARTICIPACIÓ

Segons antigues creences jueves, el culte del Temple de Jerusalem era un reflex del culte dels àngels al cel. El sacerdoti levític, la litúrgia de l'aliança, els sacrificis representaven difusament models celestials.

32 Sobre l'Apocalipsi com una «visió del Temple», cf. R. A. Briggs, *Jewish Temple Imagery in the Book of Revelation*, Peter Lang, Nueva York 1999, pp. 45110; A. Spatofora, *From the "Temple of God" to God as the Temple: A Biblical Theological Study of the Temple in the Book of Revelation*, Gregorian University Press, Roma 1997; 1. Paulien, "The Role of the Hebrew Cultus, Sanctuary, and Temple in the Plot and Structure of the Book of Revelation", *Andrews University Seminary Studies* 33 (1995), pp. 24564; W Riley, "Temple Imagery and the Book of Revelation: Ancient Near Eastern Ideology and Cultic Resonances in the Apocalypse", *Proceedings of the Irish Biblical Association* 6 (1982), pp. 81102. La majoria dels comentadors moderns (p. ej., Beale, Aune, Thompson, Caird, Ladd) reconeixen els nombrosos trets de les visions de Joan com presos de la litúrgia del Temple (set làmpades de peu = la menoráh, la túnica blanca com una vestidura sacerdotal, etc.)

El llibre de l'Apocalipsi apuntava a quelcom més. Mentre que Israel pregava a imitació dels àngels; l'Església de l'Apocalipsi donava culte junt amb els àngels (cf. 19, 10). Mentre que els sacerdots eren els únics autoritzats per estar en lloc sant del Temple, ara l'Apocalipsi mostra una nació de sacerdots (cf. 5, 10; 20, 6) que viuen sempre en la presència de Déu. Ja no hi haurà més un arquetip celestial i una imitació terrena. L'Apocalipsi revela un únic culte, compartit per homes i àngels!

RENÉIXER DE LES CENDRES

Els especialistes no es posen d'acord sobre la data en que fou escrit l'Apocalipsi; les hipòtesis van des de la fi dels anys 60 fins les acabades dels 90. Gairebé tots coincideixen en que les mesures del Temple (Ap 11,1), apunten cap una data anterior al 70, doncs després no hi hauria hagut cap Temple per amidar.

En qualsevol cas, el culte dels sacrificis de l'Antiga Aliança fou extingit amb la destrucció del Temple a l'any 70 quan fou arranada Jerusalem. Pels jueus de tot el món aquest esdeveniment fou un cataclisme que prefigurava el judici final del «temple còsmic» a la fi del temps. Després del 70 ja no s'aixecaria el fum dels anyells sacrificats. Les legions romanes havien reduït a runes calcinades la ciutat i el santuari que havia donat sentit a les vides dels jueus de Palestina i del estranger.

Allò que descriu Sant Joan en la seva visió fou la mateixa desaparició del món antic, l'antiga Jerusalem, l'antiga Aliança, i la creació d'un món nou, una nova Jerusalem, una nova Aliança³³. Amb l'ordre del nou món, va venir un nou ordre del culte.

És difícil no sentir el ressò de l'Evangeli de Joan: *Destruïu aquest santuari, i en tres dies l'aixecaré (Jn 2, 19). Creu-me, dona, arriba l'hora que el lloc on adorareu el Pare no serà ni aquesta muntanya ni Jerusalem (...) Però ve l'hora, i és ara, que els veritables adoradors adoraran el Pare en esperit i en veritat; que així són els qui vol el Pare per adoradors (Jn 4, 21.23)*. A l'Apocalipsi, aquestes prediccions es compleixen, quan es descobreix que el nou Temple és el Cos místic de Crist, l'Església, i quan el culte «en l'Esperit» ocupa el seu lloc a la nova Jerusalem del cel.

De la mateixa manera, és fàcil comprendre perquè els primers cristians consideraren tan significatiu, teològic i litúrgicament, el vel esquinçat del Temple. El vel s'esquinçà just en el moment que s'esquinçà definitivament el cos de Crist. Mentre Jesús completava l'ofrena terrena del seu Cos, Déu s'assegurà que tothom s'assabentés que el vel havia estat tret del Temple. Ara, cadascú – reunits tots junts

33 Cf. Joseph Ratzinger, *Escatologia*, Herder, Barcelona 1984, p. 49: *la pregunta decisiva per al nostre problema, és ara, com s'aconsegueix enllaçar ambdues parts, és a dir, en quin sentit la esperada imminent destrucció de la ciutat santa es relaciona amb la parusia [...] la fi de Jerusalem no és la fi del món, sinó el començament d'una nova etapa de la història de la salvació. Més endavant observa: però hom sempre té la impressió de que la tribulació a causa de la destrucció de Jerusalem es relaciona temporalment també amb els esdeveniments de la fi del món.*

en l'Església – podrà entrar en la seva presència en el dia del Senyor.

Per tant, germans, tenim plena llibertat d'entrar al santuari gràcies a la sang de Jesús; ell ha inaugurat per a nosaltres un camí nou i viu, que passa a través de la cortina del lloc santíssim, és a dir, a través de la seva humanitat [...] Vetllem els uns pels altres per animar-nos a l'amor fratern i a les bones obres. No deixem d'assistir a les reunions comunitàries [...] més aviat exhortem-nos els uns als altres. I més ara, que veieu que s'acosta el darrer dia (He 10, 19-20.24-25)

En l'Esperit del dia del Senyor, Joan hi veié quelcom més radical que allò que cap narració o discussió pot expressar. Va veure aquella part del món que ja havia estat transformada en un cel nou i una terra nova. Uns segles més tard, també jo vaig començar a girar-me i mirar.

CAPÍTOL II

QUI ÉS QUI AL CEL

UN APOCALIPSI DE MILERS D'ACTORS

Amb l'excepció d'una plaga de fugissers anticrists als anys 70, Hollywood no ha intentat mai dur a la pantalla l'Apocalipsi, com ha fet amb els Evangelis o amb el llibre de l'Èxode. Potser és massa estrany, sagnant, violent i extravagant, fins i tot per Hollywood.

També podria ser que als directors se'ls hagi passat les ganades en veure el nombre de protagonistes que caldrien a l'Apocalipsi (per no dir el cost dels efectes especials!). Cecil B. DeMille en va tenir prou amb uns milers de persones als *10 Manaments*. Per l'Apocalipsi en caldrien cents de milers. És potser el llibre més poblat de la Bíblia.

Qui són aquests personatges que habiten els escenaris terrenals i celestials de Joan? Ara els intentarem conèixer millor.

Primer una confessió: em fa por aquest tema, perquè encisa i obsedeix els estudiosos, predicadors o afeccionats de l'Apocalipsi; la identificació de les seves besties, monstres, àngels i gent. La identificació d'aquests personatges depèn del seu esquema d'interpretació. L'esquema futurista ha dut als intèrprets a identificar les besties amb Napoleó, Bismarck, Hitler i Stalin, i d'altres. La visió del passat que remarca el compliment de les profecies de l'Apocalipsi en el segle I, tendeix a identificar les besties amb un emperador romà, amb Roma o amb Jerusalem. Una tercera perspectiva, anomenada idealista, veu l'Apocalipsi com una al·legoria del combat espiritual de tot fidel. Encara una altra visió, la historicista, sosté que l'Apocalipsi exposa el pla mestre de Déu per la història, des del començament a la fi³⁴.

34 Un estudi de les quatre, presentades en paral·lel a cada pàgina; cf. S. Gregg (ed.), Revelation:

Segueixo tots aquests punts de vista. Són compatibles. Les riqueses de l'Esriptura són il·limitades. Els primers cristians van ensenyar que els textos sagrats operaven en quatre nivells, i tots alhora ensenyen la única veritat divina com una simfonia. Prefereixo la del passat, però sense menysprear les altres. El que els uneix a totes és el que ens uneix a nosaltres amb Crist: la nova Aliança segellada i renovada per la litúrgia eucarística.

És així que a l'Apocalipsi hi ha un esquema d'aliança, caiguda, judici i redempció, i aquest esquema descriu realment un període particular de la història, però descriu cada període i tota la història, així com el curs de la vida de cadascú de nosaltres.

«JO, JOAN»

He esmentat abans que hi molta controvèrsia en quant a l'autoria joànica de l'Apocalipsi. Aquest debat, fascinant, és marginal per l'estudi de la Missa a l'Apocalipsi. Tanmateix una cosa és clara; el text s'associa explícitament amb Joan (Ap 1, 4.9; 22, 8). I Joan, al Nou Testament (i segons la ment dels primers Pares de l'Església) vol dir l'apòstol Joan.

A més, els mateixos llibres indiquen que, si no tenen el mateix autor, al menys procedeixen d'una mateixa escola. L'Apocalipsi i el quart evangeli tenen molts interessos teològics comuns: ambdós revelen un coneixement molt precís del Temple i dels seus rituals; també presenten a Jesús com l'Anyell, el sacrifici de la nova Pasqua (cf. Jn 1, 29.36; Ap 5, 6). I a més, l'evangeli de Joan i l'Apocalipsi tenen en comú una certa terminologia que al Nou Testament els és exclusiva; per exemple, només ells es refereixen a Jesús com a «la Paraula de Déu» (Jn 1, 1; Ap 19, 13); i només aquest dos llibres es refereixen al culte de la Nova Aliança com «a l'Esperit» (Jn 4, 23; Ap 1, 10); a més, només ells parlen de la salvació en termes "d'aigua viva" (Jn 4, 13; Ap 21, 6). I n'hi ha molts d'altres paral·lelismes semblants.

De tota manera, identificar l'autor Joan amb l'apòstol Sant Joan és important únicament perquè ens fa entendre la força de la visió de l'Apocalipsi. A l'Evangeli, per exemple s'identifica a Joan amb el «deixeble estimat» de Jesús (cf. Jn 13, 23; 21, 20.24). Joan fou l'apòstol que va tenir una intimitat més gran amb el Senyor, el deixeble que literalment estigué més a prop del seu Cor. Joan repenja el cap al pit de Jesús a l'últim sopar. Però a l'Apocalipsi, Joan cau cara a terra, quan veu a Jesús en el seu poder i glòria, amb domini universal i sobirania divina (Ap 1,17). Per a nosaltres, que volem ser avui «deixebles estimats», aquests detalls són importants. Ja que volem tenir una relació cada vegada més íntima amb Jesús, em de veure a Jesús com qui és, en la seva santedat que ho supera tot.

La identitat de Joan és important també en relació amb les preocupacions terrenes de l'Apocalipsi. La Tradició identifica l'apòstol Joan com a Bisbe d'Efes,

una de les set esglésies esmentades a l'Apocalipsi. Les esglésies es corresponen amb ciutats, i les set es localitzen a l'Àsia Menor en un radi de 80 kilòmetres, marcant probablement l'àrea de l'autoritat de Sant Joan. Podem veure perquè Joan, com a bisbe, pot ser elegit per a comunicar un missatge pastoral com el que trobem a l'Apocalipsi, especialment a les cartes a les set esglésies (Ap 23).

«L'ANYELL»

Aquests són el títol i la imatge preferits per l'Apocalipsi per parlar de Jesucrist. Ben cert, Ell és qui governa (1,5); està dret entre la menorà, revestit com a Summe Sacerdot (1,13); és «el primer i el darrer» (1,17), «l'únic sant» (3,7), «Senyor de senyors i Rei de reis» (17,14)... però, sobretot, Jesús és l'Anyell.

L'Anyell, segons el Catecisme de l'Església Catòlica, és *Crist crucificat i ressuscitat, l'únic Gran Sacerdot del veritable santuari el mateix «que ofereix i que és ofert, que dona i que és donat»* (n. 1137).

Quan Joan veu per primer cop l'Anyell, està buscant en aquest moment un lleó. Ningú no pot obrir els segells del llibre enrotllat i revelar-ne el contingut i Joan comença a plorar. Aleshores un ancià li assegura: *No ploris; perquè el Lleó de la tribu de Judà, l'arrel de David, ha vençut i pot obrir el llibre i els seus set segells* (Ap 5,5).

Joan busca al seu voltant el Lleó de Judà, però en comptes d'això veu... un Anyell. Per començar, els anyells no són gaire poderosos, i aquest està dempeus «*como si hagués estat sacrificat*» (Ap 5,6). No cal repetir tot el que hem dit al capítol 2. El que hauria de quedar clar és que Jesús, aquí és un Anyell sacrificat, com l'anyell pasqual.

Els ancians (presbiteroi, preveres) canten aleshores que el sacrifici de Crist els ha fet capaços de trencar els segells del rotllo, l'Antic Testament. «*Digne sou de prendre el document i d'obrir-ne els segells, perquè fóreu degollat, i amb la vostra sang vau comprar per al nostre Déu gent de tota tribu, llengua, poble i nació.*» (5, 9) Aleshores, cel i terra donen glòria a Jesús com a Déu: «*Al qui seu al setial i a l'Anyell siguin donats la benedicció i l'honor, la glòria i el poder pels segles dels segles*» [...]. *I els ancians van prosternar-se bo i adorant.*» (5, 13-14). L'anyell és Jesús. És també un «fill d'home», revestit com a Summe Sacerdot (1, 13); l'Anyell és la víctima d'un sacrifici; l'Anyell és Déu.

«UNA DONA VESTIDA DE SOL»

Apocalipsi 12, la visió de Sant Joan d'una dona vestida de sol, conté l'essència del llibre de l'Apocalipsi. Amb molts nivells de significat, mostra un esdeveniment passat que en prefigura un altre del futur llunyà. Resum l'Antic

Testament i alhora completa el Nou. Revela el cel però amb imatges de la terra.

La visió de Joan comença amb l'apertura de Temple de Déu al cel, «i l'arca de la seva aliança va aparèixer al seu temple» (Ap 11,19) Potser no podem apreciar ben bé el caràcter xocant d'aquest verset. Ningú no havia vist l'Arca de l'Aliança durant cinc segles. En temps de la captivitat de Babilònia, el profeta Jeremies l'havia amagat a un lloc que «restara ignorat fins que Déu aplegui tot el poble» (2Mac 2,7).

Aquesta promesa es compleix en la visió de Joan. *Aparegué el Temple mentre esclataven llamps, veus i trons, acompanyats de terratrèmol i de gran pedregada»* (Ap 11,19). I aleshores, «es veié un gran prodigi al cel: una dona vestida de sol, amb la lluna sota els peus, i sobre el cap una corona de dotze estrelles; estava embarassada.» (Ap 12,1)

Joan no presentava l'Arca per fer-la desaparèixer immediatament. Crec (amb el Pares de l'Església) que quan Joan descriu a la dona, està descrivint l'Arca... De la Nova Aliança. I qui és la dona? És la que dona a llum a l'infant que governarà les nacions. L'infant és Jesús; la seva mare és Maria³⁵.

Què feia que l'Arca original fos tan santa? No pas l'or que la cobria al exterior, sinó més aviat els Deu Manaments que eren al seu interior: la Llei que havia estat gravada pel dit de Déu a les taules de pedra. Què més hi havia? El manà, el pa miraculós que alimentà el poble en la seva peregrinació pel desert; la vara d'Aarò que va florir como insígnia del seu ofici de summe sacerdot (cf. Nm 17)

Què ho fa que l'Arca sigui santa? Hi havia la paraula de Déu escrita en pedra; Maria portava al seu si la paraula de Déu que es va fer home i habità entre nosaltres. L'Arca contenia el manà; Maria tenia al seu interior el pa de vida baixat del cel. L'Arca contenia la vara del summe sacerdot Aarò; el si de Maria contenia el summe i etern Sacerdot, Jesucrist. Al Temple del cel, la Paraula de Déu és Jesús, i l'Arca en la que resideix és Maria, la seva Mare.

Si el nen és Jesús, aleshores la dona és Maria. Els Pares de l'Església de cap més clar, Sant Atanasi, Sant Epifani i molts d'altres, defensaren aquesta opinió. Però «la dona» té també altres significats. És la «filla de Sió», que va donar a llum al Messies d'Israel. És també l'Església, assetjada per Satanàs, però preservada i estalviada. Com he dit abans, les riqueses de la Sagrada Escripura son il·limitades. Altres estudiosos objecten que la dona no pot ser Maria, doncs, segons la tradició catòlica, Maria no patí dolors de part. Els espasmes de la dona, tanmateix no han

35 Sobre la identificació de «la dona» del cap. 12 de l'Apocalipsi amb la Verge Maria (que fou anunciada celadament com la «Filla de Sió» a l'Antic Testament, de manera semblant a com ella prefigura i encarna l'Església de Crist al Nou Testament, com núvia verge i mare fecunda), cf, Ignasi de la Potterie, S.L., *Maria en el misteri de la Alianza*, Edica, Madrid 1993, p. 285-311; George Montague, S.M., "Mary and the Church in the Fathers", *American Ecclesiastical Review* 123 (1950), p. 153; Bernard J. Le Frois, S.V.D., *The Woman Clothed with the Sun (Apoc. 12) Individual or Collective: An Exegetical Study*, Herder, Roma 1954; idem, "The Woman Clothed with the Sun", *American Ecclesiastical Review* 126 (1952), pp. 16180; D. J. Unger, "Did Saint John See the Virgin Mary in Glory?", *Catholic Biblical Quarterly* 1112 (1949-50), pp. 75-83, 155-61, 249-62, 292-300, 392-405, 405-415.

de ser pas dolors físics. San Pau, per exemple, usava l'expressió dolors de part per a descriure la seva pròpia agonia fins que Crist sigui format en els seus deixebles (cf. Ga 4,19). Per tant, el sofriment de la dona podia descriure el sofriment de l'ànima: el dolor que patí Maria, al peu de la creu quan es convertí en la mare de tots els "deixebles estimats" cf. Jn 19, 25-27).

Altres diuen que la dona no pot ser Maria, perquè la dona de l'Apocalipsi té més descendència, i l'Església ensenya que Maria fou perpètuament verge. Però la Sagrada Escripura utilitza sovint el terme "descendència" (en grec sperma) per a descriure la descendència espiritual. Els fills de Maria, la seva descendència són els qui "guarden els manaments i donen testimoni de Jesús" (Ap 12,17). Nosaltres som l'altre descendència de Maria. Som els fills de Maria. Per tant, l'Apocalipsi presenta també Maria com la nova Eva, mare de tots els vivents. Al Jardí de l'Edèn, Déu va prometre, "posar enemistat" entre Satanàs, la serp antiga, i Eva: i entre la llavor de Satanàs "i la llavor d'Ella" (Gn 3,15). Ara a l'Apocalipsi, veiem el clímax d'aquesta enemistat. La llavor de la nova dona, Maria, és el seu fill, Jesucrist, que ve a derrotar a la serp (en hebreu, la mateixa paraula, nahash, pot aplicar-se tan al dragó com a la serp).

Aquest és l'aclaparador ensenyament dels Pares, doctors, sants i Papes de l'Església, antics i moderns. És l'ensenyament del *Catecisme de l'Església Catòlica* (cf. n. 1138). Tanmateix haig de fer notar, que avui no la mantenen molts biblistes. Però els que no hi estan d'acord són els que ho han de provar. El Papa sant Pius X parlà eloqüentment en l'encíclica *Ad diem illum laetissimum*:

Tothom sap que aquesta dona significava la Verge Maria. [...] per tant, Joan veié la Santíssima Mare de Déu ja a l'eterna felicitat, però en els treballs d'un misteriós part. Quin part era? Segurament es tractava del nostre naixement, doncs, del exili estant, encara no hem nascut a la perfecta caritat de Déu i a la felicitat eterna³⁶.

LA PRIMERA BESTIA

Al fracassar en els seus embats contra la dona i el seu fill, el dragó es revolta per atacar la seva descendència, els qui guarden els manaments de Déu i mantenen el testimoni de Jesús. El dragó convoca la seva pròpia llavor, dues bèsties terribles. Encara que sembli estrany, entre tantes imatges de l'Apocalipsi optimistes i meravelloses, aquests monstres esfereïdors són els qui susciten un interès més gran. Directors de cinema i tele predicadors s'aturen molt més en el 666 que en el mar de vidre o en el Lleó de Judà.

Sento la urgència de remarcar la realitat de les besties. Són símbols, però no només. Són éssers reals espirituals, membres de la "infrarquia" satànica, persones diabòliques que han controlat i corromput el destí polític de les nacions. Joan

36 S. Pío X, Enc. *Ad diem illum laetissimum*, 24, 1904.

descriu dues bèsties. Però em sembla que les que veié eren molts més horribles que la seva descripció.

En molts llocs de l'Apocalipsi sobretot en els capítols 4 i 5 Sant Joan descriu les realitats que hi ha darrera la Missa. Ara fa el mateix amb el pecat i amb el mal³⁷. Així com les nostres accions a la litúrgia es troben unides a coses invisibles celestials, les nostres accions pecaminoses estan vinculades a la maldat infernal. A la Missa, Déu què vol fer amb nosaltres? Un regne de sacerdots que regnin mitjançant l'oferiment dels seus sacrificis. Per un altre banda, què vol fer Satanàs amb les bèsties? Vol capgirar el pla de Déu, corrompent el regne i el sacerdoti. Per tant, Joan ens mostra, primer, que el dimoni corromp l'autoritat governamental, l'Estat. A continuació, revela el dimoni de l'autoritat religiosa corrompuda.

La primera de les besties sorgeix d'un mar espantós com un monstre de set caps i set banyes, combinació terrorífica de lleopard, lleó i os. Les banyes simbolitzen el poder; les diademes (o corones), el regne. Ens equivocariem, tanmateix, si identifiquéssim aquesta bestia amb la monarquia en general. Representa qualsevol autoritat política corrupte.

Resulta temptador, també, identificar la bestia exclusivament amb Roma, o amb la dinastia herodiana que Roma mantenia a Terra Santa. Certament la Roma del temps de Joan tipificava la classe de govern representada per la bèstia. Però la bèstia per ella mateixa no admet una identificació tan simple. En realitat, és una combinació de les quatre bèsties de la visió del profeta Daniel a l'Antic Testament (cf. Dn 7). Segueixo els Pares de l'Església, que van veure les bèsties de Daniel com símbols dels quatre imperis pagans: Babilònia, Medopersa, Grec i Romà; tots perseguiren el Poble de Déu abans de la vinguda del Messies.

La bèstia de set caps de l'Apocalipsi significa tot poder corromput. L'home tendeix a considerar el poder de l'estat com el més gran de la terra, i a dir, com la gent de l'Apocalipsi: "*qui pot lluitar contra ell?*" Per por a aquest poder o per desig d'obtenir-ne quelcom d'ell la gent transigeix i adora el dragó i la bèstia. Roma i els seus cèsars són l'exemple històric més flagrant d'una institució humana que usurpa les prerrogatives de Déu. Literalment reclamaven l'adoració que només pertany a Déu. I varen fer la guerra al sants, instigant sagnants persecucions contra els qui no donaven culte a l'emperador.

Vull remarcar de nou, tanmateix, que la bèstia no és només Roma, o la titella de Roma, els herodians. La bèstia es refereix a qualsevol govern corrupte, a qualsevol Estat que es posa per sobre de l'ordre de l'aliança divina. Més encara, la bèstia representa la força espiritual corruptora que hi ha darrera d'aquestes institucions.

37 Sobre la realitat essencial que hi ha en la descripció figurativa que fa Joan del «misteri de iniquitat» (p. ej., «les Besties»), cf. Fe cristiana y demonología, Congregación para la doctrina de la Fe, en VVAA., Sectas satánicas y fe cristiana, Palabra, Madrid 1998, p. 90: «en efecte, és l'Apocalipsi qui, remarcant l'enigma dels diversos noms i símbols de Satanàs a la Sagrada Escriptura, revela definitivament la seva identitat».

LA SEGONA BÈSTIA

Aquesta bèstia ve de la terra i té banyes com d'anyell. L'atribut d'anyell resulta discordant, doncs fins ara l'hem associat a coses sagrades. L'us que en fa Joan és intencionat, penso, doncs aquesta bèstia al·ludeix al sacerdoti corrupte de la Jerusalem del segle I.

La dada inicial és que aquesta bèstia surt de «la terra» que en el grec original podria significar també «el país» o «el camp», per oposició al «mar» que pareix les besties paganes (cf. Dn 7). A continuació, Sant Joan probablement donava testimoni del darrer compromís que havia fet l'autoritat sacerdotal, només uns anys abans. En un moment històric dramàtic, l'autoritat religiosa s'havia aliat amb la corrupta autoritat governamental, en comptes de fer-ho amb Déu. Jesús, l'Anyell de Déu, Summe Rei i Summe Sacerdot, estigué en presència de Ponç Pilat i dels caps dels sacerdots jueus. Digué Pilat als jueus: «*iheus aquí al vostre rei!*» Ells cridaren: «*ifora!, ifora!, icrucifica'!*» Pilat replicà: «*al vostre rei haig de crucificar?*» Els prínceps dels sacerdots respongueren: «*no tenim altre rei que el Cèsar*» (cf. Jn 19, 15). A més, fou el mateix summe sacerdot, Caifàs, el primer que parlà del sacrifici de Jesús com políticament «convenient» per al poble (cf. Jn 11, 47-52).

Així doncs, rebutjaren Crist i encimbellaren Cèsar. Rebutjaren l'Anyell i adoraren la bèstia. Certament, el Cèsar era el cap del govern, i com a tal mereixia respecte (cf. Lc 20,21-25). Però el Cèsar volia quelcom més que respecte. Demanava que se l'adorés oferint-li sacrificis, i els prínceps dels sacerdots li ho oferiren quan van lliurar l'Anyell de Déu.

La bèstia s'assembla a un anyell en trets superficials. Veiem que tot el que fa és una imitació burleta de l'obra salvadora de l'Anyell. L'Anyell és dempeus com qui ha estat sacrificat; la bèstia rep una ferida mortal, però és recupera. Déu entronitza l'Anyell; el drac entronitza la bèstia. Els qui adoren l'Anyell reben el seu senyal al front (Ap 7,24); els qui adoren la bèstia duen la marca de la bèstia.

Això ens porta a una qüestió espinosa: quina és la marca de la bèstia? Joan ens diu que és el nom de la bèstia, o la xifra del seu nom. A què es refereix? Joan contesta en clau: «*això requereix saviesa: qui tingui intel·ligència que calculi el nombre de la bèstia, doncs és un nombre d'home. El seu nombre és sis-cents seixanta sis.*» (Ap 13, 18).

Sota un aspecte, el nombre pot referir-se a l'emperador Neró, ja que el valor numèric de les lletres hebrees és precisament 666. Però hi ha moltes altres possibilitats. 666 era la quantitat de talents que Salomó exigí anualment de la nació. (cf. 1Re 10). A més, Salomó fou el primer Rei-sacerdot des de Melquisedec (cf. Sl 110). Més encara, Joan diu que arribar a descobrir la identitat de la bèstia «*requereix saviesa*», i alguns intèrprets l'han vist com una altre referència a Salomó, famós per la seva saviesa³⁸.

38 Per aprofundir en el possible fons salomònic de 666 (1 Re 10, 14), cf. A. Farrer, A Rebirth of

Finalment, 666 pot interpretar-se com una degradació del nombre 7 que, en la tradició israelita, era signe de perfecció, de santedat i aliança. El setè dia, per exemple, fou declarat sant per Déu i reservat per al descans i el culte. L'obra de la creació es va fer en sis dies; però fou santificada pel culte sacrificial representat pel setè dia. El nombre "666", en aquest cas, fa referència a l'home instal·lat al sisè dia, al servei de la bèstia que l'entreté en comprar i vendre (cf. Ap 13, 17), sense descans per el culte. Malgrat que el treball sigui sant, es fa dolent quan l'home no vol oferir-lo a Déu.

Però ha de quedar clar. Aquesta interpretació no ha de portar a cap cristià a justificar l'antisemitisme. El llibre de l'Apocalipsi demostra abastament la dignitat d'Israel: el seu Temple, els seus profetes, les seves aliances. Més aviat ens ha de dur a apreciar encara més la nostra herència en Israel... I a una seriosa consideració de la nostra responsabilitat davant Déu. Com vivim la nostra aliança amb Déu? Com és la fidelitat al nostre sacerdoci? El llibre suposa un avís per a tots nosaltres. Aquest és el missatge bestial: estem lluitant contra forces espirituals... forces immenses, depravades, malignes. Si haguéssim de lluitar tot sols seriem aixafats totalment. Però hi ha bones notícies: hi ha una esperança de vèncer. La solució ha de ser a l'alçada del problema: força espiritual per força espiritual, immensa bellesa per immensa lletjor, santedat per depravació, amor per malevolència. La solució és la Missa, en la que el cel baixa per salvar una terra assetjada.

ÀNGELS

A la batalla, no lluitem tot sols. Al capítol 12 de l'Apocalipsi hi llegim: "*Miquel i els seus àngels lluiten contra el dragó*" (12,7).

Quan Déu creà els àngels, els feu lliures, i hagueren de patir una mena de prova: igual com ho és la nostra vida a la terra. Ningú no sap quina prova fou, però alguns teòlegs especulen que se'ls va donar una visió de l'encarnació i que haurien de servir a la deïtat encarnada, Jesús, i a la seva Mare. La supèrbia de Satanàs s'alçà contra l'escàndol de l'Esperit sotmès a la matèria, i digué: "*No serviré!*" Segons els Pares de l'Església, arrossegà en aquesta revolta un terç dels àngels (cf. Ap 12, 4). Miquel i els seus àngels els foragitaren del cel (cf. v. 8).

Al llarg de l'Apocalipsi, veiem que el cel és densament poblat d'àngels. Adoren Déu sense interrupció (Ap 4, 8). I tenen cura de nosaltres. Els capítols 2 i 3 posen de relleu que cada església particular té un àngel custodi. Això hauria de ser un motiu de tranquil·litat, doncs podem demanar auxili a l'àngel de la nostra església particular. Les "quatre criatures vivents" esmentades al capítol 4 es consideren generalment àngels, malgrat l'aparença de forma animal. Aquestes

Images: the Making of St. John's Apocalypse, Dacre Press, Londres 1949, pp. 256-60. Farrer fa notar també: «*al sisè dia de la setmana, a l'hora sisena, diu Sant Joan, els regnes de Crist i de l'Anticrist es miren a la cara en el tribunal de Pilat, i els adeptes del Fals Profeta (Caifàs) escrigueren ben a fons en els seus fronts la marca de la Bèstia, quan digueren: "no tenim altre rei que el Cèsar" [...]. La victòria de Crist del Divendres és també la manifestació suprema de l'Anticrist*» (p. 259).

criatures poden fer referència també a les que guarnien les parets situades davant el Sant dels sants del Temple de Jerusalem.

Encara que els àngels del cel es presenten a nosaltres amb forma física, els àngels en realitat no tenen cos. El seu nom significa "missatger", i els atributs físics simbolitzen aspectes de la seva naturalesa o missió. Les ales indiquen rapidesa per moure's entre el cel i la terra. Els nombrosos ulls signifiquen el seu coneixement i vigilància. Els àngels de molts ulls i sis ales podrien semblar terrorífics en un primer moment, però si pensem en ells en termes de rapidesa i vigilància, ens tranquil·litzarem. Són éssers amb els que hi podem comptar, quan el dragó amenaci la nostra pau.

A l'Apocalipsi, els àngels apareixen també com genets (cap. 6) que executen el judici de Déu al poble infidel (cf. També Zac 1, 7-17). Molts fets d'aquests capítols es poden relacionar amb els esdeveniments que envolten la caiguda de Jerusalem l'any 70. Però el passatge té aplicacions més enllà del segle I, en la mesura que la terra es troba necessitada de judici.

Els àngels de l'Apocalipsi controlen els elements, el vent i el mar, per dur a terme la voluntat de Déu (cap. 7). Els capítols 7 i 9 deixen clar que els àngels són guerrers poderosos, i que lluiten constantment de la banda de Déu: que és també la nostra, si som fidels.

MÀRTIRS, VERGES I GENT VARIADA

Però a l'Apocalipsi no només hi ha bèsties dolentes i àngels meravellosos. De fet, la majoria dels personatges són gent ben senzilla: cents de milers, i fins i tot milions, són cristians i cristianes corrents. En primer lloc, hi ha els 144 mil de les Dotze tribus d'Israel (12mil per cada una), la resta que rebé la protecció de Déu (el seu «senyal») i que fugí a les muntanyes durant la destrucció de Jerusalem. A continuació, Sant Joan descriu miríades de miríades «*de tota nació*» (Ap 7, 9). Després de dos mil·lennis de religió inclusiva, oberta a tots, no podem apreciar avui l'impacte sísmic d'aquesta visió que presenta als israelites donant culte junt amb els gentils, i a homes com àngels. Per a la mentalitat dels primers lectors de Joan, es tractava de categories mútuament excloents. Més encara, al cel totes aquestes multituds donen culte a l'interior del Sant dels sants, on només s'havia admès sempre al Summe sacerdot. El poble de la Nova Aliança pot adorar Déu cara a cara.

Qui més hi ha allí? Al capítol 6 ens trobem amb els màrtirs, els qui han mort en testimoniatge de la seva fe. «*I quan va obrir el cinquè segell, vaig veure sota l'altar, les ànimes dels qui havien estat matats per causa de la paraula de Déu i pel testimoniatge que mantenien.*» (Ap 6, 9). Perquè sota l'altar? Que hi havia sota l'altar del Temple terrenal? Quan els sacerdots de l'Antic Testament oferien sacrificis d'animals, la sang de les víctimes s'acumulava sota l'altar. Com a poble sacerdotal, ells (i nosaltres) oferim les nostres vides sobre la terra, el veritable altar, com a sacrifici a Déu. El veritable sacrifici, per tant, no és un animal; és cada sant que dóna testimoni (en grec, *martyria*) de la fidelitat de Déu. La nostra ofrena la sang dels màrtirs reclama de Déu reparació. És molt revelador que l'Església hagi posat les relíquies dels màrtirs, els seus ossos i cendres, dintre dels altars. Més amunt hem esmentat els ancians (presbyteroi) entronitzats a la cort divina. De fet, al cel de l'Apocalipsi, aquests homes apareixen revestits amb els ornaments dels sacerdots d'Israel per al servei del Temple de Jerusalem.

A l'Apocalipsi (14,4) hi trobem un gran nombre d'homes consagrats a la virginitat. És una altre circumstància anòmala en el món antic, que escadusserament es troba en l'Israel o en les cultures paganes, i tampoc a l'Occident cristià des de la reforma protestant. Però Sant Joan parla d'aquests cèlils com d'un veritable exèrcit, que és probablement allò que Déu té previst (cf. 1Co 7, 67).

EN LA TERRA COM EN EL CEL

No hem d'anar gaire lluny per identificar el *casting* de personatges de l'Apocalipsi. De fet, el que Déu vol que entenguem sovint és palès en el mateix text, o bé es troba fora del nostre abast. Quan penso en els anys en que vaig estudiar l'Apocalipsi sent protestant, no me'n ser avenir de que els meus germans i jo

poguéssim veure amb claredat helicòpters soviètics en la plaga de llagostes mutants, alhora que negàvem amb vehemència que Maria pogués ser la dona vestida de sol que dóna a llum el nen que salva el món. Llegint l'Apocalipsi, hem de lluitar contra la temptació de forçar allò que és extravagant, mentre es nega l'obvi.

Ho tornaré a dir: sovint el sentit més profund de la Sagrada Escripura és molt a prop del nostre cor, i l'aplicació més general és a tocar.

Ara bé, a quin lloc de la terra trobem una Església universal que dóna un culte que s'ajusta fidelment a la visió de San Joan?, on podem veure sacerdots revestits davant l'altar?, a on hi ha homes consagrats al celibat?, on se sent invocar els àngels?, on es troba una Església que guardi en els seus altars relíquies dels sants?, a on exalça l'art a la dona coronada d'estrelles, amb lluna als peus, que aixafa el cap de la serp?, on pregunten els fidels demanant la protecció de l'Arcàngel Sant Miquel?

A on més que no a l'Església Catòlica, i especialment a la Missa?

CAPÍTOL III

I ALESHORES... L'APOCALIPSI!

LES BATALLES DE L'APOCALIPSI I L'ARMA FINAL

La conflagració final³⁹. *La batalla d'Armagedó*. La publicitat més sensacional de l'Apocalipsi, en les darreres generacions, ve de les seves imatges de combats. La seva guerra no és una guerra qualsevol, sinó la darrera, i és realment terrible: «esperits demoníacs [...] van a cercar els reis de tot el món per tal de reunir-los per a la batalla» (Ap 16,14). Sant Joan descriu una guerra mundial que és al mateix temps una guerra supramundial: «aleshores esclatà una guerra al cel, Miquel i els seus àngels lluiten contra el dragó» (12, 7). Els àngels buidaren els calzes de la ira de Déu, i exèrcits poderosos es feren en retirada atemorits. Els recomptes de les víctimes es desapareixen, i les tribulacions s'estenen fins i tot al poble de Déu. La foscor sembla triomfar.

Els futuristes com Hal Lindsey han pretès que aquests detalls corresponen literalment a una batalla a la que el món s'hi està apropant ràpidament al canvi de mil·lenni. En un to similar, alguns catòlics futuristes descobreixen una unitat de testimoni en la visió de Joan, les prediccions de Fàtima i els esdeveniments de l'actualitat informativa.

No descarto les interpretacions futuristes de les batalles de l'Apocalipsi. Potser tots els detalls apocalíptics es desenvoluparan, d'una o altra manera, quan Déu provoqui el fi d'aquesta era. Però no crec que la lectura futurista hagi de ser el nostre enfocament primari quant llegim l'Apocalipsi. Les prediccions, al cap d'avall,

³⁹ Aquest capítol, cf. Ignacio de la Potterie, *El Apocalipsis ya sucedió*, 30 Días 9/96 (1995), pp. 62-63

poden ser d'urgent preocupació per a aquells que estiguin visquen en el moment de la batalla final. Però això no ho sabrem mai amb seguretat. Abans de nosaltres hi ha hagut generacions de futuristes, i han mort perdent anys preciosos amb preocupacions obsessives de si Napoleó, Hitler o Stalin, era per fi la bestia anunciada.

Governants horribles venen i van; escenaris futuristes s'aixequen i s'esvaeixen com rotllanes de fum, a mesura que el darrer any del futur desapareix en la història. Els altres «sentits» de l'Apocalipsi, tanmateix, romanen amb nosaltres una urgència constant, una crida personal.

ESTRELLANT SÍMBOLS

¿Què entenem per «sentits de la Sagrada Escripura»? Des dels primers temps, els mestres cristians han parlat de que la Bíblia té un sentit literal i un sentit espiritual. El sentit literal pot descriure una persona, lloc o esdeveniment històrics. El sentit espiritual pretén a través d'aquesta mateixa persona, lloc o esdeveniment revelar una veritat envers Jesucrist, de la vida moral, del destí de les nostres ànimes, o de totes tres.

La Tradició ens ensenya, tanmateix, que el sentit literal és fonamental. Però la identificació del sentit literal de l'Apocalipsi és molt difícil, i és obligat que sigui polèmica. En resum, els intèrprets estan profundament dividits en la qüestió de si el llibre descriu literalment esdeveniments passats o futurs... doncs l'Apocalipsi es pot aplicar molt concretament ambdós. Sant Agustí ja en parlà d'aquestes dificultats al llibre *La Ciutat de Déu*, i Sant Tomàs es va fer ressò de la seva perplexitat a la *Summa Teològica*: *però no és fàcil saber què poden significar aquests signes: perquè els senyals que llegim [...] es refereixen no només a la vinguda de Crist jutge, sinó també al saqueig de Jerusalem, i a la vinguda de Crist que visita contínuament la seva Església*⁴⁰.

La interpretació del llibre de l'Apocalipsi s'embolica encara més perquè, en la visió de Sant Joan, els sentits literal i espiritual es barregen. Mentre que l'Evangeli de Joan és una fina obra d'art, el seu Apocalipsi utilitza els símbols amb poca traça. Per exemple, Joan parla d'una ciutat i diu que els seus noms (Egipte i Sodoma) són figurats; tot seguit, sense més, et diu de quina ciutat es tracta en realitat (cf. Ap 11, 8). Fins i tot quan fa una endevinalla amb el nom de la bèstia, diu que és una endevinalla.

Sembla dir-nos que no es temps per ser massa subtils. I perquè és així? Perquè era temps de guerra.

COM D'AVIAT ÉS "AVIAT"?

40 *Summa Teològica III, Supl.*, q. 73; cf. També Sant Agustí, Epístola 80, que cita Sant Tomàs.

A l'Apocalipsi⁴¹ Joan es refereix a les greus tribulacions amb que es trobaven els cristians d'aleshores. Encara que poques vegades dona noms i mai dates, només per a dir que era «el dia del Senyor», els intèrprets ofereixen una llista de candidats a les tribulacions esmentades per l'Apocalipsi: la caiguda de Jerusalem i la destrucció del Temple (70dC); la sagnant persecució de l'emperador Neró (64dC); la posterior persecució de l'emperador Domicià (96dC); la més matinerana persecució dels cristians pels jueus (anys 50 i 60 dC).

En un sentit espiritual aquestes interpretacions són verdaderes, perquè l'Apocalipsi dona ànims a tots els cristians que pateixen persecució de qualsevol mena. Però jo penso que literalment es refereix primer a la caiguda de Jerusalem.

Des de el començament, l'Apocalipsi té un to de imminència: *Revelació de Jesucrist, que Déu li donà perquè fes conèixer als seus servents allò que aviat s'ha de complir. Jesucrist envià el seu àngel per comunicar-la a Joan, el seu servent* (Ap1,1); el missatge torna a aparèixer al llarg del llibre: «vinc aviat» (cf. 1, 1.3; 3, 11; 22, 67.10.12.20). Jesús mateix indicà que aviat tornaria fins i tot abans de que passés una generació des de la seva resurrecció. *Us asseguro que alguns dels qui són aquí no moriran sense haver vist el Fill de l'home venint en el seu Regne.* (Mt 16, 28). *Us asseguro que no passarà aquesta generació sense que tot això hagi succeït* (Mt 24, 34).

Avui, associem aquest «aviat» amb la segona vinguda de Jesucrist a la fi del món. I això és veritat; Sant Joan i Jesús estaven parlant del final de la història. Penso, tanmateix, que també i principalment estaven parlant de la fi d'un món: la destrucció del Temple de Jerusalem, i amb ella la fi dem món de l'Antiga Aliança, amb els seus sacrificis rituals, i les seves barreres entre cel o terra. La parúsia (o "vinguda") de Jesús era més que un final; era un començament, una nova Jerusalem, una nova Aliança, un cel i una terra nous⁴².

41 Joseph Ratzinger, *Escatologia*, pp. 188-191: *només mitjançant imatges es pot descriure en la seva pròpia essència l'arribada del Senyor. Per aquesta presentació, el NT pren el material de l'AT quan parla del Dia de Yahwéh [...]. A més, hi ha conceptes que provenen dels cultes [...] i litúrgies. Des d'aquesta perspectiva és com resulta possible valorar el llenguatge còsmic dels símbols del NT. Es tracta d'un llenguatge litúrgic... I continua d'aquest anàlisi es pot treure una doble conseqüència: dels elements còsmics en les imatges del NT no es pot concloure res per a una descripció còsmica dels esdeveniments futurs. Tots els intents de fer-ho han errat el camí. Aquests textos són més aviat una exposició del misteri de la parúsia fent servir el llenguatge de la tradició litúrgica. El NT amaga i revela allò que per nosaltres és inefable de la vida de Crist. Ho fa utilitzant les paraules d'aquest món, lloc de contacte amb Déu. La parúsia representa el cim i realització suprema de la litúrgia. Per la seva banda la litúrgia és parúsia, esdeveniment de parúsia enmig nostre* (pp. 189-190). Hi afegeix Ratzinger: *cada eucaristia és parúsia, vinguda del Senyor, i cada eucaristia és, tanmateix, tensió del desig de que reveli el seu amagat esclat* (p. 190). *I conclou: «amb aquesta manera de veure les coses, la parúsia ja no és una especulació d'allò desconegut. Es torna una explicació de la litúrgia i de la vida cristiana en el seu íntim context...»* (p. 191).

42 Karl Adam, *El Cristo de nuestra fe*, Herder, Barcelona 1972, 4.º ed., pp. 370-371: *per això els exegetes catòlics prefereixen l'explicació de que el discurs de la muntanya de les oliveres té un sentit profètic [...]. En aquest context, la ruïna de Jerusalem té una significació, per a l'economia salvadora, de primer ordre. Perquè no és la ruïna d'una ciutat ordinària, sinó la ruïna de l'Antiga*

Tant Joan com Jesús es refereixen no només a una llunyana parúsia, o retorn, sinó a la continua parúsia de Jesús, que fou en la primera generació de cristians, tal com segueix sent ara. No hauríem d'oblidar que el sentit original de la paraula grega parúsia és «presència» i que la presència de Jesús és real i permanent al Sagrament de l'Eucaristia⁴³. Per això. Quan Joan i Jesús digueren "aviat", penso que ho deien molt literalment. Doncs l'Església és el regne que ja ha començat sobre la Terra, o és el lloc de la parúsia a cada Missa.

PROSTITUTES I RUMORS DE GUERRA

Joan indica amb claredat que la "gran ciutat" del cap. 11 de l'Apocalipsi és Jerusalem. Va escriure: *Els seus cossos quedaran estesos a la plaça de la gran ciutat, que, simbòlicament, s'anomena Sodoma i Egipte, allà mateix on el seu Senyor va ser crucificat.* A l'Apocalipsi 17, 6, en tractar de la bagassa, *vaig veure la dona embriagada de la sang del poble sant i dels màrtirs de Jesús*, ressonen les invectives de l'Antic Testament contra les infidelitats de Jerusalem. Ezequiel (cf. 16, 26-3; 23, 2-49), Jeremies (2, 20; 3, 3), Isaïes (1, 21) i altres parlen amb menyspreu de la ciutat com si fos una prostituta. Tot seguit, en els capítols 20 i 21 de l'Apocalipsi, veiem la nova Jerusalem davallar del cel com una Esposa verge, un cop que la ciutat prostituta ha estat destruïda. Pare esment en el contrast; dues ciutats: la primera, una bagassa; l'altre una Esposa verge. Una Jerusalem substitueix l'altre.

Foren les autoritats de Jerusalem les qui crucificaren Jesucrist. I pels cristians de la primera generació, Jerusalem fou el lloc més important de persecució (cf. Ac 6, 8-14; 7, 57-60; 8, 13). Els principals perseguïdors foren els sacerdots i els fariseus com Saule de Tars. Els Actes dels Apòstols descriuen una continua persecució, en moltes ciutats fora de Jerusalem; però gairebé sempre, les persecucions tenen el seu origen en l'oposició jueva. (cf. Ac 13, 45; 14, 2.5.19; 17, 59.13; 18, 12-17; 21, 27-32).

Aliança, el judici de Déu sobre el primogènit de Yahvé, per no haver conegut temps de la seva visitació. Per a la perspectiva profètica de Jesús, la ruïna de Jerusalem significava el primer acte del ja iniciat judici universal, la introducció del futur judici final. La ruïna de la ciutat pertanyia ja, per a Jesús, a la gran novetat que havia entrat al món amb la seva vinguda, i que havia de tenir el seu compliment i consumació en la parúsia del Senyor. I com que aquesta introducció havia de succeir en aquesta generació, és clar que alguns oients de Jesús havien de ser testimonis d'aquest judici.

43 Sobre el lligam estret i profund entre la presència real i la parúsia, cf. P Hinnebusch, "The Eucharist and the Parousia", *Homiletic and Pastoral Review* (novembre 1994), pp. 15-19; G. Wainwright, *Eucharist and Eschatology*, Oxford University Press, Nueva York 1981; E. X. Durrwell, *The Eucharist: Presence of Christ*, Dimension, Denville, NJ 1974; Jean Galot "The Theology of the Eucharistic Presence", *Review for Religious* 22 (1963), pp. 407-26; A. J. Kenney, "Until He Comes: Eschatology and the Eucharist", *The Clergy Review* 41 (1956), pp. 514-26.

UNA HISTÒRIA DE QUATRE CIUTATS (SODOMA, EGIPTE, JERICÓ, BABILÒNIA)

Els detalls de destrucció descrits a l'Apocalipsi es corresponen puntualment amb la història de la destrucció de Jerusalem. En els capítols 17 a 19 de l'Apocalipsi, Sant Joan mostra una ciutat destruïda pel foc; Jerusalem fou totalment destruïda pel foc. En els capítols 8 i 9, Joan descriu «l'abisme», que, segons la tradició jueva, esta sota la primera pedra del Temple de Jerusalem. Hi ha més evidències de que Jerusalem és la ciutat descrita a l'Apocalipsi. L'Apocalipsi segueix pas a pas les petjades del llibre d'Ezequiel de l'Antic Testament, i el missatge principal d'Ezequiel és que la maledicció de l'Aliança caurà sobre Jerusalem. Al llibre de l'Apocalipsi, veiem com es compleix aquesta maledicció.

Jerusalem és «*anomenada al·legòricament Sodoma i Egipte*», diu Sant Joan. ¿Què tenen en comú aquests llocs? Doncs que foren centres d'oposició al pla de Déu. Sodoma s'interposà al pla de l'Aliança de Déu amb Abraham; Egipte s'interposà al pla de la seva Aliança amb Moisès i Israel. Ara toca a Jerusalem oposar-se a Déu, quan els seus líders persegueixen els Apòstols i l'Església. Per això, Jerusalem, igual que Sodoma i Egipte, havia de caure, i l'Apocalipsi descriu aquesta caiguda en termes de set plagues que evoquen les d'Egipte (cf. Ap 17).

Quan cau la ciutat, sentim encara més el ressò de l'Antic Testament. La gran ciutat cau al so de set trompetes tocades per set àngels (Ap 8-9). Aquest passatge de l'Apocalipsi segueix de prop el relat de la caiguda de Jericó (cf. Js 6,3-7). Ambdós passatges comencen amb un silenci, continuen amb el toc de les set trompetes, i acaben amb un clam. Jericó, també, s'havia interposat a un pla de Déu, intentant que el Poble elegit restés fora de la Terra Promesa. Al seu torn, Jerusalem, perseguidora dels cristians, s'havia convertit en una nova Jericó, i per tant havia de caure.

Més endavant a l'Apocalipsi, quan els reis de la terra es reuneixen per a la batalla *del gran dia del Déu de l'univers* (Ap 16,14), es concentren al turó de Harmagedó. Aquest lloc porta a la memòria un altre record malastruc per a la història d'Israel. Harmagedó fou on Josies, el gran rei de la dinastia davídica, en mig de la seva santa reforma de Jerusalem, fou escapçat en la flor de la vida per desobeir l'ordre del profeta de Déu (cf. Cr 35,21-22). La desfeta de Josies a l'Harmagedó afeblí les defenses d'Israel i deixà Jerusalem vulnerable per a la seva destrucció per Babilònia. Un irònic contrast per a la generació de cristians fou que Jesucrist rei de la dinastia de David i reformador escapçat en la flor de l'edat, com Josies perseveraria en l'obediència i reeixiria allà on fallà Josies, establint una nova Jerusalem, que seria testimoni de la caiguda de l'antiga.

TEMPS DEL SENYAL

La caiguda es va produir quan els exèrcits de l'emperador romà Titus van posar setge a la ciutat l'any 70 d. C.⁴⁴. El setge va portar la fam, la pesta i lluita, que podem veure en les devastacions provocades pels quatre genets angèlics del capítol 6 de l'Apocalipsi i pels set àngels trompeters dels capítols 8 i 9. D'una manera menys simbòlica i més espantosament gràfica, podem veure descrites aquestes calamitats també en els escrits de l'historiador jueu Josef, que va ser testimoni presencial. Josef descriu una Jerusalem tan assolada per la falta d'aliments que les mares, embogides per la fam, van començar a devorar els seus propis nens.

Però en el conjunt de les conteses de la Guerra dels jueus, no va morir ni un sol cristià, perquè la comunitat dels creients va fugir a les muntanyes, a l'altra banda del Jordà, a un lloc anomenat Pella. Llegim en Apocalipsi 7, 14, que aquests cristians, 144.000 de les Dotze tribus d'Israel, van ser preservats perquè estaven «segellats [...] al front». Això recorda el senyal de la resta de Déu segons Ezequiel (cf. Ez 9, 24), on la paraula hebrea que serveix de «senyal» és la tau, transcrita com la lletra grega «T». De manera similar, l'any 70, Déu va salvar la resta d'Israel que estava marcat amb la tau, el senyal de la creu. Aquest «estar segellats» amb la tau sembla que és una referència al baptisme, ja que els 144.000 porten túniques blanques, la peça tradicional del baptisme; han estat «rentats en la sang de l'Anyell» (l'efecte purificador de la mort de l'Anyell); són conduïts pel l'Anyell a «fonts d'aigua viva» (cf. Jn 34, 7), i en l'Església primitiva el terme «segellats» es va aplicar correntment al baptisme (cf. Rm 4-6; Ef 1, 11-14, 2 Cor 1, 22).

Els cristians portaven el senyal i comptaven amb aliats angèlics. El llibre de l'Apocalipsi posa de manifest que, tot i que cada creient s'ha d'enfrontar a poderoses forces sobrenaturals, cap cristià lluita sol. Fins al final dels temps, Miquel i els àngels fidels lluiten del costat de l'Església ... i aquesta, ens mostra l'Apocalipsi, és la banda vencedora.

LA PRIMERA ESGLÉSIA DE CRIST A JERUSALEM

Una dada històrica fascinant, sovint oblidada, és que l'estructura de la primera església cristiana – situada a la muntanya de Sió – sobrevisqué al setge i a la destrucció⁴⁵. L'any 70, la legió Desena romana es va instal·lar entre l'església de

44 Per a una bona argumentació a favor d'una data de l'Apocalipsi anterior a l'any 70 (és a dir, durant la persecució d'Herodes, abans de la revolta Jueva), cf. K. L. Gentry, *Before Jerusalem Fell: Dating the Book of Revelation*, ICE, Tyler, Texas 1989.

45 Sobre les antigues tradicions al voltant de la «primera pedra» (en hebreu 'eben shetiyah), sobre la qual es va construir el Temple de Jerusalem (i on està situada avui la Mesquita de la Roca), cf. B. F. Meyer, "The Temple at the Navel of the Earth", en *Christus Faber: The Master Builder of the House of God*, Pickwick Press, Pittsburgh 1992, pàg. 21-79; idem, *The Airns of Jesus*, Fortress Press, Philadelphia 1979, pàg. 185-87; Z. Vilnay, *Legends of Jerusalem*, Jewish Publication Society of America, Philadelphia 1973, pàg. 5-49; J. Jeremias, *Golgotha*, Pfeiffer, Leipzig 1926, pp. 66-68; A. J. Wensinck, *The Idea of the Western Semites Concerning the Navel of the Earth*, Johannes Muller, Amsterdam 1916, pàg. 22-35, 54-65. Per a un tractament interessant del aparent vincle en Apocalipsi 20 entre la «primera pedra» i «el drac lligat» durant «el mil·lenni» (és a dir, el període

Sió i els sectors incendiats de Jerusalem. Quan l'any 130 va arribar Adrià per acabar amb la segona revolta jueva, Jerusalem estava encara en ruïnes, informa San Epifani, «*excepte unes poques cases i la petita església de Déu en el lloc on els deixebles van pujar a l'estança superior*».

De tots els llocs sagrats de la ciutat santa i dels seus voltants, per què va preservar Déu l'habitació de dalt? Segons la tradició, era el lloc en què Jesús va instituir l'Eucaristia, i el lloc on va descendir l'Esperit Sant a la Pentecosta. Així que va ser el lloc en què els cristians van ser alimentats per primera vegada de cara a la fam imminent, on van ser segellats per l'Esperit per salvar-se de la destrucció que estava per venir. Precisament aquesta església sembla que va ser preservada de la total destrucció de Jerusalem⁴⁶.

SEMITES ESPIRITUALS

Una vegada més hem de fer front a la qüestió de si l'Apocalipsi de Sant Joan i fins i tot el cristianisme mateix és antisemita o anti-jueu. Per ventura no és summament sever l'anàlisi que fa l'Apocalipsi de la Guerra Jueva?, A Joan fent llenya de l'arbre caigut del Poble escollit?

La nostra resposta a aquestes qüestions ha de ser un rotund no. L'antisemitisme és una estupidesa espiritual i fa que l'Apocalipsi sigui incompreensible. Doncs la visió de Sant Joan no té sentit si Israel no és el primogènit de totes les nacions. Com germà gran el nostre, Israel era un exemple per a nosaltres.

Si alguna vegada visites Roma, pots veure gràficament. Allà s'alça l'Arc de Titus, monument erigit per celebrar la derrota dels jueus a mans del general romà. Esculpides a la pedra, hi ha escenes de batalla i de soldats que treuen les despulles de la destrucció de Jerusalem. Entre el botí, hi ha la Menorà del Temple, els set lampadaris d'or.

Les escenes del Arc es corresponen de forma esgarrifosa amb el missatge de

de l'aliança davídica des de la conquesta de Jerusalem l'any 1003 aC fins al naixement de Jesús), en què la Jerusalem terrenal servia com a prototip temporal del Regne de la Nova Aliança, cf. Scott Hahn, "The End: A Bible Study on the Book of Revelation" (sèrie de 13 cassetts distribuïdes per St Joseph Communication, West Covina. Califòrnia 1993), i V. Burch, *Anthropology and the Apocalypse*, Macmillan, Londres 1939, pàg. 139-209; E. Corsini, *The Apocalypse*, Michael Glazier, Wilmington, Delaware 1983, pàg. 361-85, i R. A. White, "Preterism and the Orthodox Doctrine of Christ's Parousia" (MA Thesis, Trinity Evangelical Divinity School 1986), pàg. 42-46.

46 Sobre la Jerusalem terrenal l'any 70 d.C. com a objecte primari del judici de l'Apocalipsi contemplat en l'aliança divina (vs. Roma), cf. A. J. Beagley, *The 'Sitz im beuen' of the Apocalypse with Particular Reference to the Role of the Church's Enemies*, Walter de Gruyter, Nova York 1987; també cf. D. Chilton, *The Days of Vengeance: An Exposition of the Book of Revelation*, Dominion Press, Tyler, Texas 1987.

Jesús a l'Apocalipsi: *si no et converteixes, vindré a trobar-te, i trauré el teu lampadari del seu lloc* (Ap 2, 5). Recorda que Jesús mateix està dret entre els llums (Ap 1, 12-13), per tant, remoure la llumenera és remoure la mateixa presència de Déu. Però aquí el Senyor no estava dirigint-se a Jerusalem, sinó a l'Església d'Efes, l'amor per Ell s'havia refredat; adverteix als cristians d'Efes que, si no canvien de rumb, patiran la mateixa sort que el seu germà gran, Israel.

La trista veritat és que Efes va perdre la seva llum, com ho van fer Esmirna, Pèrgam, Tiàtira, Sardes, Filadèlfia i Laodicea: cadascuna de les esglésies a què es dirigeix el llibre de l'Apocalipsi. Una rere l'altra, cadascuna d'aquestes ciutats, que en temps van ser florents centres cristians, van patir la pèrdua de la fe. Avui en dia, totes són predominantment musulmanes, i els catòlics necessiten un permís especial fins i tot per celebrar Missa.

Pensa en això: Efes va ser l'estatge, successivament, de la Mare de Déu, Sant Joan, Sant Pau, Sant Bernabé, Sant Timoteu, Apol·lo ... un veritable quadre d'honor de personatges del Nou Testament. Però Efes va perdre la seva llum, com ho va fer anteriorment Jerusalem i ho farien després altres pròsperes esglésies. No, la derrota d'Israel no és motiu de celebració. Hauria fer-nos tremolar ... perquè no només ens pot succeir als cristians, sinó que ha passat, repetidament, i probablement tornarà a succeir. Si Israel, el primogènit, va fracassar, també fracassarem nosaltres, germans petits, cada vegada que ens omplim d'orgull i ens tornem autosuficients.

Per això, repeteixo, l'antisemitisme i l'antijudaisme són espiritualment destructius i estúpids. En paraules de Pius XI: «*espiritualment, som semites*»⁴⁷. No pots ser bon catòlic mentre no t'enamoris de la religió i del poble d'Israel.

UNA CAIGUDA DESCONCERTANT

De tota manera, la vella Jerusalem havia de donar pas a la nova Jerusalem⁴⁸: una nova aliança, una nova creació, un nou cel i una nova terra. Dos mil anys després, els cristians ens sentim còmodes amb aquesta idea ... massa còmodes, de fet. Però si ens situem amb la imaginació en temps de l'Apocalipsi de Joan, ens trobarem que la mateixa idea de la caiguda de Jerusalem ens posa nerviosos. Al cap i a la fi, Jerusalem era la ciutat tat santa per als fills d'Israel, i la majoria dels primers cristians eren jueus. Havien de enfrontar-se a la destrucció del Temple, el més bonic edifici de la terra, i a la desaparició d'un sacerdoti que es remuntava a més de mil anys, establert per Déu a la muntanya Sinaí. Jesús mateix va plorar amb

47 Citat a J. L. McNulty, «The Bridge», The Bridge I (1955), p. 12.

48 B. F. Westcott, *The Historic Faith*, Macmillan, Nova York 1890, pàg. 90: «*per a la història religiosa del món, la caiguda de Jerusalem va suposar un final tan definitiu com la mort. L'establiment d'una Església espiritual va ser un començament tan gloriós com la Resurrecció*».

amor per Jerusalem, fins i tot quan els pares de la ciutat van ordir la seva execució. Per a aquests primers cristians, la destrucció de Jerusalem va ser causa d'intensa inquietud.

Però Jerusalem i el Temple estaven finant de totes totes davant els seus ulls. Els cristians necessitaven paraules tranquil·litzadores. Demanaven una explicació. Tenien la urgent necessitat de una revelació de Déu.

A través de Sant Joan, Déu va revelar el seu judici sobre la vella Jerusalem, judici relatiu a l'Aliança. La ciutat s'havia atret la ira per la seva infidelitat, per crucificar el Fill de Déu i per perseguir l'Església. Sabent això, els cristians podien veure el context de la seva pròpia persecució, i podien entendre per què no havien de seguir mirant a la vella Jerusalem a la recerca d'ajuda i salvació. Ara havien de mirar la nova Jerusalem que, davant els ulls de Joan, estava baixant del cel. On està aterrant? A la muntanya de Sió, on Jesús havia menjat la seva última Pasqua i instituït l'Eucaristia. La muntanya Sió, en què havia baixat l'Esperit Sant sobre els Apòstols a Pentecosta. La muntanya Sió, on fins l'any 70 es reunien els cristians per celebrar l'Eucaristia ... i on l'Anyell estava dret amb la resta fidel d'Israel (cf. Ap 14, 1), que va ser segellat amb vista a la imminent destrucció. La nova Jerusalem venia a la terra, llavors com ara, en el lloc on els cristians celebraven el sopar de l'Anyell.

L'ANYELL ASSASSÍ

En la Missa, els primers cristians trobarien força enmig de la persecució. L'ajuda i la salvació de l'Església arribarien de l'únic i perpetu sacrifici de Jesucrist. La Missa és on els cristians unien les seves forces amb els àngels i els sants per donar culte a Déu, com ens mostra el llibre de l'Apocalipsi. És en la Missa on l'Església ha rebut el «mannà amagat» com a suport en temps de tribulació (cf. Ap 2, 17). És en la Missa on les oracions dels sants que són a la terra s'eleven com encens per unir-se a les oracions dels àngels en el cel: i són aquestes oracions les que van alterar el rumb de les batalles i el curs de la història. Aquest és el pla de la batalla de l'Apocalipsi. Així és com els cristians van prevaler sobre enemics aparentment imbatibles, a Jerusalem i a Roma.

Després de la caiguda de Jerusalem, s'aixecarien altres adversaris per perseguir l'Església de Déu. En cada època, l'Església fa front a poderosos perseguidors, que compten amb exèrcits i armament cada vegada més poderosos. Però totes les armes, legions i estratègies fallaran. Grans generals, finalment, patiran ferides mortals. Quan l'Anyell entra en combat, *Els reis de la terra, els magnats, els generals dels exèrcits, els rics, els poderosos, els esclaus i els lliures van amagar-se a les coves i a les roques de les muntanyes. Tots ells deien a les muntanyes i a les roques: Caieu damunt nostre i amagueu-nos de la mirada d'aquell qui seua al tron, protegiu-nos de la indignació de l'Anyell. El dia terrible de la seva indignació ja ha arribat, i ¿qui serà capaç de resistir?* (Ap 6, 15-17).

L'Església és l'exèrcit de l'Anyell, les forces de Sió preservades de la

destrucció de Jerusalem. L'exèrcit de l'Anyell treu forces del banquet del cel.

CAPÍTOL IV

EL DIA DEL JUDICI

LA SEVA MISERICÒRDIA ÉS TERRIBLE

Les generacions recents d'intèrprets tenen una fixació amb les guerres i bèsties de l'Apocalipsi, que resulten fascinants perquè són terrorífiques. Els lectors alberguen legítims temors sobre com es podria aplicar tan sever judici durant la seva pròpia vida. A més, alguns han menyspreat els judicis de l'Apocalipsi com massa grotescs i escandalosos, i fins i tot irreconciliables amb la idea d'un Déu misericordiós.

Però la justícia de Déu, com la seva misericòrdia, apareix per tot arreu a la Bíblia. És part integrant del seu auto revelació. Negar la força del judici diví, és fer a Déu menys que Déu, i fer-nos menys que fills seus. Perquè tot pare ha d'ensenyar disciplina als seus fills, i la disciplina paterna és en si mateixa una gràcia, una expressió d'amor de pare. Per entendre el judici de l'Apocalipsi i la seva aplicació a les nostres vides necessitem entendre per començar el vincle que ens uneix en aliança amb Déu Pare.

Una aliança és un lligam sagrat de família. Podem veure que Déu per les seves aliances amb Adam, Noè, Abraham, Moisès, David i Jesús va estendre gradualment aquesta relació de família a més i més gent. Amb cada aliança venia una llei, però aquestes no eren actes arbitraris de poder; eren expressions de saviesa i amor paterns. Tota llar sana té, al cap i a la fi, unes pautes clares dels comportaments que es consideren acceptables o inacceptables. Però, per sobre d'això, la llei de Déu ens fa capaços d'estimar com Ell s'estima, de créixer en la nostra imitació d'aquesta «família divina» que és la Santíssima Trinitat. Perquè el Pare, el Fill i l'Esperit Sant viuen eternament en pau i comunió perfectes.

Si l'aliança de Déu ens fa família seva, llavors el pecat significa més que una llei trencada. Significa vides trencades i una llar malmesa. El pecat prové del nostre rebuig de guardar l'Aliança, el nostre rebuig d'estimar Déu tant com Ell ens estima. A través del pecat, abandonem la nostra situació de fills de Déu. El pecat mata la vida divina en nosaltres.

El judici, llavors, no és un procés impersonal, legalista. És una qüestió d'amor i és una cosa que escollim per a nosaltres mateixos. Tampoc el càstig és un acte de venjança. Les «amenaces» de Déu no són expressions d'odi, sinó d'amor i disciplina paterns. Com una pomada saludable, fan mal per curar. Imposen un sofriment que és medicinal, restaurador i redemptor. La ira de Déu és una expressió del seu amor pels seus fills rebels.

Déu és amor (1Jn 4, 8), però el seu amor és un foc devorador, que els

pecadors empedreïts troben insuportable. La paternitat de Déu no redueix la severitat de la seva ira ni rebaixa el nivell de la seva justícia. Per contra, un pare amorós exigeix dels seus fills més del que els jutges demanen als acusats. Però un bon pare mostra també major misericòrdia.

PUC CRIDAR UN TESTIMONI?

Si volem entendre els judicis de l'Apocalipsi, necessitem entendre l'Aliança. I cal situar-los correctament. La visió de Joan no és merament litúrgica, o només la d'un rei, o d'un militar. És totes aquestes coses, però també és jurídica. És una escena que es desenvolupa en un tribunal de justícia. Per als ciutadans de les democràcies modernes, aquesta combinació podria semblar caòtica, però hem de recordar que, a l'antic Israel, el rei era comandant cap de l'exèrcit, jutge suprem de justícia, i, idealment, també gran sacerdot. Com Rei diví, ell tenia totes aquestes funcions per excel·lència. Per això, quan Joan veu el cel, ha entrat simultàniament al Temple, la sala del tron, el camp de batalla i el tribunal de justícia. Com en qualsevol sala de justícia, l'Apocalipsi presenta els testimonis sota jurament. *L'àngel [...] va alçar la mà dreta cap al cel i va jurar pel qui viu pels segles dels segles* (Ap 10, 5-6). Més endavant, en el capítol 11, la cort cita a Moisès i Elies. Encara que Joan no els esmenta pel seu nom, evoca la seva identitat parlant dels poders que aquests homes desplegaven en l'Antic Testament: en el cas d'Elies, el poder de cloure el cel i fer baixar foc, en el cas de Moisès, la capacitat de convertir l'aigua en sang i enviar plagues. Aquests dos testimonis (Ap 11, 3) representen tota la Llei (Moisès) i els profetes (Elies). Amb la seva presència, testimonien que el poble d'Israel coneixia perfectament les obligacions de la seva Aliança amb Déu, i les conseqüències de la seva infidelitat.

Altres donen testimoni oferint les seves vides. En grec, la paraula que s'usa per dir «testimoni» és *martyrs*, d'on tenim la paraula «màrtir». Per això, en el capítol 6, trobem *les ànimes dels qui havien estat immolats per causa de la paraula de Déu i del testimoni que n'havien donat* (v. 9). Aquests testimonis demanen al jutge una ràpida execució de la sentència: *Senyor, sant i veraç, quant de temps trigaràs a fer justícia i a demanar comptes de la nostra sang als habitants de la terra?* (6, 10). Ja que clamen des de l'altar, sabem que el seu testimoni és veritable i que serà escoltat. Però, contra qui estan donant testimoni? Per contestar aquesta pregunta, hem de tenir en compte quina ciutat va ser l'origen i el centre de la persecució a la primera generació de l'Església ... i aquesta ciutat va ser Jerusalem.

TURMENTAT PEL DUBTE

Jerusalem, segons sembla, està encausada. Déu apareix com a Jutge (20, 11), assistit per àngels que s'asseuen en vint trons (20, 4). Al llarg de l'Apocalipsi, els àngels executen la sentència, també, precipitant la destrucció de Jerusalem, juntament amb els seus habitants i el seu Temple. Joan presenta aquest

esdeveniment en termes d'una terrible Pasqua. Set àngels aboquen els calzes de la ira de Déu, que es tradueixen en set plagues. Buidar els calzes (de vegades traduïts per «copes») és una acció litúrgica, una libació vessada sobre la terra, com es vessava el vi sobre l'altar de l'antic Israel.

A la llum del compliment de la Pasqua en l'Eucaristia, aquestes imatges resulten d'allò més impressionants. Les plagues es desenvolupen en els capítols 15 a 17 dins d'un marc litúrgic: els àngels apareixen amb arpes, revestits com a sacerdots en el Temple del cel, cantant el càntic de Moisès i el cant de l'Anyell (cap. 15). Aquesta litúrgia significa la mort per als enemics de Déu, però la salvació per a la seva Església. Per això, l'àngel crida *ells havien vessat la sang del poble sant i dels profetes, i ara tu els has fet beure sang. Realment s'ho mereixien!* (Ap 16, 6).

La Pasqua, l'Eucaristia i la litúrgia del cel, per tant, són espases de doble tall. Mentre que els calzes de l'Aliança donen la vida als fidels, impliquen la mort segura per als que rebutgen l'Aliança. En la Nova Aliança, com a l'Antiga, Déu fa triar l'home entre vida i mort, benedicció o maledicció (cf. Dt 30, 19). Triar l'Aliança és triar la vida eterna en la família de Déu. Rebutjar la Nova Aliança en la Sang de Crist és triar la pròpia mort. Jerusalem va fer aquesta elecció, en la Pasqua de l'any 30⁴⁹. Al temps d'aquesta Pasqua, Jesús va predir la fi del món en termes terribles i va dir: *Us asseguro que no passarà aquesta generació sense que tot això hagi succeït* (Mt 24, 34). Per als antics, una generació (en grec, genea) eren quaranta anys. I quaranta anys després, l'any 70, va acabar un món amb la caiguda de Jerusalem.

FRUITS PROHIBITS: EL RAÏM DE LA IRA

Per què un Déu misericordiós hauria de castigar d'aquesta manera?, Com podríem atribuir tanta ira l'Anyell diví, que és la veritable imatge de la mansuetud? Perquè la ira de Déu és una gràcia. Per entendre aquesta paradoxa, primer hem d'explorar la psicologia del pecat, amb certa ajuda de Sant Pau.

Resulta il·luminador l'ús que fa Sant Pau de la paraula «ira» en la seva Carta als Romans: *Ara es revela com Déu castiga des del cel tota la impietat i la injustícia dels homes que ofeguen la veritat amb les seves males accions. Parlo dels qui coneixen allò que podem saber de Déu, perquè Déu mateix els ho ha fet*

49 Cf Augustin Cardinal Bea, *The Jewish People in the Divine Plan of Salvation*, Thought 41 (1966), pp. 932. Afirmar Bea: «hem de tenir present la típica perspectiva profètica en la qual el judici sobre Jerusalem és al mateix temps model i símbol del Judici Final [...]. Per això, en el conegut discurs de Jesús a Mateu 24, el judici històric sobre Jerusalem i el Judici final es barregen de tal manera que resulta impossible decidir on acaba un i on comença l'altre. D'aquí que el judici sobre Jerusalem i la destrucció són part de la revelació de Déu a la humanitat, a través d'ell, en un episodi concret, Déu mostra una mica d'aquella terrible realitat del judici amb què conclourà la història de la humanitat. Ja que aquesta realitat és d'importància decisiva per als homes, segons la Sagrada Escriptura, és perfectament adequat a la pedagogia divina projectar certa imatge d'ella en la història de la humanitat a manera d'avertència severa, però eficaç i saludable (pp. 22-23).

conèixer. [...] Per això no tenen excusa, ja que, tot i conèixer Déu, no l'han glorificat ni li han donat gràcies tal com es mereix. Ben al contrari, s'han refiat de raonaments inútils, i el seu cor insensat s'ha omplert de foscor. (Rm 1, 18-21).

Això podria resumir bé el «càrrec» presentat contra Jerusalem a la cort celestial: Déu va donar la seva revelació a Israel, fins i tot la plenitud de la seva revelació en Jesucrist, però el poble no el glorificà ni li va donar gràcies, més encara, va empresonar la veritat matant Jesús i perseguint a la seva Església. Per això, «*la ira de Déu s'ha revelat*» («apocaliptizat») contra Jerusalem.

Què va passar aleshores? Seguim llegint a Romans: *els ha deixat a mercè de les impureses amb què profanen el seu propi cos* (Rm 1, 24). Un moment: Déu els va lliurar als seus vicis?, Els deixa seguir pecant?

ENGANXAT A UN ERROR⁵⁰

Doncs ... sí, i això és una terrible manifestació de la ira de Déu. Podríem pensar que els plaers del pecat són preferibles al sofriment i a la calamitat, però no ho són.

Hem de considerar el pecat com una acció que destrueix el nostre vincle familiar amb Déu i ens aparta de la vida i de la llibertat. Com succeeix això? Tenim l'obligació, sobretot, de resistir la temptació. Si llavors fallem i pequem, tenim l'obligació de penedir-nos immediatament. Si no ens penedim, Déu ens deixa que anem a la nostra: permet que experimentem les conseqüències naturals dels nostres pecats, els plaers il·lícits. Si seguim sense penedir-nos mitjançant l'abnegació i els actes de penitència Déu permet que continuem en pecat, formant així un hàbit, un vici, que enfosqueix el nostre enteniment i debilita la nostra voluntat.

Un cop estem enganxats a un pecat, els nostres valors es capgiren. El mal es converteix en el nostre «bé» més urgent, el nostre més profund anhel, el bé es presenta com un «mal» perquè amenaça amb apartar-nos de satisfer els nostres desitjos il·lícits. Arribats a aquest punt, el penediment arriba a ser gairebé impossible, perquè el penediment és, per definició, un apartar-se del mal i tornar cap al bé, però, per llavors, el pecador ha tornat a definir a consciència tant el bé com el mal. Isaïes va dir de tals pecadors: *Ai dels qui tenen el mal per bé i el bé per mal!* (Is 5, 20).

Un cop hem abraçat el pecat d'aquesta manera i rebutjat la nostra aliança amb Déu, només pot salvar-nos una calamitat. A vegades el més compassiu que pot fer Déu amb un borratxo, per exemple, és permetre que destrossi el cotxe o que l'abandoni la seva dona ..., i això el forçarà a acceptar la responsabilitat dels seus actes.

I què passa quan tota una nació ha caigut en un pecat greu i habitual?

50 «Hooked on a failing» [sic, per «feeling»]: «enganxat a un error»; cançó escrita per Mark James el 1968, i cantada originalment per B. J. Thomas.

Funciona el mateix principi. Déu intervé permetent una depressió econòmica, una conquesta estrangera o una catàstrofe natural. Bastant sovint, una nació provoca aquests desastres a causa dels seus pecats. Però, en qualsevol cas, constitueixen la més misericordiosa de les crides d'atenció. A vegades, el desastre vol dir que el món que van conèixer els pecadors està en vies d'extinció. Però, com va dir Jesús, *Què en treu l'home de guanyar tot el món si perd la vida?* (Mc 8, 36). Val més dir adéu a un món de pecat que perdre's sense esperança de penediment.

Quan la gent llegeix l'Apocalipsi, s'esfereix pels terratrèmols, llagostes, fam i escorpins. Però l'única raó per què Déu permetria aquestes coses és perquè ens estima. El món és bo no ens equivoquem sobre això, però el món no és Déu. Si hem deixat que el món i els seus plaers ens governin com si fossin déu, el millor que pot fer el Déu real és començar a remoure les pedres que constitueixen el fonament del nostre món.

ORDRE A LA SALA

Un món millor espera un penediment recte i sincer. Viure una vida bona no és viure lliure de tribulacions, sinó viure lliure de preocupacions innecessàries. Als cristians els hi passen les catàstrofes, de la mateixa manera que sembla que a la gent malvada els succeeixen coses bones. Però per a un cristià practicant, fins i tot els desastres són bons, perquè serveixen per purificar-nos de les nostres afeccions a aquest món. Només quan ens arruïnem, potser, deixarem de preocupar-nos pels diners. Només quan ens veiem abandonats pels nostres amics, deixarem de voler impressionar. Quan ens restem sense diners, podem recórrer a l'única cosa que ningú ens pot prendre: el nostre Déu. Quan els amics deixen de respondre a les nostres trucades, podem, per fi, tornar a l'Amic que no canvia ... a qui no podem impressionar, perquè ens coneix a fons.

Doncs, com revela l'Apocalipsi, el jutge ho sap tot de nosaltres. El judici no és exclusiu de Jerusalem. *Van obrir també un altre llibre: el llibre de la vida. Els morts foren jutjats segons les seves obres, tal com es trobaven escrites en aquells llibres.* (20, 12). Algun dia, tu i jo serem comptats entre «els morts» i serem jutjats pel que hàgim fet. Al llarg de l'Apocalipsi, veiem que els sants entren al cel i *les seves obres els acompanyen* (14, 13). Les nostres obres formen part de la nostra salvació, encara més, seran la matèria del nostre judici.

I el que és més, no hem d'esperar a estar morts per ser jutjats. Estem davant el tribunal cada vegada que ens acostem al cel, com fem en cada Missa. Llavors, també, demanem al nostre Pare del cel una misericòrdia perfecta, que és una justícia perfecta. Llavors, també, ens obliguem per una aliança amb Déu. Llavors, també, rebem el calze: per a la nostra salvació o per al nostre judici.

Hauríem recordar del judici de l'Apocalipsi cada vegada que sentim les paraules de la institució, que són les paraules de Jesús: *aquest és el calze de la meva Sang, Sang de l'aliança nova i eterna.*

TERCERA PART

UNA REVELACIÓ PER A LES MISSES

CAPÍTOL I

AIXECANT EL VEL

COM VEURE L'INVISIBLE

Als cristians ucraïnesos els agrada explicar la història de com els seus avantpassats «van descobrir» la litúrgia. L'any 988, el príncep Vladimir de Kíev, a punt de convertir a l'Evangeli, va enviar emissaris a Constantinoble, capital de la cristiandat d'Orient. Allà van ser testimonis de la litúrgia bizantina a la catedral de Santa Sofia, l'església més grandiosa de l'Est. Després de familiaritzar-se amb el cant, l'encens, les icones però, sobretot, la Presència, els emissaris van informar al príncep: *no sabíem si estàvem al cel o a la terra. Mai hem vist tanta bellesa [...]. No podem descriure-la, però això és tot el que podem dir: allà Déu habita entre els homes*⁵¹.

La Presència. En grec, la paraula és *Parousia*, i expressa un dels temes clau de l'Apocalipsi. En els darrers segles, els intèrprets l'han usat gairebé en exclusiva per referir-se a la segona vinguda de Jesús al final dels temps. És l'única definició que trobaràs a la majoria dels diccionaris. Però no és el seu primer significat. El significat primari de *Parousia* és una presència real, personal, viva, permanent i activa. En l'última línia de l'Evangeli de Sant Mateu, Jesús promet: *jo estaré amb vosaltres sempre*.

Malgrat les nostres redefinicions, l'Apocalipsi capta aquest poderós sentit de la imminent parusia de Jesús: la seva vinguda que té lloc ara mateix. L'Apocalipsi ens mostra que Ell és aquí en plenitud en sobirania, en judici, en guerra, en sacrifici sacerdotal, en Cos i Sang, ànima i divinitat onsevulla que els cristians celebren l'Eucaristia.

*La litúrgia és una parusia anticipada, la irrupció del "ja" al "encara no", va escriure el cardenal Joseph Ratzinger*⁵². Quan torni Jesús al final dels temps, no

51 Cf Timothy Ware, *The Orthodox Church*, Penguin Books, Baltimore 1963, pàg. 269

52 Joseph Ratzinger, *Un canto nuevo para el Señor*, Sígueme, Salamanca 1999, pàg. 152. Afegeix: «no és que l'home primer pensi i després canti, sinó que el cant li arriba dels àngels i li eleva el cor perquè estigui en consonància amb aquesta música que li arriba. Però importa recordar sobretot que la litúrgia no és una cosa que fan els monjos, és anterior a ells. És l'accés a la litúrgia permanent del cel. Així, i només així, la litúrgia terrenal és litúrgia: sumant-se al que ja esdevé, al

tindrà gens més de glòria que la que té ara mateix sobre els altars i en els sagraris de les nostres esglésies. Déu habita entre els homes, ara mateix, perquè la Missa és el cel a la terra.

que és superior».

PER PRENDRE NOTA

Vull aclarir que la idea que està darrere d'aquest llibre no és gens nova, i certament no és meva. És tan antiga com l'Església, i l'Església no s'ha apartat d'ella, encara que hagi estat perduda en l'aiguabarreig de les controvèrsies doctrinals dels darrers segles.

No podem descartar aquesta interpretació com si es tractés de pietosos desitjos d'un grapat de sants i erudits. Perquè la idea de la Missa com «el cel a la terra» és ara l'ensenyament explícit de la fe catòlica. La trobaràs, per exemple, en diversos llocs de l'exposició més bàsica de la fe catòlica, el *Catecisme de l'Església Catòlica*:

De fet, en aquesta obra tan gran [la litúrgia], amb la qual Déu és perfectament glorificat i els homes se santifiquen, el Crist s'uneix sempre a l'Església, la seva estimadíssima Esposa, que l'invoca com a Senyor seu i per ell dóna culte al Pare Etern ... que participa [la litúrgia] en la litúrgia celestial. (n. 1089)

La nostra litúrgia participa en la litúrgia celestial! Això diu el Catecisme! I encara hi ha més:

La litúrgia és «acció» del «tot el Crist» [...]. Els qui des d'ara la celebren més enllà dels signes es troben ja en la litúrgia celestial [...]. (n. 1136).

En Missa, ja som al cel!⁵³. No és que ho digui jo, o un grapat de teòlegs morts. Ho diu el Catecisme. El Catecisme cita també el mateix passatge del Vaticà II, que em va impactar amb tanta força en els mesos anteriors a la meva conversió a la fe catòlica:

Per la litúrgia de la terra participem i pregustem la del cel, que se celebra a la ciutat santa de Jerusalem, cap a la qual anem com a peregrins, on el Crist seu a la dreta de Déu, ministre del santuari i de l'autèntic tabernacle; cantem un himne de glòria a Déu amb tot l'exèrcit celestial; venerant la memòria dels sants, esperem compartir la seva companyia; esperem el Salvador, nostre Senyor Jesucrist, fins que ell es manifesti com a vida nostra, i nosaltres ens manifestem gloriosos amb ell

53 P. Maniyattu, *Heaven on Earth: The Theology of Liturgical Space-time in the East Syrian Curbana*, Mar Thoma Yogam, Roma 1995, pp, 25-27: *la Sagrada Eucaristia és la què fa etern el temps. La participació en la litúrgia eucarística ens fa capaços de transcendir els límits del temps i entrar en l'esfera del temps sagrat [...]*».

(n. 1090).

Guerrers, himnes, ciutats santes ... això comença a sonar-nos com el llibre de l'Apocalipsi, oi? Bé, vegem com ho entén el Catecisme:

La Revelació «d'allò que ha d'arribar aviat», l'Apocalipsi, és conduïda pels càntics de la litúrgia celestial [...] En comunió amb ells, l'Església de la terra canta també aquests càntics, en la fe i la prova [...] (n. 2642).

Tot això ho exposa el Catecisme prosaicament, com si fos una cosa evident per si mateix. Però, per a mi, el donar-me compte ha suposat un canvi de vida. També per als meus amics i col·legues i per a qualsevol altre a qui pugui entabanar el temps suficient per entaular un monòleg, aquesta idea que la Missa és «el cel a la terra», ens arriba com si fos una novetat, una molt bona notícia.

SENYOR JESÚS, VINE EN LA TEVA GLÒRIA⁵⁴

Si volem veure la litúrgia com la van veure els emissaris del príncep Vladimir, hem d'aprendre a veure l'Apocalipsi com ho veu l'Església. Si volem trobar-li sentit a l'Apocalipsi, hem d'aprendre a llegir amb una imaginació sacramental⁵⁵. Quan tornem a examinar aquestes qüestions, ara amb nous ulls de

54 Per a un major desenvolupament dels elements i estructura litúrgics de l'Apocalipsi, cf. JP Ruiz, "The Apocalypse of John and Contemporary Roman Catholic Liturgy", *Worship* 68 (1994), pp. 482-504; M. M. Thompson, "Worship in the Book of Revelation", *Ex Auditu* 8 (1992), pp. 45-54; Ugo Vanni, "Liturgical Dialogue as a Literary Form in the Book of Revelation", *New Testament Studies* 37 (1991), pp. 348-72; B. W. Snyder, "Combat Myth in the Apocalypse: The Liturgy of the Day of the Lord and the Dedication of the Heavenly Temple", Ph.D. Dissertation, Graduate Theological Union and University of California, Berkeley 1991; GA Gray, "The Apocalypse of Saint John the Theologian: Verbal Icon of Liturgy", MA Thesis, Mount Angel Seminary, 1989; E. Cothenet, "Earthly Liturgy and Heavenly Liturgy according to the Book of Revelation", *Rols in the Liturgical Assembly*, XII Liturgical Conference SaintSerge, Poble, Nova York 1981, pp. 115-35; L.Thompson, "Cult and Eschatology in the Apocalypse of John", *Journal of Religion* 49 (1969), pp. 330-50; M. A. Shepherd, *The Pascal Liturgy and the Apocalypse*, Lutterworth, Londres 1960.

55Significativament, assenyala el Catecisme: «L'Apocalipsi de sant Joan, llegit en la litúrgia de l'Església, ens revela per començar «un setial posat al cel, i al setial, Un que hi seia» (Ap 4, 2): «el Senyor Déu» (Is 6, 1) [...] (n. 1137). Aquest ensenyament del Catecisme subratlla que resulta adient i il·luminador llegir i interpretar l'Apocalipsi específicament «en la litúrgia de l'Església», com el llibre instrueix els seus lectors a fer-ho (Ap 1, 3); cf. J.P. Ruiz, *Ezekiel in the Apocalypse*, Peter Lang, Nova York 1989, pàg. 488: *la litúrgia va ser l'àmbit privilegiat per comprendre l'Apocalipsi de Joan. Allí van ser llegides i interpretades les Escriptures. [...] El vocabulari relatiu al culte, les fórmules litúrgiques, els elements hímnics i doxològics que es troben per tot el llibre evidencien que aquest va ser el cas.* També, cf. Leonard L. Thompson, *The Book of Revelation*, Oxford University Press, Nova York 1990, pàg. 72: *més encara, el vident rep les seves visions en "el dia del Senyor" (1,*

fe, veurem el sentit que hi ha entre les coses estranyes de l'Apocalipsi; veurem la glòria amagada en la mundanitat quan anem a missa el diumenge.

Mira de nou i descobreix que el fil d'or de la litúrgia és el que enfila les perles apocalíptiques de visió de Sant Joan:

culte dominical	1, 10
Summe Sacerdot	1, 13
Altar	8, 34, 11, 1; 14, 18
sacerdots (presbyteroi)	4, 4, 11, 15, 14, 3; 19, 4
ornaments	1, 13, 4, 4; 6, 11, 7, 9; 15, 6;19,1314
cèlibs consagrats	14, 4
candelers, o Menorà	1, 12; 2, 5
penitència	cap. 2 i 3
encens	5, 8, 8, 35
llibre o rotlle	5, 1
Hòstia eucarística	2, 17
Calzes	15, 7; cap. 16, 21, 9
el senyal de la creu (la tau)	7, 3; 14, 1; 22, 4
el Glòria	15, 34
Al·leluia	19, 1.3.4.6
aixequem el cor	11, 12

10) – *in sacro tempore* – el dia del culte a l'Església primitiva, el mateix dia que s'espera que siguin llegides en l'assemblea de culte. La revelació profètica és rebuda i proclamada en el context del culte. Aquests comentaris del vident quadren amb els de Pau, quan afirma que un "apocalipsi" forma part del servei quan els cristians s'ajunten per donar culte (1Co 14, 26). Al final d'una discussió sobre els dons espirituals, Sant Pau descriu un servei de culte: entre altres coses, inclou el cant d'himnes i la proclamació de apocalipsi (1Co 14, 26). [...] El profeta pot usar qualsevol de les formes de culte: una pregària, un himne, una revelació i fins i tot un ensenyament. L'important és que els serveis es desenvolupin ordenadament i sota control. El profeta mateix, fins i tot quan està "en l'Esperit", manté el control (1Co 14, 32). L'estreta connexió que mostra l'Apocalipsi entre culte i apocalipsi, s'adequa en diversos aspectes al que Pau diu en 1 Corintis. I conclou: tant en l'Apocalipsi com en l'Església primitiva el culte serveix de marc en el qual es despleguen narracions escatològiques (com les del mateix llibre de l'Apocalipsi). Encara més, tant en l'Apocalipsi com en les esglésies d'Àsia menor, el culte porta a terme el Regne de Déu i el seu just judici, a través de la celebració litúrgica, les expectatives escatològiques són percebudes en el present. Himnes, accions de gràcies, doxologies i aclamacions realitzen en el context litúrgic el missatge escatològic. [...] El llibre de l'Apocalipsi, servint al culte comunitari d'Àsia menor com el culte celestial serveix al llibre mateix, uneix cel i terra. L'obra mitjana seu propi missatge (pp. 72-73). Cf també David E. Aune, *The Cultic Setting of realized Eschatology in Early Christianity*, E. J. Brill, Leiden 1972.

«Sant, sant, sant»	4, 8
l'Amén	19, 4; 22, 21
el «Anyell de Déu»	5, 6 i al llarg de tot el llibre
el lloc prominent de la Mare de Déu	12, 16; 13-17
intercessió d'àngels i sants	5, 8, 6, 910, 8, 34
devoció a l'arcàngel Sant Miquel	12, 7
cant d'antífones	4, 8-11, 5, 9-14, 7, 10-12; 18, 1-8
lectures de la Sagrada Escripura	cap. 23, 5, 8, 2-11
sacerdoci dels fidels	1, 6; 20, 6
catolicitat o universalitat	7, 9
silenci meditatiu	8, 1
el sopar nupcial de l'Anyell	19, 9; 17

En conjunt, aquests elements són una part important de l'Apocalipsi ... i la major part de la Missa. Altres elements litúrgics de l'Apocalipsi poden passar més fàcilment desapercebuts als lectors d'avui. Per exemple, poca gent sap que les trompetes i les arpes eren els instruments oficials de la música litúrgica de temps de Joan, com ho són avui els òrgans a Occident. I al llarg de la visió de Joan, els àngels i Jesús beneeixen usant fórmules litúrgiques establertes: «Beneït el qui ...». Si tornes a llegir l'Apocalipsi de dalt a baix, t'adonaràs també que totes les grans intervencions històriques de Déu plagues, guerres, etcètera segueixen al peu de la lletra accions litúrgiques: himnes, doxologies, libacions, encensament.

No obstant això, la Missa no es troba únicament en petits detalls seleccionats. Es troba també en el gran esquema. Podem veure, per exemple, que l'Apocalipsi, com la Missa, es divideix netament en dues meitats. Els onze primers capítols es dediquen a la proclamació de les cartes a les set Esglésies i a l'obertura del llibre. Aquest èmfasi en les «lectures» fa de la primera part una còpia exacta de la litúrgia de la paraula. Significativament, els tres primers capítols de l'Apocalipsi formen una espècie de ritu penitencial, en les set cartes a les Esglésies, Jesús fa servir vuit vegades la paraula «penediment». Això em recorda les paraules de l'antiga Didaché, el manual litúrgic del segle I: *en primer lloc, Confesseu les vostres faltes, perquè el vostre sacrifici sigui pur*⁵⁶. Fins i tot el començament de Joan suposa que el llibre serà llegit en veu alta per un lector en l'assemblea litúrgica: *Feliç el qui llegeix aquesta profecia i feliços els qui l'escolten* (Ap 1, 3).

La segona meitat de l'Apocalipsi comença en el capítol 11 amb l'obertura del Temple de Déu en el cel, i culmina amb el vessament dels set calzes i el sopar nupcial de l'Anyell. Amb l'obertura del cel, els calzes i el banquet, la segona part

56 Didaché 14, 13.

ofereix una extraordinària imatge de la litúrgia eucarística.

ENCENSERS EXTRASENSORIALS?

En l'Apocalipsi, Sant Joan descriu escenes celestials en termes gràfics presos de la terra, i tenim tot el dret a preguntar-nos per què. Per què descriure el culte espiritual que certament no inclou arpes o encensers amb unes imatges sensorials tan vívides?, Per què no usar signes matemàtics, com van fer altres místics antics, de manera que els lectors puguin comprendre la naturalesa certament esotèrica, transcendent i immaterial del culte del cel?

Sospito que Déu va revelar el culte celestial en termes terrenals perquè els humans que, per primera vegada, estàvem convidats a participar del culte del cel poguéssim saber com fer-ho. No pretenc dir que l'Església s'assegui a esperar que l'Apocalipsi caigui del cel, perquè els cristians sàpiguen com donar culte. No, els Apòstols i els seus successors havien celebrat la litúrgia almenys des de la Pentecosta. Però l'Apocalipsi tampoc és simplement un ressò d'una litúrgia ja establerta, una projecció al cel del que estava succeint a la terra.

L'Apocalipsi és un desvetllament, aquest és el significat literal de la paraula grega *apokalypsis*. El llibre és una visió que reflecteix i revela una norma. Amb la destrucció de Jerusalem, l'Església estava deixant definitivament enrere un bell temple, una ciutat santa i un venerable sacerdoti. Sí, els cristians estaven abraçant una Nova Aliança, que en certa manera finava l'antiga, però que d'alguna manera també la incloïa. Què havien de portar l'antic culte al nou? ¿Què havien de deixar enrere? L'Apocalipsi els donava una guia.

En la nova economia algunes coses havien estat clarament reemplaçades. Israel marcava la seva Aliança mitjançant la circumcisió dels nens al vuitè dia, l'Església segellava la Nova Aliança pel baptisme. Israel celebrava el dissabte com dia de descans i de culte, l'Església celebrava el dia del Senyor, diumenge, el dia de la Resurrecció. Israel commemorava l'antiga Pasqua una vegada a l'any; l'Església actualitzava la Pasqua definitiva de Jesucrist en la seva celebració de l'Eucaristia.

Però Jesús no es va proposar acabar amb tot el que hi havia a l'Antiga Aliança, per això mateix va establir l'Església. Ell va venir a intensificar, internacionalitzar i interioritzar el culte d'Israel. Per això, l'encarnació donava una major significació a molts dels trets de l'Antiga Aliança. Per exemple, en endavant ja no hi hauria a la terra un santuari central; l'Apocalipsi mostra que Crist Rei té el seu tron en el cel, on actua com a Summe Sacerdot en el Sant dels sants. Però, ¿vol dir això que l'Església no pot tenir edificis, personal, ciris, calzes o ornaments? No. La rotunda resposta de l'Apocalipsi és que podem tenir totes aquestes coses ... totes aquestes coses, i també el cel.

AURA DE SIÓ

Tothom sabia on trobar Jerusalem. Però on podrien trobar el cel? Pel que sembla, no massa lluny de l'antiga Jerusalem. La Carta als Hebreus diu: *Però vosaltres us heu acostat a la muntanya de Sió, a la ciutat del Déu viu, la Jerusalem celestial, a miríades d'àngels, a l'aplec festiu, a l'assemblea dels primogènits que tenen el nom inscrit en el cel; us heu acostat a Déu, jutge de tots, als esperits dels justos que ja han arribat a la plenitud, a Jesús, mitjancer d'una aliança nova, i a la seva sang purificadora, que parla més favorablement que la d'Abel.* (He 12, 22-24).

Aquest petit paràgraf resumeix netament tot l'Apocalipsi: la comunió de sants i àngels, el banquet, el judici i la Sang de Crist. Però on ens deixa? En el mateix lloc en què ho va fer l'Apocalipsi: *Després vaig veure l'Anyell dret dalt la muntanya de Sió, i amb ell hi havia els cent quaranta-quatre mil que portaven escrits al front el nom de l'Anyell i el nom del seu Pare* (Ap 14, 1).

Tots els camins que trobem a la Sagrada Escriptura semblen conduir a la ciutat del rei David, la muntanya de Sió. Déu va beneir abundantment a Sió en l'Antiga Aliança. *El Senyor ha escollit Sió, l'ha volguda per fer-hi estada: «És aquí on vull quedar-me per sempre, m'agrada, hi vull residir.* (Sl 132, 13-14). *Jo mateix he consagrat el meu rei a Sió, la meva muntanya santa.* (Sl 2, 6). A Sió Déu establiria la casa reial de David, el regne duraria per totes les edats. Allà, Déu mateix habitaria per sempre entre el seu poble.

Tingues present que Sió va ser també el lloc en el qual Jesús va instituir l'Eucaristia i en què va baixar l'Esperit Sant a la Pentecosta. Per això, la «muntanya santa» va ser encara més afavorida en la nova economia. L'última Sopar i Pentecosta van ser els dos esdeveniments que van segellar la Nova Aliança.

Adona't, també, que la resta d'Israel, els 144.000 d'Apocalipsi 14, apareixen a la muntanya de Sió ... encara que en Apocalipsi 7 se'ls mostra a la Jerusalem celestial. Es tracta d'una curiosa discrepància. On eren en realitat: a Sió o al cel? Busca de nou la resposta a Hebreus 12: *heu vingut a la muntanya de Sió [...] la Jerusalem celestial.* La muntanya Sió és la Jerusalem del cel, perquè els esdeveniments que van tenir lloc allà són els que van provocar la unió definitiva cel i terra.

L'església construïda al lloc d'aquests successos va sobreviure a la destrucció de Jerusalem, però només com un signe. Per als cristians de Judea, el lloc de l'estada superior era la «petita església de Déu» dedicada al rei David i Jaume, primer bisbe de Jerusalem. Era una «església domèstica», on es reunien els creients per partir el pa i per resar⁵⁷. Més enllà d'això, Sió s'havia convertit en el

57 Cf Jerome Murphy O'Connor, OP, "The Cenacle and Community: The Background of Acts 2:44-45", en M. D. Coogan, J. C. Exum, i L. E. Stager (eds.), *Scripture and Other Artifacts*, Westminster John Knox, Louisville, Ky. 1994, pp. 296-310. Rainer Reisner, "Jesus, the Primitive Community, and the Essene Quarter of Jerusalem", en J. H. Charlesworth (ed.), *Jesus and the Dead Sea Scrolls*, Doubleday, Nueva York 1992, pp. 198-234; Bargil Pixner, O.S.B., 'Jerusalem's Essene Gateway: Where the Community Lived in Jesus' Timé', *Biblical Archaeology Review* (mayo junio 1997); idem, "Church of the Apostles Found on Mount Zion", *Biblical Archaeology Review* (maig juny 1990).

símbol viu de la Nova Aliança i aquesta és la raó que fos inclosa per sempre en el llibre de l'Apocalipsi. Sió és un símbol del nostre punt de contacte aquí a la terra amb el cel.

Avui, encara que estiguem a milers de quilòmetres d'aquell petit turó d'Israel, estem amb Jesús a l'estada de dalt, i estem amb Jesús al cel, cada vegada que anem a Missa.

PRIMER VE EL AMOR, DESPRÉS EL MATRIMONI

Això és el que va ser revelat al llibre de l'Apocalipsi: la unió del cel i la terra, consumada en la Sagrada Eucaristia. La primera paraula del llibre resulta molt suggeridora. El terme apokalypsis, traduït normalment per «revelació», significa literalment «descórrer un vel, desvetllar». En temps de Joan, els jueus utilitzaven habitualment apokalypsis per descriure part dels seus festejos nupcials que duraven una setmana. L'apokalypsis era aixecar el vel de la núvia verge, ritu que tenia lloc immediatament abans que es consumés el matrimoni mitjançant la unió sexual.

I això és el que vol dir Sant Joan. Tan fort és la unió del cel i la terra que és com la unió fecunda i extasiada l'amor d'un espòs i la seva esposa. Sant Pau descriu l'Església com l'Esposa de Crist (cf. Ef 5) ... i l'Apocalipsi aixeca el vel d'aquesta dona El clímax de l'Apocalipsi, llavors, és la comunió de l'Església i Crist: el sopar nupcial de l'Anyell (Ap 19, 9). Des d'aquest moment, l'home s'alça de la terra per donar culte al cel. *Llavors em vaig prosternar als seus peus per adorar-lo, però ell em digué: No ho facis pas! Jo no sóc més que un servent de Déu, com tu i com els teus germans que mantenen ferm el testimoni de Jesús. A Déu, has d'adorar, perquè tenir l'esperit de profecia vol dir ser testimoni de Jesús.* (Ap 19, 10). Recorda que la tradició d'Israel tenia sempre a homes que exercien el culte a imitació dels àngels. Ara, com ens mostra l'Apocalipsi, cel i terra participen junts en un únic acte de culte amorós.

Aquest apocalipsi o desvetllament ens remet al passat, a la creu. Sant Mateu assenyala que en morir Jesús, *llavors la cortina del santuari s'esquinçà en dos trossos de dalt a baix* (27, 51). Per això, el santuari de Déu va ser «apocaliptizat», revelat, i el seu estatge ja no estaria reservada únicament al gran sacerdot. La redempció de Jesús va treure el vel del Sant dels sants, obrint la presència de Déu a tots els homes. Cel i terra podien ara unir-se en un íntim abraçada d'amor.

LA VELLA ESCOLA

Les antigues litúrgies estaven impregnades del llenguatge del cel a la terra⁵⁸.

58 Per a un bon estudi de les dimensions celestials de la Missa en diverses fonts patristiques i medievals, cf. M. M. Schaefer, "Heavenly and Earthly liturgies: Patristic Prototypes, Medieval Perspectives, and a Contemporary Application", *Worship* 70 (1996), pp. 482-505. *Les litúrgies de*

La litúrgia de Jaume declara: «hem estat dignes de ser comptats per entrar al lloc de la tenda de la teva Glòria i estar on és el vel i mirar el Sant dels sants». La litúrgia dels sants Addai i Mari afegeix: «què impressionant és avui aquest lloc! Perquè això no és altra cosa que la casa de Déu i la porta del cel; perquè has estat vist cara a cara, Senyor»⁵⁹.

Sant Ciril de Jerusalem (segle V) ofereix una profunda meditació sobre la frase «amunt els cors». «Veritablement – diu – en en aquest moment convé tenir el cor aixecat a Déu, i no a baix, ficat en els negocis de la terra. És el mateix que si el sacerdot manés que tots, en apropar aquest moment, s'apartessin del seu cor les atencions i sol·licituds de la vida, i tinguessin el cor al cel, pendent de Déu misericordiós»⁶⁰.

Encara més, hem d'estar com Sant Joan a Patmos, quan va sentir la veu des del cel: *Pugeu aquí!* (cf. Ap 11, 12). Això és el que significa «amunt els cors». Vol dir obrir el cor al cel que està davant nostre, com ho va fer Sant Joan. Aixequem el cor, doncs, al culte a l'Esperit. Perquè en la litúrgia, diu el *Liber Graduum* del segle IV: *el cos és un temple amagat, i el cor és un altar amagat per al culte en Esperit*⁶¹.

Tanmateix, primer de tot hem d'esforçar per recollir-nos. Sant Ciril segueix: *però que ningú dels presents quan digui "els elevem al Senyor", tingui la seva ment ocupada amb les preocupacions d'aquesta vida. Perquè en tot temps hauríem d'estar pensant en Déu; mes si això ens és impossible per la nostra feblesa, esforcem-nos almenys en aquests moments per mantenir la nostra atenció.*

Dit planerament, hauríem de fer cas de la rotunda frase de la litúrgia

les antigues esglésies d'Orient i Occident estan inspirades per les estructures simbòliques de la Carta als Hebreus i l'Apocalipsi. [...] L'entorn de la Divina Litúrgia simbolitza el culte "de dalt". Els edificis centralitzats coronats per una cúpula "imiten" el cel. Els diaques obedients a una sacra coreografia serveixen com els àngels ministerials, mentre que el poble canta aclamacions, com si estigués a la cort celestial. El sacerdot és icona de Crist, el Summe Sacerdot. [...] Com a font iconogràfica de nombrosos programes d'absis paleocristians i medievals de la ciutat de Roma, [l'Apocalipsi] va tenir un paper important en la imaginació religiosa d'Occident (pp. 489-90). Schaefer cita Gregori el Gran: perquè qui dels creients pot tenir algun dubte que en el moment de la immolació, al so de la veu del sacerdot, els cels s'obren i els cors angèlics són presents en el misteri de Jesucrist. A l'altar, el més baix s'uneix amb el més sublim, la terra amb el cel, el visible i l'invisible s'ajunten en una unitat (Diàlegs, IV, 58 [PI, 77, 425D]). Conclou l'autora: la pèrdua de les perspectives patrístiques relega el misteri del cel i la terra units en el culte a un futur escatològic [...] (p. 502). Cf també l'innovador estudi d'aquest tema, O. Piper, "The Apocalypse of John and the Liturgy of the Ancient Church", Church History 20 (1951), pp. 1022.

59 Erik Peterson, *The Angels and the Liturgy*, Herder and Herder, Nova York 1964, pàg. ix: *veiem clarament que la Jerusalem de la terra amb el seu culte del Temple, ha estat el punt de partida d'aquestes idees i imatges de la primitiva literatura cristiana, però el punt de partida ha estat deixat enrere, i la Jerusalem que es veu com poder polític o centre del culte, ja no està a la terra, sinó en el cicle, a on es tornen els ulls dels cristians. En una altra part escriu: l'anàlisi complet que hem fet de la Litúrgia de Sant Marc ha ratificat la nostra tesi que tot el culte terreny de l'Església s'ha de veure com una participació en el culte ofert a Déu pels àngels en el cel, la qual cosa està confirmat no només per la Sagrada Escripura, sinó també per la Tradició de l'Església com s'expressa en la litúrgia.*

60 Sant Ciril de Jerusalem, Catequesi [Quinta catequesi mistagògica] 22, 4, PPC, Madrid 1985, p. 194.

61 Liber Graduum 12, 1, citat en P. Manniyattu, *Heaven on Earth*, Mar Thoma Yogam, Roma 1995, p. 9.

bizantina: *Saviesa!, Atenció!*

TOC, TOC

Sí, atenció! Perquè l'Apocalipsi més que «informació» és revelació. És una invitació personal, dirigida a tu i a mi des de tota l'eternitat. La revelació de Jesucrist té un impacte immediat i aclaparador a les nostres vides. Nosaltres som l'Esposa de Crist a qui s'ha tret el vel; nosaltres som la seva Església. I Jesús vol que tots i cada un de nosaltres entrem en la més íntima relació amb Ell que es pot imaginar. Utilitza imatges nupcials per demostrar quant ens estima, com de prop vol que estiguem ... i com de permanent pretén que sigui la nostra unió.

Mira, Déu fa noves totes les coses. L'Apocalipsi no és tan estrany com sembla i la Missa és més rica del que hem somiat mai. L'Apocalipsi és tan familiar com la vida mateixa; i fins i tot la Missa més gris es troba de sobte guarnida d'or i joies lluents.

Tu i jo necessitem obrir els ulls i redescobrir aquest secret de l'Església perdut fa molt temps, la clau dels primers cristians per entendre els misteris de la Missa, l'única clau veritable per als misteris de l'Apocalipsi. *Quan celebrem el misteri de la salvació en els sagraments, l'Esperit i l'Església ens fan participar en aquesta litúrgia eterna. (Catecisme de l'Església Catòlica, n. 1139).*

Anem al cel ... no només quan morim, o quan anem a Roma, o peregrinem a Terra Santa. Anem al cel quan anem a Missa. No es tracta merament d'un símbol, d'una metàfora, d'una paràbola, ni una figura retòrica. És una cosa real. Al segle IV, Sant Atanasi va escriure: *germans meus estimats, no venim a un banquet temporal, sinó a un festí etern i celestial. No ho veiem entre ombres, ens acostem a ell en realitat.*

El cel a la terra ...: aquesta és la realitat! Aquí és on vas estar i on vas sopar diumenge passat! En què estaves pensant en aquest moment?

Atura't a considerar què volia el Senyor que pensis. Fixa't en les invitacions que fa des del llibre de l'Apocalipsi: *Qui tingui orelles, que escolti què diu l'Esperit a les esglésies. Als qui surtin vencedors, els donaré el manà amagat (2, 17).* Quin és el manà amagat? Recorda la promesa que va fer Jesús quan va parlar del «manà» en l'Evangeli de Joan: *Els vostres pares van menjar el manà en el desert, però van morir. Aquest, en canvi, és el pa que baixa del cel perquè el qui en mengi no mori. Jo sóc el pa viu que ha baixat del cel. Qui menja aquest pa, viurà per sempre. I el pa que jo donaré és la meva carn per a la vida del món (6, 49-51).* El manà era el pa de cada dia del Poble de Déu durant la seva peregrinació pel desert. Jesús està oferint alguna cosa més gran i la seva invitació és molt concreta: *Mira, sóc a la porta i truco. Si algú escolta la meua veu i obre la porta, entraré a casa seva i soparé amb ell, i ell amb mi. (3, 20).*

Així que Jesús té en ment un dinar de veritat, vol compartir el manà

amagat amb nosaltres i Ell és el manà amagat. En Apocalipsi 4, 1, veiem també que es tracta de quelcom més que d'un sopar íntim per a dos. Jesús era a la porta i va cridar, i ara la porta està oberta. Joan entra en «l'Esperit» i veu sacerdots, màrtirs i àngels reunits al voltant del tron del cel. Amb Joan, descobrim que el banquet del cel és un dinar de família.

Ara, amb ulls de fe i «en l'Esperit», comencem a veure que l'Apocalipsi ens convida a un banquet celestial, a una abraçada d'amor, a Sió, a judici, a una batalla. A Missa.

CAPÍTOL II

EL CULTE ÉS UNA GUERRA

QUÈ TRIES: LLUITAR O FUGIR?

El gènere humà – digué el poeta T. S. Eliot – no pot suportar molta realitat. No necessitem mirar gaire lluny per provar aquesta asserció. La gent fuig avui, un per un, de la vida real, retirant-se cadascú a la seva distracció particular. Les vies de fugida van des de les drogues i l'alcohol fins a la novel·la rosa i els jocs de realitat virtual.

Què passa amb la realitat perquè el gènere humà la trobi tan insuportable? El que passa és l'enormitat del mal, la seva presumpta omnipresència i poder, i la nostra aparent incapacitat per escapar d'ell ... la nostra incapacitat, fins i tot, per no cometre'l. Sembla que l'infern està per tot arreu en una barroera imitació de l'omnipresència divina amenaçant amb consumir-nos, amb sufocar-nos.

Aquesta és la realitat que no podem suportar. Però és també la crua i terrible realitat que va dibuixar Sant Joan, sense acovardir-se, en l'Apocalipsi. Les bèsties de Joan sorgeixen monstruoses, superant les més fosques imaginacions de Hollywood, i obren les seves goles contra la presa més innocent i vulnerable: una dona embarassada, un nen. Menyspreen la naturalesa i la gràcia, l'Església i l'estat. Poden escombrar del cel un terç de les estrelles. Són el poder a l'ombra que mou nacions i imperis. S'enforteixen amb la immoralitat de la gent a la que sedueixen, s'emborratxen amb el «vi» de la fornicació, l'avarícia i l'abús de poder de les seves víctimes.

LLUITAR O FUGIR

Davant tal oposició, hem de triar: o presentar batalla, o fer-se el fonedís. Es tracta d'un instint humà bàsic. Encara més, després d'una superficial avaluació del que en aparença són les nostres pròpies forces i els recursos de l'enemic, «fugir»

podria semblar l'elecció més raonable. Tanmateix, segons els mestres espirituals, la fugida no és una opció real. En la seva clàssica obra *El combat espiritual*, Dom Lorenzo Scupoli escrigué: *aquesta guerra és inevitable, i el que no lluita, de totes maneres es veu inexorablement enredat en ella i sucumbeix. És que ens enfrontem a enemics tan obstinats i furiosos que d'ells no podrem esperar mai ni treva ni pau.*⁶²

I més encara, no podem pujar al cel, si fugim de la batalla. Déu ens ha destinat a nosaltres, a l'Església, a ser l'Esposa de l'Anyell. Però no podem governar, si no derrotem primer a les forces que se'ns oposen, als poders que pretenen arrabassar el nostre tron.

Què hem de fer? Hauríem fer una ullada al nostre voltant, després de treure'ns el vel de la visió merament humana. Joan revela les notícies més encoratjadores per als cristians que estan batallant. Dos terços dels àngels estan de la nostra part lluitant constantment, fins i tot mentre dormim. L'arcàngel Sant Miquel, el guerrer més poderós del cel, és el nostre incansable i imbatible aliat. Tots els sants del cel clamen constantment a Déu totpoderós a favor de nosaltres. I – el que és més encoratjador de tot – al final hem guanyat! Joan veu la batalla des de la perspectiva de l'eternitat i per això pot revelar el final amb el mateix realisme en que descriu les baixes. Les batalles són tan cruels i violentes que els rius baixen negres de sang i els cadàvers s'amunteguen podrint-se pels carrers. Però els vencedors entren en una ciutat en què els rierols porten aigua viva i en la qual mai es posa el sol.

Escolta de nou al pare Scupoli: *davant el furor, l'odi inextingible i el gran nombre de les esquadres i els exèrcits enemics, [considera] més aviat que és infinitament més gran la bondat de Déu i l'amor amb que t'estima i que són molts més els àngels del cel i les oracions dels sants que combaten a favor nostre*⁶³.

PÀGINES DE SOCIETAT

Podem comptar amb ajuda del cel. Qui pot demanar més motius de tranquil·litat? Doncs sovint ho fem. Molts cristians es queden preocupats perquè els sembla que d'alguna manera Jesús «es retarda» a venir a socórrer-los. Això sembla especialment veritat quan contempen la degeneració de la societat. El món, de vegades, sembla estar en mans de les forces del mal i, malgrat les oracions dels cristians, el mal continua i fins i tot prospera.

Tanmateix, l'Apocalipsi mostra que són els sants i els àngels els que dirigeixen la història amb les seves oracions. Més que a Washington DC, més que a les Nacions Unides, més que a Wall Street, o a qualsevol lloc que puguis anomenar com a centre de poder, aquest pertany als sants de l'Altíssim, reunits al voltant del

⁶² Lorenzo Scupoli, *Combat espiritual*, Sant Pau, Madrid 1996, p. 103.

⁶³ Ibid., Pàg. 102

tron de l'Anyell. La sang dels màrtirs demana a Déu venjança a plens pulmons (Ap 6, 9-10), i Ell els revenja, ara com a l'alba de la història, quan la sang d'Abel clamava des de la terra. Són les oracions dels sants les que susciten immediatament la ira de l'Anyell contra «els grans homes [...], els rics i els poderosos» (6, 15).

Però el poder dels sants és d'un ordre divers del poder que té el món, i la ira de l'Anyell difereix obertament de la venjança humana. Això pot semblar evident per si mateix, però es mereix una consideració més profunda per part nostra. Perquè molts cristians diuen creure en una classe de poder celestial que, en una anàlisi més atent, resulta ser un poder mundà però a gran escala.

Fixa't per un moment en els jueus contemporanis de Jesús i en la seva mundana expectació del Messies: establiria el Regne de Déu per mitjans militars i polítics ... conqueriria Roma, subjugaria els gentils i coses així. Sabem que aquestes esperances es van desbaratar. En comptes d'avançar amb els seus exèrcits contra Jerusalem, Jesús va realitzar una campanya de misericòrdia i amor, que es manifestava en compartir la taula amb recaptadors d'impostos i altres pecadors.

I tots nosaltres hem après la lliçó, de debò? No sembla que sigui així. Perquè, avui, molts cristians esperen encara la mateixa venjança messiànica que els jueus del segle I. Encara que Crist va venir pacíficament la primera vegada, diuen, tornarà amb santa venjança al final, aixafant als seus enemics amb força totpoderosa.

A AIXÒ HO ANOMENES IRA?

Però, què passaria si la segona vinguda de Jesús resultés ser molt semblant a la primera?, Es quedarien decebutos molts cristians? Potser, però no crec que tinguem motiu. Doncs, tot i que l'Apocalipsi narra un ampli elenc de fams, plagues i pestilències, el capítol 6 descriu el judici de Déu contra els forts i poderosos com la «ira de l'Anyell». Per què fa servir Joan aquí la imatge de l'anyell?, quina mena de terror pot inspirar en realitat un xai?, per què no parla de la ira del Lleó de Judà?

De la mateixa manera, ¿per què després de la primera vinguda de Crist la seva «victòria» es porta a terme pels que «no van estimar la seva vida, fins i tot fins a la mort»? , o ¿Per què els bàndols enfrontats parteixen amb forces tan desiguals: dos dracs i una bèstia terrestre ataquen una dona embarassada en el moment en què dóna a llum el Messies nen? És cert, està l'arcàngel Sant Miquel, però l'única cosa que aconseguix és fer fora del cel al drac ... de manera que ara el diable està lliure per perseguir la dona fins al desert i després fer la guerra contra la resta de la seva descendència. En resum, tenim la sort en contra: mal camí!

Llavors, què dir de la darrera escena (cap. 19) en què Crist ve a *demanar comptes de la sang dels seus servents* (v. 2)? En ella veiem a algú anomenat *Fidel i Veraç* cavalcant sobre un cavall blanc, acompanyat dels exèrcits celestials vestits de lli blanc (no tenen altra armadura millor?), Lluitant res més que amb una espasa ...

i «*Que surt de la seva boca*»! ¿Per què no la porta a la mà dreta? Per què no l'està brandant? Parlant clar, es tracta de l'espasa de l'Esperit, la Paraula de Déu, que Ell està predicant ... i no una arma militar de destrucció massiva. Agafa la bèstia i el fals profeta i els llança vius al sofre i al foc. Adona't que no els mata abans, no els fa miques ni es delecta sobre els seus cadàvers. A continuació, el destí del mal és descrit, en els dos capítols següents, senzillament en termes de ser exclosos de la nova Jerusalem. Quin tipus de «victòria» és aquesta? Per què Jesús és encara un Anyell ... fins al mateix final? I per què és un sopar de noces més que una festa de celebració de la victòria?

Em temo que les expectatives de molts cristians sobre la segona vinguda de Crist poden estar necessitades d'una correcció. D'una altra manera, podem trobar-nos lluitant contra el desànim ... com els va passar a molts jueus contemporanis de Jesús al segle I. Potser hem de repensar la imatge corrent de Déu reprimint la seva ira «espera una mica, veuràs que terrible i venjador puc ser en realitat» per una visió més atenta a la llum de la seva perfecta paternitat. Això no destrueix la ira divina, simplement la situa en el retrat global de Déu que Jesús descriu. Com vaig assenyalar abans, veure el judici de Déu en termes de paternitat divina no rebaixa el nivell de justícia, ni debilita la severitat del judici; d'ordinari els pares exigeixen més dels seus fills i filles que els jutges dels reus.

Llavors, quin hauria de ser la nostra imatge de la segona vinguda de Jesús? Tal com ho veig, és eucarística i té lloc de forma semblant a com la Missa porta el cel a la terra. Igual que el sacerdot aquí a la terra està sobre el pa i el vi i diu «això és el meu cos», transformant d'aquesta manera els elements, així també Crist, Summe Sacerdot, està sobre el cosmos i pronuncia les mateixes paraules. Som a la terra com els elements estan en l'altar. Som aquí per ser transformats: per morir a nosaltres mateixos, viure per als altres i estimar com ho fa Déu. Això és el que passa a l'altar de la terra, tal com succeeix en els altars de les nostres esglésies. Com baixar foc del cel per consumir els sacrificis que estaven en l'altar de Salomó, així també va baixar foc per consumir als deixebles en la primera Pentecosta. El foc és únic i el mateix, és l'Esperit Sant, que ens fa capaços de ser oferts com sacrificis vius sobre l'altar de la terra. Això és el que dóna sentit a la segona part de l'Apocalipsi.

EL PROMETATGE DE LA HISTÒRIA

Dóna sentit també als successos de la nostra vida corrent. A la llum del foc diví, veiem els telenotícies no com consignes inconnexes i sense sentit, sinó com una història de la que sabem el final. Tot en aquesta història, en la història del món i en la nostra història personal, coopera per al bé dels qui estimen Déu (cf. Rm 8, 28). Doncs Crist és Senyor de la història, el seu principi (cf. Jn 1, 1) i el final (cf. 1Co 4, 5).

Crist està fermament entestat i vol que regnem amb ell com la seva Esposa.

Per això, hem de lluitar per guanyar-nos el tron, però la nostra guerra no és tan crua. Podem veure-la fins i tot en termes romàntics. La història del món és la història de Crist que festeja la seva Església, que ens condueix gradualment al nostra sopar de nocces, al banquet de l'Anyell. Ens mira com Adam contemplar a Eva i diu: *Aquesta sí que és os dels meus ossos i carn de la meua carn!* (Gn 2, 23). L'Església és al mateix temps la seva Esposa i el seu Cos, perquè en el matrimoni tots dos es fan una carn (cf. Mt 19, 5). Per això, Crist ens mira i diu: «això és el meu cos».

Déu dirigeix tota la història – encara que els esdeveniments particulars semblin bons o dolents des de la «nostra banda» – per guiar-nos a la comunió eterna del nostre sopar nupcial. No hem de subestimar el desig de Crist de que arribem al banquet. Recorda que és un nuvi que espera la seva dona. Per això les apassionades paraules que va dir als apòstols són també veritat per a nosaltres: *Com desitjava menjar amb vosaltres aquest sopar pasqual!* (Lc 22, 15).

Tampoc hem de subestimar el poder de Jesús de portar-nos al banquet. Al capdavall, Ell és Déu totpoderós que tot ho coneix. El que vol i desitja és l'eterna comunió amb l'Església, i amb tota seguretat és el que està fent fins i tot ara. La comunió d'amor amb la seva Església és l'única raó per la qual Déu es va fer home, va vessar la seva sang i va morir, i és la primera raó per la que va crear el món. Per aquest motiu tots els esdeveniments de qualsevol època ens han de portar, inexorablement, l'esdeveniment que veiem místicament en els últims capítols de l'Apocalipsi.

UNA RESTA QUE ES RESISTEIX

Pot semblar, doncs, que l'infern preval en el món, però no és així. L'Església és, en cert sentit, obstinada. Les nostres oracions, i especialment el sacrifici de la Missa, són la força que impulsa la història cap a la seva meta. De fet, en el sacrifici de la Missa, la història ja ha arribat a la seva meta, perquè aquí Crist i la seva Església celebren el seu banquet de nocces i consumen el seu matrimoni.

Llavors, com hauríem d'entendre el combat que seguim mantenint? Si d'alguna manera la història ha arribat ja la seva meta, per què hauríem de seguir lluitant? Hem de continuar redimint el temps, per restaurar totes les coses en Crist. perquè no tothom ha vingut al banquet, encara que tu i jo ho hàgim fet. Recorda que quan anem a Missa, portem amb nosaltres el nostre treball professional, la vida de família, els patiments i les alegries, i tot això es converteix en sacrificis espirituals acceptables a Déu per mitjà de Jesucrist, durant la celebració de l'Eucaristia. Déu desitja que tu i jo juguem un paper indispensable en la història de la salvació. *L'Esperit i l'esposa diuen: «Vine!»* (Ap 22, 17). Adona't que no és només l'Esperit el que dirigeix aquesta crida a la humanitat, sinó l'Esperit i l'Esposa. L'Esposa és l'Església ... som tu i jo.

Mentrestant, el nostre enemic, la Bèstia, no aconsegueix res. Treballa

incansablement, intimidant-nos de vegades amb la seva laboriositat, però els seus esforços són estèrils. És el 666, la criatura instal·lada al dia sisè, treballant sempre, però sense arribar mai el setè dia del descans sabàtic i del culte.

Així que la batalla continua, i hem estat allistats per a un servei actiu. No obstant això, hem de començar per lluitar molt a prop de casa. Els nostres enemics més perillosos són els que trobarem en la nostra pròpia ànima: orgull, enveja, peresa, gola, avarícia, ira i luxúria. Abans que puguem avançar contra els enemics en tot l'ampli de la societat, necessitem identificar el nostre propis hàbits de pecat i començar a arrencar-los d'arrel. Alhora, necessitem créixer en la saviesa i virtut que ens fa més semblants a Crist.

Només podem avançar, si arribem a conèixer com realment som, o sigui, tal com ens veu Déu totpoderós. Quan Joan es va trobar amb l'Anyell de Déu, va calibrar amb precisió la situació, i va caure a terra en humilitat. Necessitem veure la veritat amb la mateixa claredat. Per això necessitem veure la coses a la mateixa llum divina. Però com podem fer-ho, quan tot al nostre voltant està sumit en la foscor? L'únic camí que tenim és situar-nos en el mateix lloc net i ben il·luminat al que Joan va tenir la seva visió: el culte a l'Esperit en el dia del Senyor ... que és al mateix temps la ciutat del cel on *no hi haurà més nit* (Ap 22, 5).

Únicament en la nova Jerusalem ens veurem com som, perquè allà serem sotmesos a judici; allà llegirem el que està escrit en el llibre de la vida. És el cel, però no necessitem morir per anar-hi. La nova Jerusalem és la muntanya de Sió, és l'església de l'estada superior, i baixa per a nosaltres a la Santa Missa.

NO PUC AIXECAR-ME PER CAURE

Volem conèixer-nos a nosaltres mateixos. Així que hem de aprofitar bé les parts de la Missa específiques per a l'examen personal: el ritu penitencial, per exemple, amb el «*Senyor, tingueu pietat*» i el «*Jo confesso*». Això requereix recolliment, un silenci interior que ens permet examinar els nostres pensaments, paraules i obres. Si volem estar recollits, és bo arribar a l'església una bona estona abans de la Missa i començar la nostra pregària. El recolliment interior ens farà capaços de concentrar-nos en la realitat de la Missa, sense prestar atenció al que passa al nostre voltant: nens que ploren, música lletja o homilies mediocres.

Per preparar-nos per la Missa, hauríem d'aprofitar també amb freqüència el sagrament de la Reconciliació, confessant els nostres pecats després de fer un profund examen de consciència. Recordat del consell de la Didaché, la més antiga guia litúrgica de l'Església: hauríem de fer una confessió abans de rebre l'Eucaristia, perquè el nostre sacrifici sigui pur. Encara que l'Església només ens exigeix confessar un cop l'any, l'aclaparador ensenyament de sants i papes és que hauríem d'anar-hi «sovint». Cada quant? Variarà en funció de les teves circumstàncies i del consell del teu confessor. No obstant això, ens aniria bé seguir els bons exemples, sabent que la majoria dels sants es confessaven almenys cada

setmana, i que els mestres espirituals més acreditats aconsellen un mínim d'una vegada al mes.

Si som sincers amb Déu, ens trobarem prostrats humilment en el nostre interior, com va fer Joan. Resarem amb total sinceritat l'oració d'abans de la Comunió: «*Senyor, jo no sóc digne que entreu ...*»

HI HA MOLTA GENT AQUÍ

Què veiem quan estem a la llum? Veiem que som pecadors i febles, però veiem també molt més.

Veiem que en aquesta guerra som, amb diferència, la part més forta. En la Missa, invoquem als àngels els i adorem al costat d'ells, com ho va fer Joan ... ¡Com els seus iguals davant Déu! Demanem que ens ajudin. Escolta atentament el prefaci de la Missa, just abans de cantar el *Sant, sant, sant: Per això, amb els àngels i els arcàngels i amb tots els estols celestials, cantem l'himne de la vostra glòria*. Algunes litúrgies d'Orient s'atreveixen fins i tot a comptar els àngels: *un miler de milers i deu mil vegades deu mil exèrcits d'àngels i arcàngels*. La paraula «exèrcits» en aquest context suggereix una força militar, com «legions» o «divisions». La Missa, pel que sembla, és com el desembarcament de Normandia en el terreny espiritual.

També invoquem als sants, distingint pel seu nom. En el Cànon romà, Pregària eucarística I, el sacerdot proclama una llarga llista d'apòstols, papes, màrtirs i altres sants ... quatre, en correspondència exacta amb els presbyteroi que envolten el tron de Déu en l'Apocalipsi⁶⁴.

En la guerra espiritual, els sants són poderosos aliats. Recorda que a l'Apocalipsi la venjança de Déu segueix de prop les oracions dels màrtirs sota el seu altar. En algunes litúrgies orientals per exemple, l'antiga litúrgia de Sant Marc l'assemblea es fa ressò de les oracions dels màrtirs: *aixafa sota els teus peus a Satanàs i tota la seva maligna influència. Humilia ara, com en tot temps, als enemics de l'Església. Posa en evidència el seu orgull. Ensenya ràpidament la seva debilitat. Fes que es quedin en res els intrigues malignes que maquinen contra nosaltres. Alça't, Senyor, i que els teus enemics s'atmoreixin i que tot el que odia teu sant Nom sigui posat en fugida*.

Sens dubte, tenim força i poder de la nostra part. Així ho diem en el «Sant, sant, sant» que cantem juntament amb els àngels en cada Missa. Hauríem d'assegurar-nos donar a aquest cant tot el que tenim. Has vist alguna vegada un poderós exèrcit marxant en formació? Els soldats es mouen amb un precisió uniforme i canten amb entusiasme i confiança. Així és com hauríem de procedir a la litúrgia: amb confiança, amb alegria. No és que neguem la força de l'enemic, ens

⁶⁴ Sobre els sants del Cànon romà, cf. Joseph Ratzinger, *Un canto nuevo para el Señor*, Sígueme, Salamanca 1999, pàg. 201.

gloriem en el fet que Déu és més fort, i Déu és la nostra força!

FES QUE ELS DIMONIS FUGIN CRIDANT

Per descomptat que no és suficient amb conèixer-nos a nosaltres mateixos i als àngels. Hem d'arribar a conèixer més i més a Déu, i això és una tasca incessant (i incessantment gratificant). Perquè com més aprenem sobre Ell, més ens adonem que no el coneixem i que no podem conèixer sense la gràcia.

Creixent en el coneixement de Déu, arribarem a conèixer la força infinita i els recursos que podem demanar a la batalla. Així, hem de preparar-nos per a la Missa cultivant la nostra formació doctrinal i espiritual durant tota la nostra vida. Cap soldat es llançaria a la batalla sense estar entrenat.

Tampoc hem de pensar que podem vèncer els dimonis si estem fluixos en la nostra fe. Necessitem sotmetre'ns als rigors d'un entrenament bàsic, vivint una vida constant i disciplinada d'oració i estudiant la fe diàriament, llegint la Bíblia, usant cintes, televisió i llibres catòlics (especialment el Catecisme de l'Església Catòlica). Tot això és una tasca per a tota la vida.

El nostre estudi de la doctrina investirà de poder cada paraula i gest de la litúrgia. Farem el senyal de la creu sabent que és l'estendard que portem a la batalla ... i davant d'aquest estendard els dimonis tremolen. Mullarem els dits en aigua beneïda, sabent, per les paraules de Santa Teresa de Jesús, que aquesta aigua fa fugir els dimonis. Recitarem cada línia del Glòria i del Credo com si les nostres vides depenguessin d'això, perquè depenen.

I què «passa» al camp de batalla quan rebem a Jesucrist a la Comunió, Rei de reis i Senyor de senyors? Els sants ens diuen que en aquest moment fem fugir a l'enemic i que des de llavors podem vetllar amb la vigilància de Jesús. Un monjo de la muntanya Sinaí, del segle V, testifica que *quan aquest foc entra en nosaltres, llança els mals esperits del nostre cor i alhora remet els pecats que hàgim comès amb anterioritat. [...] I si després d'això, posats a l'entrada del nostre cor, vigilem atentament el nostre enteniment, quan se'ns permeti rebre de nou aquests Misteris, el diví Cos il·luminarà encara més el nostre enteniment i ho farà brillar com una estrella.*

Així que la resplendor de la Missa ens acompanya com el dia perpetu de la Jerusalem celestial. A mesura que creixem en gràcia, la nostra Missa es converteix també en un llum encès dins nostre, fins i tot enmig del nostre treball i de la nostra vida de família. Això suposa seguretat en temps de guerra, perquè l'exèrcit més dèbil difícilment atacarà a la llum del dia. I el maligne sap que quan la llum de Crist està del costat d'un dels contendents de la batalla, la foscor de l'infern és la part més feble.

EL DIA D

Tanmateix, la batalla segueix sent una batalla. Tot i que la nostra victòria està assegurada, la lluita no serà necessàriament fàcil, i això és veritat especialment en la Missa. Coneixent el poder de la gràcia, el maligne ens assaltarà amb més força, diu un antic mestre, *al temps de les grans festes i durant la Litúrgia divina ... especialment quan anem a rebre la Sagrada Comunió.*

Quin és el nostre combat particular durant la Missa? Potser és rebutjar la repulsa que ens causa un feligrès que porta un perfum molt fort, o l'home que desafina cantant. Potser és refrenar el nostre judici contra el parroquià que ve massa aviat. Potser és canviar de tema, quan comencem a sospesar si aquest escot és massa ampli. Potser és lluitar contra el nostre aire de suficiència, quan sentim una homilia plena d'errors gramaticals. O bé somriure amb comprensió a la mare el nen que està xisclant.

Aquestes són les dures batalles. Potser no siguin tan romàntiques com el soroll de sabres a la llunyania del desert, o marxar entre gasos lacrimògens per protestar contra la injustícia. Però com que estan tan amagades, són tan interiors, requereixen més heroisme. Ningú excepte Déu i els seus àngels s'adonarà que no vas criticar mentalment l'homilia del sacerdot aquesta setmana. Ningú excepte Déu i els seus àngels s'adonarà que et vas abstenir de jutjar a aquesta família que anava mal vestida. No guanyes una medalla, però en el seu lloc guanyes una batalla.

REVISIÓ DE LA REALITAT: SOPÓRTALA

La realitat «revelada» a l'Apocalipsi de Joan és tan aterridora com consoladora. Amb tot la bona notícia és que, amb l'ajuda del cel, podem suportar-la. Som fills del Rei de l'univers, però vivim enmig d'un constant perill, envoltats per fosques forces espirituals que volen destrossar les nostres ànimes, la nostra corona, la nostra herència.

Però la victòria és al nostre abast. Amb quanta raó associa la nostra tradició la Missa amb la todáh, el sacrifici d'acció de gràcies de l'antic Israel.

La todáh era una expressió d'absoluta confiança: una oració per alliberar-nos dels nostres enemics, una oració per alliberar-nos de la mort imminent ... i, al mateix temps, la todáh donava gràcies perquè Déu hagués contestat les nostres oracions. Recordeu-vos també de com els rabins van predir que en l'era messiànica cessaria tot sacrifici excepte la todáh. Per això preguem amb confiança en cada Missa «deslliureu-nos del mal», i per això donem glòria a Déu pel nostre alliberament.

En la Comunió rebem el pa que ens sostindrà fins i tot durant el més llarg setge de l'enemic. En la Missa, quan estem al costat dels nostres aliats celestials, el dimoni es mostra impotent. Davant l'altar ens acostem al cel, la font de gràcia infinita, l'única que pot canviar els nostres cors pecadors. En el sopar nupcial de l'Anyell ens entronitzem per regnar sobre la història per mitjà de les nostres

oracions.

En aquesta època de canvi de mil·lenni, molta gent s'acostarà cridant que la fi està a prop, i que l'última escaramussa a l'altra banda del mar és amb tota seguretat la batalla de Armagedón. No tinguis por. Pots dir-los que sí, que la fi està a prop, sí, ha arribat l'Apocalipsi. Però l'Església ha ensenyat sempre que la fi és a prop ... tan a prop com la teva parròquia. I hauries acostar-te, més que allunyar-te.

En qualsevol batalla que estiguem impacients d'emprendre amb armes terrenals, hauríem primerament entrar amb armes espirituals. Vols justícia per als pobles oprimits de la terra? Vols alleujament per als màrtirs de tot el món? No et precipitis en primer lloc a l'ajuntament. Si vols construir el regne, sobretot hauries adorar bé, amb tanta freqüència com puguis, on el santuari del Rei pren terra en la Missa.

CAPÍTOL III

PENSANT EN LA PARRÒQUIA

L'APOCALIPSI COM UN RETRAT DE FAMÍLIA

El cel és una reunió familiar amb tots els fills de Déu, i això es compleix també quan el cel està a la terra: a la Santa Missa. Tornem al passatge citat de la Carta als Hebreus: *us heu acostat a la muntanya de Sió, [...] a la Jerusalem celestial, [...] i a l'assemblea dels primogènits que tenen el nom inscrit en el cel* (He 12, 22-23). El cel toca terra a la Missa i inclou a la família de Déu mateix.

A l'Apocalipsi, Sant Joan tan sols intensifica la imatge. Descriu la nostra comunió amb Crist en termes de la major intimitat, quan la compara amb *el sopar de noces de l'Anyell* (Ap 19, 9).

HISTÒRIA DE LA FAMÍLIA

Però abans de poder comprendre aquest vincle de família, molts de nosaltres haurem de deixar de banda la moderna noció de família que tenim a Occident. Vivim en una època en què les famílies tenen una gran mobilitat; poca gent morirà a la ciutat en què va néixer. Vivim en una època en què les famílies són petites; pocs nens d'avui tenen l'experiència d'oncles i ties i d'innombrables cosins, com la van tenir les generacions anteriors. Quan avui en dia es parla de «família», normalment ens referim a la família nuclear: la mare, el pare i un nen o dos.

Per poder apreciar la visió de Sant Joan, hem de albirar un món molt

diferent en el qual la família àmplia i extensa definia el món d'un individu concret. La família la tribu, el clan era la identitat primària d'un home o una dona i dictava on havien de viure, com havien de treballar i amb qui haurien de casar-se. Amb freqüència, la gent portava un signe visible de la seva identitat familiar, com podia ser un segell o marca distintiva en el cos.

En el món antic una nació era en gran mesura una xarxa de famílies d'aquest tipus, com Israel, que estava format per les dotze tribus que portaven els noms dels fills de Jacob. Donant unitat a cada família era el vincle d'aliança, aquest concepte cultural ampli del que constituïen les relacions humanes, els drets, les obligacions i les lleialtats. Quan una família donava la benvinguda a nous membres, mitjançant matrimoni o una altra aliança semblant, ambdues parts els nous membres i la tribu establerta solien segellar l'aliança mitjançant un solemne jurament, compartint un dinar comú o oferint un sacrifici.

La relació de Déu amb Israel estava definida per una Aliança, i Jesús va descriure la seva relació amb l'Església en els mateixos termes. A l'últim Sopar, va beneir el calze de la Nova Aliança en la seva Sang (cf. Mt 26, 28; Mc 14, 24; Lc 22, 20; 1Co 11, 25).

El llibre de l'Apocalipsi posa de relleu que aquesta Nova Aliança és el més estret i íntim dels vincles familiars. La visió de Sant Joan conclou amb el sopar nupcial de Be i la seva Esposa, l'Església. Amb aquest esdeveniment, els cristians segellem i renovem la nostra relació familiar amb Déu mateix. En els nostres cossos portem la marca de la tribu de Déu. Ens adrecem a Déu mateix com el nostre veritable Germà, el nostre Pare, el nostre Espòs.

UN DÉU QUE ÉS FAMÍLIA

A l'Apocalipsi, els creients porten al front la marca d'aquesta família sobrenatural. Els primers cristians, durant segles, es recordaven aquesta realitat fent el senyal de la creu al front. Fem el mateix quan avui en dia ens senyem; vam marcar el nostre cos «en el nom de» nostra família divina: Pare, Fill i Esperit Sant. Per això, tant en l'Apocalipsi com en la Missa, la família de Déu com qualsevol família tradicional de l'antic Israel troba la seva identitat en el nom de la família i en el seu senyal.

Però aquí està la revelació més important: la nostra família no només porta el nom de Déu ... la nostra família és Déu. El cristianisme és la única religió, l'únic Déu que és una família. El seu nom més propi és Pare, Fill i Esperit Sant. Va dir Joan Pau II: *el nostre Déu en el seu misteri més íntim no és una solitud, sinó una família, ja que porta en si mateix paternitat, filiació i l'essència de la família que és l'amor*⁶⁵.

Per a mi, es tracta d'una veritat transcendental. Adona't que no va dir que

65 Joan Pau II, Homilia, 28 gener 1979, a CELAM, Puebla, Edica, Madrid 1979, pp. 46-47.

Déu és com una família sinó que és una família. Per què? Perquè Déu posseeix des de tota l'eternitat els atributs essencials d'una família paternitat, filiació i amor i és l'únic que els posseeix en tota la seva perfecció. Així que seria més apropiat dir que els Hahn (o qualsevol altre llar) són com una família, ja que la nostra família té aquests atributs, però només imperfectament.

Déu és una família i nosaltres som seus. En establir la Nova Aliança, Crist va fundar una Església seu Cos místic com una extensió de la seva encarnació. En assumir la carn, Crist la va divinitzar, i estendre la vida de la Trinitat a tota la humanitat, a través de l'Església. Incorporats al Cos de Crist, ens fem «fills en el Fill». Ens convertim en fills de la casa eterna de Déu. Formem part de la vida de la Trinitat.

L'Església catòlica és ni més ni menys que la Família universal de Déu.

AFINITAT PER LA TRINITAT

Com catòlics, renovem el nostre vincle d'aliança familiar al sopar de noces de l'Anyell, una acció que és al mateix temps menjar en comú, sacrifici i pacte mitjançant jurament (un sagrament). L'Apocalipsi ha revelat que l'Eucaristia és com un banquet de noces en què el Fill etern de Déu entra en la més íntima unió amb la seva Esposa, l'Església. És aquesta «comunió» la que ens fa un amb Crist, fills en el Fill.

Per preparar-nos per aquesta comunió la nostra nova Aliança, el nostre matrimoni místic, com tots els esposos, hem de deixar enrere la nostra antiga vida. Igual que una esposa, renunciarem al nostre vell nom per un de nou. Ens identificarem per sempre amb l'altre: amb el nostre estimat, Jesucrist, el Fill de Déu. El matrimoni exigeix que els esposos facin un sacrifici de si mateixos que sigui complet i total, com ho va ser el de Crist a la creu. Però som febles i pecadors i ens resulta insuportable fins al mateix esment d'un sacrifici així.

Aquí està la bona notícia. Crist es va fer un de nosaltres per oferir la seva humanitat com a sacrifici perfecte. En la Missa unim el nostre sacrifici al seu i aquesta unió fa que el nostre sacrifici sigui perfecte.

SENSE DOLOR

La Missa és el sacrifici perfecte del Calvari, realitzat «una vegada per totes», que és presentat a l'altar del cel per tota l'eternitat. No es tracta d'una «repetició». Hi ha un únic sacrifici, és perpetu i etern i per això mai necessita ser repetit. Però la Missa és *la nostra participació* en aquest únic sacrifici i en la vida eterna de la Trinitat al cel, on l'Anyell està en peu eternament «com si estigués sacrificat».

Com pot ser això? Com pot oferir Déu un sacrifici? A *qui* podria Déu oferir

un sacrifici?

En la divinitat, al cel, aquest amor que dóna la vida continua incruentament però eternament. El Pare aboca la totalitat de si mateix, no es reserva res de la seva divinitat. Eternament és Pare del Fill. El Pare és per sobre de tot un amant que dóna la vida, i el Fill és la seva imatge perfecta. Per tant, què és el Fill, sinó un amant que dóna la vida? I Ell està sent imatge del Pare des de tota l'eternitat abocant la vida que ha rebut del Pare; torna aquesta vida al Pare com a perfecta expressió d'agraïment i d'amor. Aquesta vida i amor que el Fill ha rebut del Pare i que fa tornar al Pare és l'Esperit Sant.

Per què faig aquesta consideració ara? Perquè això és el que passa a la Missa! Els primers cristians estaven tan admirats per aquest fet que estaven disposats a cantar, com en aquest himne sirià del segle VI: *siguin enaltits els misteris d'aquest temple, en el qual cel i terra simbolitzen la Trinitat super enaltida i l'obra del nostre Salvador*. La Missa fa present en el temps el que el Fill ha estat fent des de tota l'eternitat: estimar el Pare com el Pare estima el Fill, retornant el do que va rebre del Pare.

UN CANVI MASSIU

Aquest do és la vida que estem cridats a compartir, però abans de poder fer-ho, hem de patir un canvi significatiu. En el nostre estat actual, som incapaços de donar o rebre tant, el foc infinit de l'amor diví ens consumiria. Però no podem canviar-nos a nosaltres mateixos. Per això, Déu ens dóna la seva pròpia vida en els sagraments. La gràcia compensa la debilitat de la naturalesa humana. Amb la seva ajuda som capaços de fer el que no podríem fer per nosaltres mateixos: és a dir, estimar perfectament i sacrificar-nos totalment.

El que Déu Fill ha estat fent des de tota l'eternitat, comença a fer-ho ara en la humanitat. Ell no canvia de cap manera; ja que Déu en si mateix és immutable, etern, sense principi ni fi. El que canvia no és Déu, sinó la humanitat. Déu va assumir la nostra humanitat perquè cada gest, cada pensament que va tenir des del moment en què va ser concebut fins al moment en què va morir a la creu, tot el que Ell va fer sobre la terra fos una acció del Fill que estima el Pare. El que Ell és des de tota l'eternitat, ho ha manifestat en la seva humanitat. Per això, l'amor perfecte es dóna ara en el temps, perquè Déu ha assumit la nostra naturalesa humana i l'ha fet servir per expressar l'amor del Fill que dóna la vida pel Pare. A través de la seva vida i de la seva mort, Jesús va deïficar la humanitat. La va unir a la divinitat.

I cada vegada que rebem l'Eucaristia, rebem aquesta humanitat de Jesucrist glorificada, divinitzada, enfortida, manifestació perfecta de l'amor del Fill diví pel Pare. Només amb aquesta massiva infusió de la gràcia podem sotmetre'ns al canvi requerit abans d'entrar a la vida de la Trinitat⁶⁶.

66 M.J. Sheeben, *Els misteris del cristianisme*, Herder, Barcelona 1953, pàg. 539: *l'Església també*

L'Eucaristia ens transforma. Ara som capaços de dur a terme les mateixes coses que hem fet abans ... però fent-les divines en Crist: fent de cada gest, pensament i sentiment nostres una expressió d'amor al Pare, una acció del Fill en nosaltres.

PROBLEMES TRIBALS?

Emparentar amb qualsevol família implica grans canvis. Emparentar amb la família de Déu significa una transformació.

Quina és la diferència? Tota la diferència del món i una mica més. Amb aquest canvi en paraules del Pare sirià del segle IV, Afraates l'home es converteix en temple de Déu, com Déu és temple de l'home. Adorem, com diu l'Apocalipsi, «en l'Esperit.» Habitem en la Trinitat. Vivim també ara a la casa de Déu, l'Església, que està construïda sobre roca (cf. Mt 7, 24-27; 16, 17-19). Ara som cridats pel seu nom (cf. Ef 4, 36). Ara, participem de la taula del Senyor (cf. 1Co 10, 21). Ara, compartim el seu Cos i la seva Sang (cf. Jn 6, 53-56). Ara, la seva Mare és la nostra mare (cf. Jn 19, 26-27).

Podem entendre ara per què anomenem als sacerdots «pare» i al Papa el nostre «Sant Pare»: perquè són altres cristos, i Crist és la imatge perfecta del Pare. Ara, podem entendre per què anomenem a les religioses «germana» i «mare»: perquè per a nosaltres són imatges de la Mare de Déu i de la nostra mare l'Església.

Amb més claredat que mai, podem entendre ara per què els sants del cel es preocupen tant del nostre benestar. Som la seva família! No ens hem d'oblidar mai dels cristians que hi ha hagut abans que nosaltres. En la nostra pregària i en el nostre estudi, hem d'arribar a conèixer la seva companyia i la seva ajuda. A través de l'exemple dels sants, hem d'aprendre a preocupar-nos amb la mateixa intensitat d'aquells que estan al nostre costat a la Missa cada setmana. Perquè són la nostra família en Crist, i la nostra comuna santetat comença ara.

Pensa en això: si tots nosaltres perseverem junts, tu i jo compartirem una llar per sempre amb Crist: amb els parroquians que estan al nostre costat avui en els actes de culte.

Això et fa sentir incòmode? Potser t'hagis recordat de sobte dels parroquians que més et posen els nervis de punta (sé que a mi em va passar). Podria el cel ser realment el cel, si tots els nostres veïns hi són? Podria el cel ser el paradís, si el pare Fulano està també allà?

ha de posar-se sobretot en contacte mitjançant la realització d'aquest acte sacrificial terreny amb el sacrifici celestial de Crist, que Ell ofereix en el seu cos glorificat [...]. Només perquè en l'holocaust celestial la immolació mateixa verificada a la creu es presenta i s'ofereix en record etern a Déu, i perquè aquest record de la separació de la sang i del cos se'ns representa visiblement en l'Eucaristia mitjançant la diversitat de les espècies eucarístiques, estamparà en l'acte sacrificial eucarístic també la immolació feta a la creu i la farà present en la seva forma i en la seva virtut.

Aquest és l'únic tipus de cel en el qual hauries de pensar. Recorda que som una família a la manera antiga: un clan, una tribu. Estem tots junts. No vol dir que sentim sempre afecte per la gent que veiem en Missa. Vol dir que hem de estimar, comprendre les seves debilitats i servir-los: perquè també ells han estat identificats amb Crist. No podem estimar-lo si no els estimem a ells. Estimar la gent difícil ens polirà. Potser només al cel nostre amor s'haurà perfeccionat tant que realment ens arribi a agradar també aquesta gent. Sant Agustí parlava d'un home que a la terra tenia problemes crònics de gasos, en el cel el seu flatulència va esdevenir una música perfecta.

ENTÉN-HO BÉ

La comunió dels sants no és simplement una doctrina. És una realitat viscuda, percebuda únicament quan vivim una constant vida de fe. Però és més real que el sòl que trepitgem. És una realitat permanent, encara que la seva permanència no es manifesti contínuament en la nostra parròquia.

Necessitem, justament ara, obrir els nostres ulls de fe. El cel és aquí. Ho hem vist sense vel. La comunió dels sants està al nostre voltant amb els àngels a la muntanya de Sió, cada vegada que anem a Missa.

CAPÍTOL IV

EL RITU FA LA FORÇA

EN QUÈ ES DISTINGEIX LA MISSA

Anar a Missa és anar al cel, on *Déu mateix [...] eixugarà tota llàgrima* (Ap 21, 34). Però el cel és molt més que això. És on ens sotmetem a judici, on ens veiem a nosaltres mateixos a la clara llum matutina del dia etern, i on el jutge just llegeix les nostres obres en el llibre de la vida. Les nostres obres ens acompanyen, quan anem al Cel. Van amb nosaltres, quan anem a Missa.

Anar a Missa és renovar la nostra aliança amb Déu, com en un banquet de noces ... perquè la Missa és el sopar nupcial de l'Anyell. Com en un casament, fem unes promeses, ens comprometem nosaltres mateixos, assumim una nova identitat. Som canviats per sempre.

Anar a Missa és rebre la plenitud de la gràcia, la vida mateixa de la Trinitat. Cap poder del cel o de la terra pot donar-nos més del que rebem a Missa, perquè rebem a Déu dins de nosaltres mateixos.

No hem de subestimar aquestes realitats. En la Missa Déu ens ha donat la seva mateixa vida. No es tracta simplement d'una metàfora, un símbol o una bestreta. Hem d'anar a Missa amb ulls i orelles, ment i cor, oberts a la veritat que se'ns presenta davant, la veritat que s'eleva com encens. La vida de Déu és un do que hem de rebre adequadament i amb gratitud. Ens dóna la gràcia com ens ha donat el foc i la llum, que, mal usats, poden cremar o encegar-nos. De manera semblant, la gràcia rebuda indignament ens exposa a un judici i a conseqüències molt més greus.

A cada Missa, Déu renova la seva Aliança amb cada un de nosaltres posant davant nostre vida i mort, benedicció i maledicció. Hem de triar per a nosaltres la benedicció i rebutjar la maledicció, i ho hem de fer des d'un bon començament.

FER EL COP

Des del moment en què t'encamines a l'església, et situes sota jurament. Al ficar els dits en aigua beneïda, renoves l'aliança que va començar amb el teu baptisme. Potser et van batejar de nen; els teus pares van prendre la decisió per tu. Però ara, amb aquest simple moviment, prens la decisió per tu mateix. Amb l'aigua, toques el front, el cor, les espatlles i et senyes en «el nom» en què vas ser batejat. Aquest gest envoltar la teva acceptació del Credo, que els teus pares van acceptar en nom teu quan et van batejar. Unit a aquest gest està el teu rebuig de Satanàs, i de tota la seva ostentació, i de totes les seves obres.

Fent això, testimonies, dones testimoni, com si estiguessis en un tribunal. En un tribunal, un testimoni es posa en risc a si mateix, la reputació i el futur. Si falla en dir la veritat, tota la veritat, i res més que la veritat, sap que s'enfrontarà a severes conseqüències.

Tu també estàs sota jurament. No ho oblidis: la paraula llatina sacramentum significa literalment «jurament». Quan fas el senyal de la creu renoves el sagrament del baptisme, renovant així la teva obligació de viure d'acord amb els drets i obligacions de la Nova Aliança. Estimaràs Déu amb tot el cor, amb tot el pensament, amb tota l'ànima i amb totes les forces; estimaràs el proïsme com a tu mateix. T'has compromès especialment a dir la veritat durant aquesta Missa. Perquè aquesta és la sala de justícia del cel; aquí Déu obrirà el llibre de la vida, aquí ocuparàs l'estrada dels testimonis. Moltes, moltes vegades durant la vida diràs «Amén», paraula aramea que expressa assentiment i estar d'acord: Sí! Així sigui! En veritat! «Amén» és més que una resposta, és un compromís personal. Quan dius «Amén», compromets la teva vida. Per tant, has de saber el que dius.

Per això, en la Missa no ets simplement un espectador. Ets un participant. Teva és l'aliança que vas a renovar. Teva és l'aliança que Jesús mateix renovarà, aquí i ara.

ÀPAT QUE SEGELLA UN PACTE

Sempre que Déu va fer una Aliança, va donar també un programa per a la seva renovació. L'Aliança no era només un esdeveniment passat, estava en actiu, perpètuament present, contínuament actualitzada. Haurien de passar generacions des de l'Aliança del Sinai, però cada vegada que els israelites renovaven aquesta Aliança, cada vegada que celebraven la Pasqua, era com si l'Aliança s'estigués realitzant avui.

La Missa és la nostra perpètua renovació de la Nova Aliança. És un jurament solemne que fas davant innumbrables testimonis, com a la sala de justícia de l'Apocalipsi. *Per això amb tots els cors angèlics cantem [...]*. Quan el cel baixa a la terra, reps el privilegi de resar al costat dels àngels. Però reps també l'obligació de viure d'acord a les teves oracions. Aquests mateixos àngels et faran responsable de cada paraula que preguis.

I no només del que preguis, sinó del que sentis. Perquè el que sentim proclamar és la Paraula de Déu, i no les promeses de qualsevol polític a qui podem votar «a favor» o «en contra» .. Escoltem la Paraula de Déu, i no qualsevol reportatge d'actualitat la fiabilitat del qual podem permetre'ns posar en dubte. En els tribunals de la terra els testimonis simplement juren sobre la Bíblia, en Missa jurem la Bíblia. Sentim la Paraula de Déu; estarem obligats per ella.

Crec en una sola Església, santa, catòlica i apostòlica. Vivim d'acord amb els ensenyaments d'aquesta Església sense reserves i sense excepció? Les enquestes indiquen que més del 90% dels catòlics dels Estats Units, per exemple, rebutgen l'ensenyament de l'Església sobre el control artificial de la natalitat. Però podem suposar que aquests mateixos catòlics se situen sota jurament cada diumenge i reciten el Credo. Quines són les conseqüències de tan enormes falsos testimonis?

Perdoneu les nostres culpes, així com nosaltres perdonem els nostres deutors. Nosaltres, que pidolem la misericòrdia de Déu, posem aquesta condició per a la seva misericòrdia: que perdonarem primerament a aquells que ens han ofès. Però gairebé tots carreguem amb algunes rancúnies, fins i tot més enllà del llindar de l'església.

La pau del Senyor sigui sempre amb vosaltres. I amb el vostre esperit. Simbòlicament donem la pau als que estan al nostre costat, però quantes hores passaran entre el final de la Missa i el primer esclat del nostre geni?

El Cos de Crist. Amén. Amb quina atenció rebem el pa de vida, al Crist de la fe i de la història? Si complimentéssim a un rei de la terra amb la mateixa atenció, com seríem jutjats?

Sentir la paraula de Déu. Rebre el pa de vida. Són profunds misteris; són dons increïbles, però són també poderosos compromisos. En la Missa rebem vida divina, poder diví, més poderós que les majors forces de la terra. Pensa en l'electricitat, que pot il·luminar la teva casa o aturar el cor. Pensa en el foc, que pot

donar calor a la teva família o consumir una illa de la ciutat. No són més que ombres borroses del poder sobrenatural de Déu, que va crear el foc i va formar la terra del no-res. Si ensenyem als nostres fills a tractar amb respecte l'electricitat i el foc, amb quant de major respecte hauríem de tractar els misteris mateixos del cel, que ens omplen en la Comunió?

LA VERITAT O LES SEVES CONSEQÜÈNCIES

No podem excusar del judici que ens atraiem quan fracassem en complir el nostre testimoni. Escolta l'avertència de Sant Pau: *perquè qui menja i beu sense tenir present que es tracta del cos del Senyor, menja i beu la pròpia condemna.* (1Co 11, 29). ¡Reus de blasfèmia! No és poca cosa. Per assegurar un sacrifici pur, els primers cristians confessaven els seus pecats ... ¡En públic! Avui dia el sagrament de la Confessió és privat i no tan oneros. Li traiem el màxim profit?

Per això hi ha tants malalts i gent delicada entre vosaltres, i alguns han mort (1Co 11, 30). No ens gosem rebutjar aquesta afirmació com una cosa caducat o supersticiosa. Sant Pau sabia el que deia i l'Església, encara avui, conserva aquesta idea en la litúrgia. La comunions dolentes fan recaure un judici sobre els nostres caps. El sacerdot, abans de rebre Comunió, diu: *Senyor nostre Jesucrist, que la comunió del vostre cos i de la vostra sang no em sigui motiu de condemna, sinó defensa i remei, per la vostra misericòrdia.* Rebren la comunió, per tant, és rebre el cel ... o buscar el més sever càstig. En algunes èpoques i llocs, el pes d'aquest judici va apartar als cristians de la Comunió durant anys. Però aquesta no és la solució de Sant Pau. Més que apartar, recomana el penediment. *Que cadascú s'examini a si mateix, abans de menjar el pa i beure el calze* (1Co 11, 28).

Ningú pot superar aquest examen. Tots som pecadors. Ningú no és digne d'acostar-se a Déu tot poderós ... i molt menys d'entrar en comunió amb Ell. Sant Joan, el deixeble estimat i model de puresa i virtut, va caure meravellat quan va veure al seu millor amic, Jesucrist, en la glòria. Com responem interiorment quan el sacerdot aixeca l'hòstia i diu *mireu l'Anyell de Déu ...?*

No ho dubtis: hem de comprometre'ns en les batalles espirituals que ens aconseguiran recolliment, atenció i contrició durant la Missa.

AMOR VERITABLE SEMPRE

Volem la benedicció de l'aliança i no la maledicció. Com més preparats estiguem per a la Missa, més gràcia traurem d'ella. I recorda: la gràcia disponible a la Missa és infinita ... és tota la gràcia del cel. L'únic límit és la nostra capacitat per rebre-la.

Aquesta benedicció és poder en estat pur, encara que no com el món entén el

poder. La gràcia significa llibertat, però no com el món entén la llibertat. La unió amb Crist va fer a Simó Pere més fort que l'emperador romà Neró, tot i que Neró decretés la mort de Pere. Pere va rebre el cel; Neró va governar el món, però va ser consumit per les seves perversions, que van créixer cada vegada més depravades portant-lo al suïcidi l'any 68.

La gràcia compensa cada debilitat de la nostra naturalesa humana. Amb l'ajuda de Déu som capaços de fer el que mai podríem fer per nosaltres mateixos: com ara, estimar perfectament, sacrificar-nos completament, lliurar les nostres vides com Crist ho va fer. No estarem lligats a res de la terra, preferint en comptes d'això aixecar-nos cap al cel.

Els màrtirs de l'Apocalipsi són els únics que parlen des de l'altar. Són sacraments del sacrifici eucarístic de Crist. En les seves vides, van manifestar la veritable naturalesa de l'amor: oferir-se un mateix en sacrifici.

Podem viure aquest martiri si guem el que si guem. Per ser màrtirs, no necessitem viatjar a països opressors anticristians. Tan sols necessitem fer les mateixes coses que hem fet sempre ... però fent, de cada un d'aquests gestos, accions, pensaments i sentiments, una expressió d'amor al Pare, una imitació del Fill dins nostre. Això és el que vol dir viure la Missa.

FER MERAVELLES

Ser missioner i màrtir vol dir restaurar totes les coses en Crist. Significa fer el sopar per a Crist, i per Ell per al Pare i per als seus fills, que són els teus. Significa anar a treballar i fer les tasques amb amicitat cap als teus companys, i no només perquè et pugui el sou l'any que ve, o per aconseguir una promoció, sinó per guanyar una herència eterna.

Recorda de nou les paraules del Vaticà II: totes les seves obres, oracions, apostolats, la vida conjugal i familiar, la feina diària, el descans espiritual i corporal [...], tot això esdevé sacrificis espirituals agradables a Déu per Jesucrist [...], que ells piadosament ofereixen a Déu Pare en la celebració de l'Eucaristia juntament amb l'ofrena del Cos del Senyor.

Tota la nostra vida està ficada en la Missa i esdevé la nostra participació en la Missa. Quan el cel baixa a la terra, aixequem el nostre cor per trobar-lo a mig camí. Aquest és l'esclat de la vida ordinària: el dia a dia esdevé la nostra Missa. Així és com realitzem el Regne de Déu. Quan comencem a veure que el cel ens espera a la Missa, comencem ja a portar casa nostra al cel. I comencem ja a emportar-nos el cel a casa.

Ens convertim en màrtirs, testimonis de Jesucrist, la parusia, la Presència, coneixem més íntimament.

EL SOPAR ÉS A PUNT

Fórem fets com criatures de la terra, però vam ser fets per al cel, ni més ni menys. Vam ser fets en el temps, com Adam i Eva, però no per romandre en un paradís terrenal, sinó per ser portats a la vida eterna de Déu mateix. Ara, el cel ha estat revelat per a nosaltres amb la mort i resurrecció de Jesucrist. Ara es dóna la Comunió per la qual Déu ens ha creat. Ara, el cel toca terra i t'espera. Jesucrist mateix et diu: *Mira, sóc a la porta i truco. Si algú escolta la meua veu i obre la porta, entraré a casa seva i soparé amb ell, i ell amb mi.* (Ap 3, 20).

La porta s'obre ara al sopar nupcial de l'Anyell.